

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023

czerwiec 2016 r.

Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie

Spis treści

Wstęp.....	7
1. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi dotyczącymi Gminy.....	8
2. Charakterystyka Gminy Pisz.....	14
2.1. Historia Gminy.....	14
2.2. Położenie Gminy.....	16
2.3. Turystyka.....	17
3. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych.....	20
3.1. Sfera społeczna.....	20
3.1.1. Demografia.....	20
3.1.2. Bezrobocie.....	22
3.1.3. Ubóstwo.....	24
3.1.4. Edukacja.....	25
3.1.5. Przestępczość.....	29
3.1.6. Życie publiczne.....	30
3.2. Sfera gospodarcza.....	34
3.3. Sfera środowiskowa.....	38
3.3.1. Formy ochrony przyrody.....	39
3.3.2. Analiza składników środowiska.....	48
3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	51
3.4.1. Oświata.....	52
3.4.2. Służba zdrowia.....	54
3.4.3. Infrastruktura kulturalna.....	55
3.4.4. Zabytki.....	59
3.4.5. Tereny publiczne.....	62
3.4.6. Układ komunikacyjny.....	64
3.5. Sfera techniczna.....	68
3.5.1. Gospodarka wodno-ściekowa.....	69
3.5.2. Sieć elektroenergetyczna.....	71
3.5.3. Gospodarka odpadami.....	72
3.5.4. Budownictwo.....	73
4. Delimitacja obszaru zdegradowanego i rewitalizacji.....	76

4.1.	Analiza zjawisk kryzysowych na obszarze rewitalizacji.....	77
4.2.	Charakterystyk obszaru rewitalizacji.....	88
5.	Wizja i cele rewitalizacji.....	91
6.	Wykaz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	93
7.	Indykatywne ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji.....	111
8.	Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.....	114
9.	Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi.....	117
10.	System wdrażania programu rewitalizacji.....	120
11.	System monitorowania programu rewitalizacji.....	123
	Spis tabel.....	125
	Spis rysunków.....	126
	Spis schematów.....	127
	Spis załączników.....	127

Słowniczek pojęć

Rewitalizacja - wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji;¹

Stan kryzysowy – stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- a. gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- b. środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- c. przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- d. technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska);²

Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszary te wyznacza się za pomocą analizy wskaźnikowej, w której wartości wskaźników dla obszaru porównuje się z wartościami wskaźników dla całej gminy.

Obszar rewitalizacji - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację;³

¹ Krajowa Polityka Miejska

² Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

³ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

Program rewitalizacji - oznacza opracowany, przyjęty i koordynowany przez gminę wieloletni program działań w sferze społeczeństwa, gospodarki, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej zmierzający do wyprowadzenia obszaru z sytuacji kryzysowej oraz stworzenie warunków do dalszego rozwoju obszaru;

Projekt rewitalizacyjny – zaplanowane działanie w programie rewitalizacji i ukierunkowane na osiągnięcie jego celów oraz zgłoszone do objęcia albo objęte współfinansowaniem UE w ramach programu operacyjnego.

Wstęp

Rewitalizacja, to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).⁴

Program rewitalizacji powinien w sposób kompleksowy (łączyć sferę społeczną, gospodarczą, infrastrukturalną i środowiskową) i skoordynowany wyprowadzać obszary zdegradowane z zapaści oraz podnieść, jakość życia osób mieszkających i funkcjonujących na nich.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023 został opracowany w oparciu o zapisy *Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* z dnia 03 lipca 2015 r.

⁴ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

1. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi dotyczącymi Gminy

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz jest dokumentem strategicznym z elementami operacyjnymi, mającym swoje podstawy w diagnozie istniejących problemów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

W ramach programu rewitalizacji będą realizowane cele strategiczne i operacyjne wpisujące się w strategiczne dokumenty o zasięgu europejskim, krajowym, regionalnym oraz lokalnym. Wykaz najważniejszych dokumentów strategicznych wraz z ich celami, do których nawiązuje poniższy dokument, zamieszczono w poniższej tabeli (Tab. 1).

Tabela 1. Powiązania Lokalnego programu Rewitalizacji Gminy Pisz z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

Nazwa dokumentu strategicznego lub planistycznego	Cel/Priorytet/Obszar strategiczny dokumentów strategicznych lub planistycznych
Zasięg europejski	
Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu	Priorytet 3: Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.
Zasięg krajowy	
Umowa Partnerstwa	Priorytet I - Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom Priorytet II - Spójność społeczna i aktywność zawodowa Priorytet III - Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu zatrudnienia Priorytet IV - Środowisko i efektywne zarządzanie zasobami
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności	Cel 3 - Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki Cel 6 - Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”

	<p>Cel 8 - Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p> <p>Cel 11 - Wzrost społecznego kapitału rozwoju</p>
Strategia Rozwoju Kraju 2020	<p>Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego</p> <p>Cel III.1. Integracja społeczna</p> <p>Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych</p> <p>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p>
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie	<p>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),</p> <p>Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych („spójność”),</p> <p>Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).</p>
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	<p>Cel 2 - Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne</p> <p>Cel 4 - Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego</p>
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020	<p>Cel 1 - Wzrost zatrudnienia</p> <p>Cel 2 - Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych</p> <p>Cel 3 - Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>Cel 4 - Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej</p> <p>Cel 5 - Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji</p>

	obywateli
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	<p>Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów</p> <p>Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski</p> <p>Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego</p>
Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020	<p>Priorytet I - Oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego</p> <p>Priorytet III - Wspieranie gospodarki, wspieranie funkcjonowania MSP</p>
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	<p>Cele tematyczne</p> <p>Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników</p> <p>Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem</p> <p>Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie</p>
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020	<p>Cel główny: Wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej</p>
Zasięg regionalny	
Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Województwa Warmińsko – Mazurskiego do roku 2025	<p>Cel szczegółowy 1. Konkurencyjna gospodarka</p> <p>Cel szczegółowy 2. Wzrost aktywności społecznej</p> <p>Cel szczegółowy 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju</p>
Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020	<p>Cel tematyczny 4: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p> <p>Cel tematyczny 6: Zachowanie i ochrona środowiska</p>

	<p>przyrodniczego oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami</p> <p>Cel tematyczny 8: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p> <p>Cel tematyczny 9: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p> <p>Cel tematyczny 10: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>
Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego	<p>Cel 1. Dążenie w gospodarowaniu przestrzenią do uporządkowania i harmonii pomiędzy różnymi elementami i funkcjami tej przestrzeni dla ochrony ładu przestrzennego, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju.</p> <p>Cel 2. Podwyższenie konkurencyjności regionu, w szczególności poprzez podnoszenie innowacyjności i atrakcyjności jego głównych ośrodków miejskich</p>
Zasięg lokalny	
Plan gospodarki niskoemisyjnej dla terenów położonych w granicach Gminy Pisz	<p>Cele:</p> <p>Wzrost efektywności energetycznej budynków i obiektów znajdujących się na terenie Miasta i Gminy Pisz.</p> <p>Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii po stronie popytu generowanego przez użytkowników w Mieście i Gminie Pisz.</p> <p>Promocja i realizacja postaw w zakresie rozwoju niskoemisyjnego na terenie Miasta i Gminy Pisz.</p>
Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz	<p>Cele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych; - Zapewnienie łatwego dostępu do usług sektora publicznego i prywatnego;

	<ul style="list-style-type: none"> - Zapewnienie czystego i przyjaznego środowiska; - Zapewnienie warunków do wypoczynku i rekreacji;
Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Pisz na lata 2014-2020	<p>Cel strategiczny I: Poprawa sytuacji na rynku pracy w Gminie Pisz;</p> <p>Cel strategiczny II: Lepsze funkcjonowanie rodzin na terenie Gminy Pisz;</p> <p>Cel strategiczny III: Lepsze przygotowanie dzieci i młodzieży zamieszkującej Gminę Pisz do wejścia w dorosłe, samodzielne życie;</p> <p>Cel strategiczny V: Lepsze warunki dla aktywności i włączenia w społecznościach lokalnych Gminy Pisz;</p>
Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Pisz na rok 2016	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kształtowanie i utrwalanie postaw abstynenckich wśród dzieci i młodzieży, modelowanie zdrowego stylu życia oraz zwiększanie świadomości w zakresie szkód wynikających z podejmowania działań o charakterze ryzykownym. 2. Zmiany postaw dorosłych wobec używek. 3. Wspieranie oddziaływań wychowawczych rodziny i szkoły poprzez zwiększanie umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli.
Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016 – 2019	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modelowanie zdrowego stylu życia poprzez: <ol style="list-style-type: none"> a) Tworzenie alternatywnych, ciekawych możliwości spędzania czasu wolnego. b) Wzbogacenie programów profilaktycznych kierowanych do dzieci i młodzieży o różne formy zajęć sportowych. 2. Wprowadzanie do szkół profesjonalnych programów profilaktycznych. 3. Podnoszenie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem środków psychoaktywnych i możliwości zapobiegania zjawisku.

	<ol style="list-style-type: none">4. Podejmowanie działań mających na celu integrację społeczną osób uzależnionych od narkotyków.5. Upowszechnianie informacji o punktach pomocy dla osób uzależnionych od narkotyków i ich rodzin
--	---

Źródło: Opracowanie własne

2. Charakterystyka Gminy Pisz

2.1. Historia Gminy

Nazwa Pisz wywodzi się z języka staropruskiego, w którym słowo „pisa” oznaczało bagno. Było to nawiązanie do rzeki Pisy, której brzegi należały do bagnistych i trudno dostępnych. W okresie staropruskim obszar zamieszkiwało plemię Galindów. Zamek obronny został zbudowany na prawym brzegu Pisy, nieopodal jej ujścia z jeziora Roś. Prace budowlane rozpoczęto w okolicach 1344 lub 1345 roku. Zamek otrzymał nazwę Johannisburg (po polsku Jańsbork), a legenda głosi, że nazwa zamku stanowi nawiązanie do postaci św. Jana Apostoła. Od 1360 roku zamek był siedzibą prokuratora, podlegając komturowi w Bałdzie. W 1361 i 1366 padł ofiarą oblężenia litewskiego, które w obu przypadkach zakończyło się jego podpaleniem. W 1367 roku Pisz otrzymał lokację. W XVI wieku zamek zaczął odgrywać ważną rolę w handlu, stanowił przystanek dla kupców z Rusi i Mazowsza w drodze do Gdańska i z powrotem. W 1451 roku wielki mistrz Ludwik von Erlichshausen nadał osadzie prawa miejskie. Pisz utracił jednak przywilej miejski, kiedy w okresie wojny trzynastoletniej doszło do wystąpienia mieszczan piskich przeciw Zakonowi w 1455 roku. Ponowna lokacja miała miejsce już w 1645 roku. Od 1525 roku Pisz stał się siedzibą książęcego starosty, a w okresie zarazy szalejącej w Królewcu w 1538 roku na piskim zamku schroniła się sama rodzina książęca wraz z dworem. W czasie drugiej wojny szwedzkiej 1655 roku w Piszcu stacjonował szwedzki garnizon, który mieszkańcy zmuszeni byli utrzymywać. Sytuację Pisz pogorszył dodatkowo najazd tatarski w 1656 i 1657 roku, który oszczędził samo miasto, rujnując jednak handel. W roku 1698 na zamku odbyło się spotkanie króla Augusta II i elektora brandenburskiego Fryderyka III Hohenzollerna. Podczas "wielkich łowów" towarzyszących wizycie zabito ostatnie żubry w Puszczy Piskiej. Epidemia dżumy, która zaatakowała miasto w 1709 roku, pozostawiła przy życiu zaledwie 15 osób. W 1787 roku twierdzę zamkową zlikwidowano, zamek zaś trafił w ręce prywatne. W 1837 roku rozpoczęto jego rozbiórkę. W 1806 roku w Piszcu kwaterowały wojska pod dowództwem generała Ostermana-Tołstoja. Po zajęciu miasta przez Francuzów z Pisz została ściągnięta kontrybucja za pomoc udzieloną Rosjanom. W 1812 roku kwaterowali w mieście Bawarczycy, a następnie ponownie Francuzi. Niedobitki armii cesarza Francuzów, które w grudniu 1812 r. i styczniu 1813 r. roku przechodziły przez okolice, nie ułatwiały i tak ciężkiej w tym okresie egzystencji. Grabiono i niszczone

wszystko, co pojawiał się na drodze. 15 stycznia w Pisz zjawił się car Aleksander I, który spędził w mieście trzy dni.⁵

W okresie I wojny światowej Ziemia Piska została objęta działaniami militarnymi. Pisz podczas dwukrotnej okupacji Rosjan (w 1914 r. i 1915 r.) poniósł duże straty w zabudowie. Traktat pokojowy w Wersalu (1919 r.) zarządził plebiscyt w sprawie przynależności państwowej Warmii i Mazur. Mieszkańcy mieli wybierać między ojcowizną, czyli Prusami Wschodnimi, a Polską – nowym, nieznanym państwem, pochłoniętym sprawami wewnętrznymi i walkami o granice. Te właśnie okoliczności plebiscytu w lipcu 1920 r. spowodowały - obok sukcesów germanizacyjnych – że w powiecie piskim tylko 14 głosów padło za Polską. Powojenny kryzys w Niemczech przyczynił się do upowszechnienia politycznych radykalizmów, zapowiadających łatwe recepty na wszelkie bolączki życia społecznego i gospodarczego. Podatni na populizm byli też mieszkańcy Prus Wschodnich, którzy poparli NSDAP. Podobnie jak inne miasta hitlerowskiej III Rzeszy, Pisz stał się widownią ekscesów antyżydowskich. W 1935r. nazistowscy bojówkarze zdewastowali tutejszą synagogę. W pierwszych dniach II wojny światowej (1939) oddziały Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Narew” dokonały wypadu do Prus w rejonie Białej Piskiej i Jeży. Polscy żołnierze, którzy trafili potem do niemieckiej niewoli, byli początkowo przetrzymywani w Snopkach k. Pisza. Od 1941r. w Dłutowie znajdował się obóz dla radzieckich jeńców wojennych, tysiącami oddających życie z powodu głodu, chorób i hitlerowskich represji. W powiecie piskim przetrzymywano też jeńców francuskich, angielskich i włoskich. W latach wojny hitlerowcy zwieźli do Prus Wschodnich ponad 230 000 robotników przymusowych. Część z nich pracowała w rejonie Pisza. Za „przestępstwa” wobec swych „panów” trafiali do obozu pracy przymusowej w Snopkach. Wielu już z niego nie powróciło.⁶

Do 1945 roku tereny gminy Pisz, były obszarem granicznym między Prusami a Mazowszem. W styczniu 1945 roku, podczas działań militarnych i zawieruchy wojennej miasto zostało zniszczone w ponad 70%, m.in. po dawnym zamku pozostał jedynie ruiny. W latach sześćdziesiątych XX wieku władze zdecydowały o rozbiórce pozostałości najcenniejszego zabytku Pisza. Obecnie jedynymi pozostałościami są fragmenty muru w parku nad Pisą.

⁵ www.encyklopedia.warmia.mazury.pl z dnia 21.06.2016 r.

⁶ www.powiat.pisz.pl z dnia 21.06.2016 r.

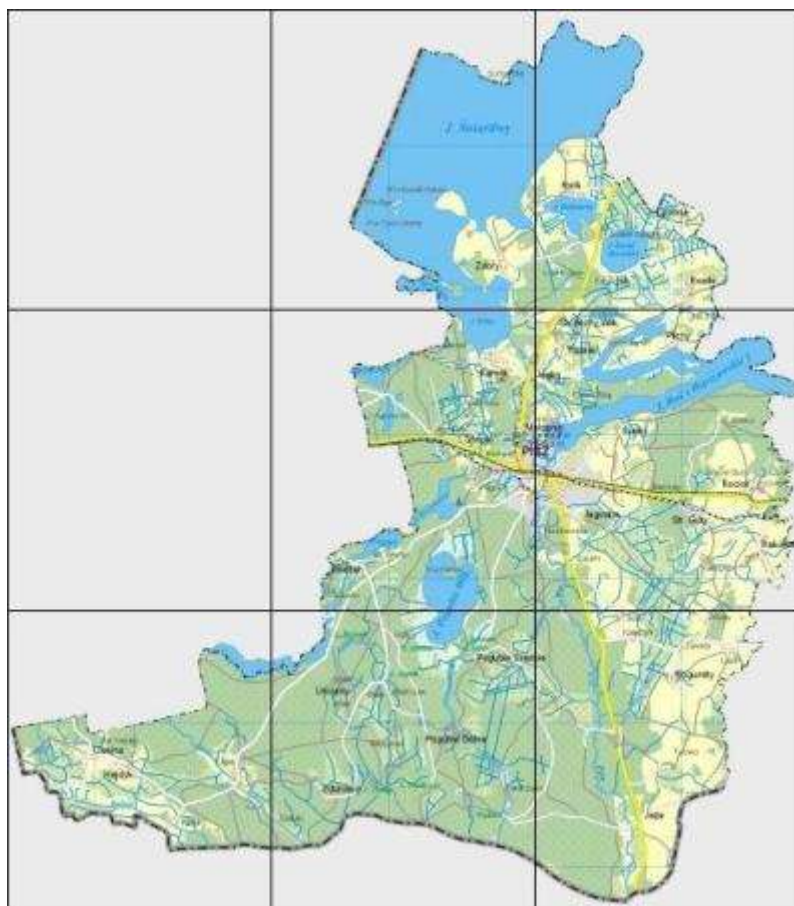
2.2. Położenie Gminy

Gmina Pisz położona jest w południowo-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w centralnej części powiatu piskiego. Od zachodu graniczy z inną gminą powiatu piskiego, tj. Ruciane Nida, od wschodu z gminą Biała Piska (pow. piski). Od północy graniczy z gminą Orzysz (pow. piski) oraz z gminą Mikołajki (pow. mrągowski), a od południa z gminami: Rozogi (pow. szczycieński) oraz trzema gminami spoza województwa warmińsko-mazurskiego: Kolno, Turośl, Łyse. Południowa granica Gminy Pisz jest jednocześnie granicą województwa warmińsko-mazurskiego z województwami podlaskim i mazowieckim. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie suwalskim. Ponowne zmiany podziału administracyjnego państwa umiejscowiły gminę Pisz w powołanym 1 stycznia 1999 roku województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie piskim. Siedziba gminy to miasto Pisz.

Gmina Pisz jest największą obszarowo gminą w Polsce. Obejmuje powierzchnie 63480 ha, (miasto Pisz - 1004 ha, teren wiejski – 62476 ha) z czego ponad 28% stanowią użytki rolne, 45%- to obszary leśne, natomiast 19,5% zajmują wody (ok. 2/3 powierzchni jeziora Śniardwy leży w jej granicach). Gmina stanowi 35,7% powierzchni powiatu piskiego.

Obszar zurbanizowany gminy Pisz obejmuje 1 478 ha. W 2015 r. zgodnie z danymi GUS w gminie wiejsko-miejskiej było 27 956 mieszkańców. Gmina, administracyjnie obejmuje miasto Pisz oraz teren wiejski gminy Pisz w skład, której wchodzi 43 jednostki pomocnicze (sołectwa): Babrosty, Bogumiły, Borki, Ciesina, Hejdyk, Imionek, Jagodne, Jeglin, Jeże, Kałęczyn, Karpa, Karwik, Kocioł, Kocioł Duży, Kociołek Szlachecki, Kwik, Liski, Łupki, Łysonie, Maldanin, Maszty, Pietrzyki, Pilchy, Pogobie Średnie, Pogobie Tylne, Rakowo, Rakowo Piskie, Rostki, Snopki, Stare Guty, Szczechy Małe, Szczechy Wielkie, Szeroki Bór Piski, Trzonki, Turośl, Turowo, Turowo Duże, Uściany, Wąglik, Wiartel, Zawady, Zdory, Zdunowo.

Rysunek 1. Mapa Gminy Pisz

Źródło: www.bip.pisz.hi.pl

Miasto Pisz jako centralny ośrodek gminy podzielone jest na cztery sektory przez rzekę Piszę (północ – południe) oraz linię kolejową Elk – Ruciane – Nida (wschód – zachód). W lewobrzeżnej części Pisz zlokalizowana jest przede wszystkim zabudowa mieszkaniowa, natomiast w części prawobrzeżnej mieści się większość urzędów, instytucji, szkół, zakładów pracy oraz placówek usługowo – handlowych.

2.3. Turystyka

Gmina Pisz leży na szlaku Wielkich Jezior Mazurskich. Obszar gminy jest idealnym miejscem na uprawianie turystyki aktywnej. Wyznaczone szlaki piesze, rowerowe i wodne prowadzą przez malownicze tereny. Zachowane dziedzictwo kulturowe, bogata historia, dogodne położenie i skomunikowanie oraz walory krajobrazowe, stanowią dobre warunki

do rozwoju wszystkich form wypoczynku oraz rekreacji. Te aspekty powodują, że Gmina posiada bardzo duży potencjał turystyczny.

Szczególną formą turystyki, która bezpośrednio wpisuje się w krajobraz Gminy jest turystyka wodna, a w szczególności:

- żeglarstwo
- turystyka i rekreacja motorowodna,
- turystyka kajakowa,
- turystyka wędkarska.

Na terenie gminy znajdują się atrakcyjne szlaki wodne. Są to:

- Pisz - Warszawa (225 km) rzeki- Pisz, Narwią, Bugiem i Wisłą;
- Pisz - Węgorzewo (108 km) jeziora- Roś, Śniardwy, Mikołajskie, Tałty, Tałtowisko, Szymon, Jagodne, Kisajno, Dargin, Mamry;
- Pisz - Szeroki Ostrów (ok. 27 km) jeziora Roś, Kocioł, Białoławki; rzeki -Wilkus, Białoławka, Wyszka;
- Pisz - Ruciane-Nida (37 km) jeziora- Roś, Seksty, Śniardwy, Beldany, Mała i Wielka Guzianka;
- Pisz - Wojnowo (49 km) jeziora –Roś, Seksty, Śniardwy, Beldany, Jerzewko, Gardyńskie, Duś; rzeka- Krutynia;
- Ruciane-Nida - jezioro Nidzkie - Wiartel - stacja wodna PTTK Jabłoń – Pisz (29,5 km) jeziora- Nidzkie, Wiartel i Brzozolasek;
- Mikołajki - jezioro Śniardwy - Pisz (27 km) jeziora- Mikołajskie, Śniardwy, Roś.

Dodatkowo Gmina Pisz, poza szeroko rozumianą turystyką wodną, oferuje wszystkim zainteresowanym, ciekawe i malownicze szlaki turystyczne piesze i rowerowe, tj:

- Szlaki turystyczne- piesze:
 - Wejsuny - rezerwat przyrody "Jezioro Warnołty" - Głodowo - Niedźwiedzi Róg - jezioro Śniardwy - Zielony Most - Karwik - Maldanin - Pisz (30 km);
 - Pisz - stacja wodna PTTK Jabłoń - jezioro Brzozolasek - jezioro Wiartel - Wiartel - Lipa Przednia - przystanek PKS Przerośl (19 km);
- Szlaki turystyczne- rowerowe:
 - trasa A – Szeroki Bór (26,9 km);
 - trasa B – Łąki Pisowodzkie (53,6 km);

- trasa C – Puszczańska (46,5 km);
- trasa D – Szlak Niedźwiedzi (37,3 km);
- trasa E – Szlak Pojezierze (50,4 km);
- Powiatowy Szlak Turystyczny „Śniardwy – Mazurskie Morze” (120 km);

Turyści mają do dyspozycji szeroką gamę bazy noclegowej. Na terenie gminy funkcjonuje wiele Pensjonatów, Gospodarstw Agroturystycznych, Domów noclegowych oraz Campingi. Większość z ww. obiektów noclegowych funkcjonuje jedynie w sezonie letnim, jednakże turyści chcący poza sezonem odwiedzić Gminę, mogą liczyć na zakwaterowanie w kameralnym i uroczym miejscu.

3. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych

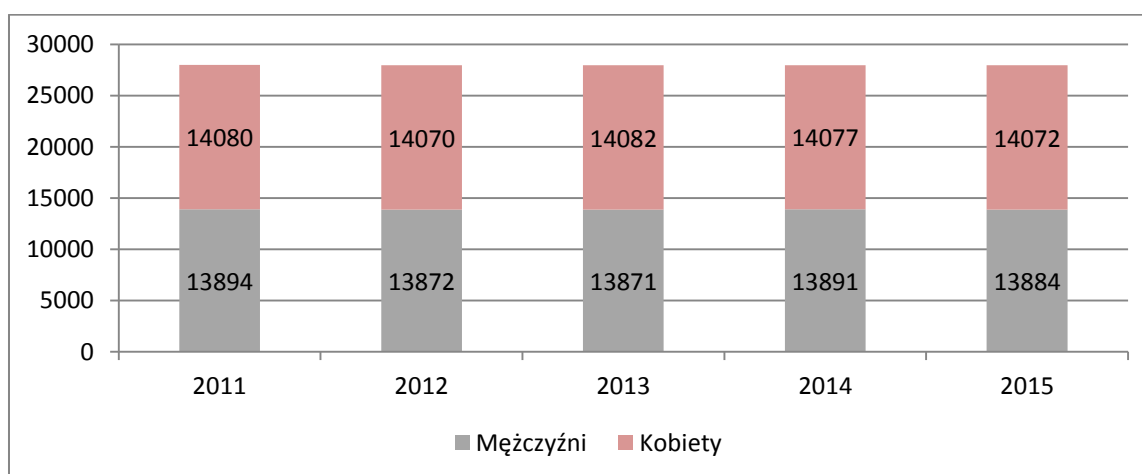
3.1. Sfera społeczna

Rozwoju poszczególnych gmin uzależnione jest od sytuacji demograficznej, tj. wielkości populacji, jej charakteru, jak również różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to istotne czynniki świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym. Innymi, równie ważnymi kwestiami poruszonymi w części społecznej diagnozy są: pomoc społeczna, edukacja, kultura, opieka medyczna, sport i rekreacja oraz aktywność publiczna mieszkańców. Podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie spójności społecznej jest priorytetem z punktu widzenia rozwiązywania powszechnie występującego problemu ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

3.1.1. Demografia

Analiza struktury demograficznej jest niezwykle istotna w kontekście dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Pisz, ponieważ determinuje skalę i rodzaj potrzeb mieszkańców. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec roku 2015 na terenie gminy zamieszkiwało 27956 osób. Wśród ludności dominują kobiety (50,33%).

Rysunek 2. Struktura ludności na terenie Gminy Pisz

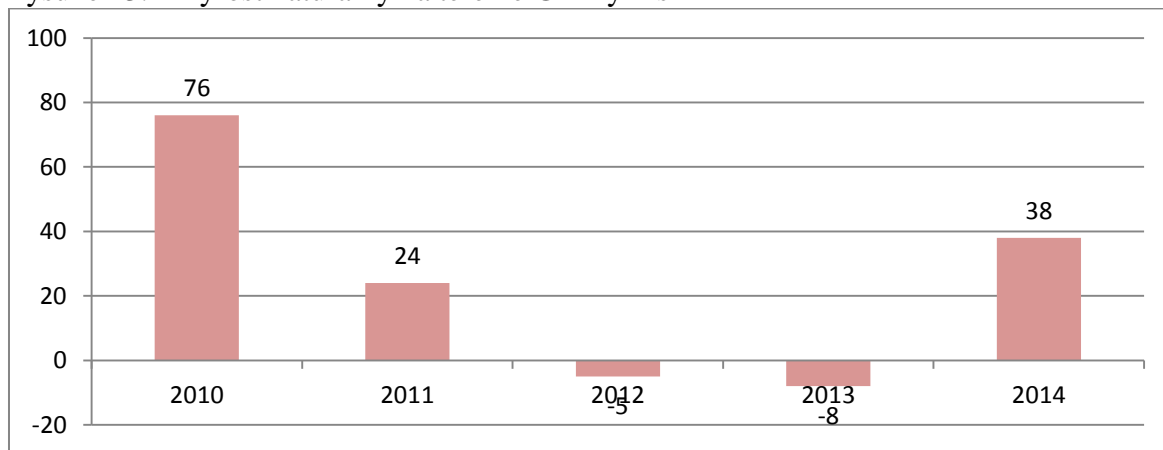

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2011-2015 liczba mieszkańców zmalała o niewielki procent. Można uznać, iż utrzymuje się na niezmiennym poziomie. Średni wiek mieszkańców wynosi 38,0 lat i jest nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego oraz mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Dynamika zmian liczby ludności określonych jednostek terytorialnych, kształtowana jest pod wpływem dwóch procesów demograficznych – przyrostu naturalnego oraz ruchu migracyjnego (głównie zarobkowa). Gminę Pisz cechuje dodatni przyrost naturalny, wynoszący „7” w roku 2015. Na przestrzeni ostatnich lat zmalała liczba urodzeń. W roku 2010 liczba urodzeń na terenie gminy wyniosła 296, zaś w roku 2015 już tylko 242, co oznacza spadek o 18,24%. Natomiast zwiększyła się liczba zgonów, która w ostatnim roku kalendarzowym na terenie gminy wyniosła 235.(Rys. 3)

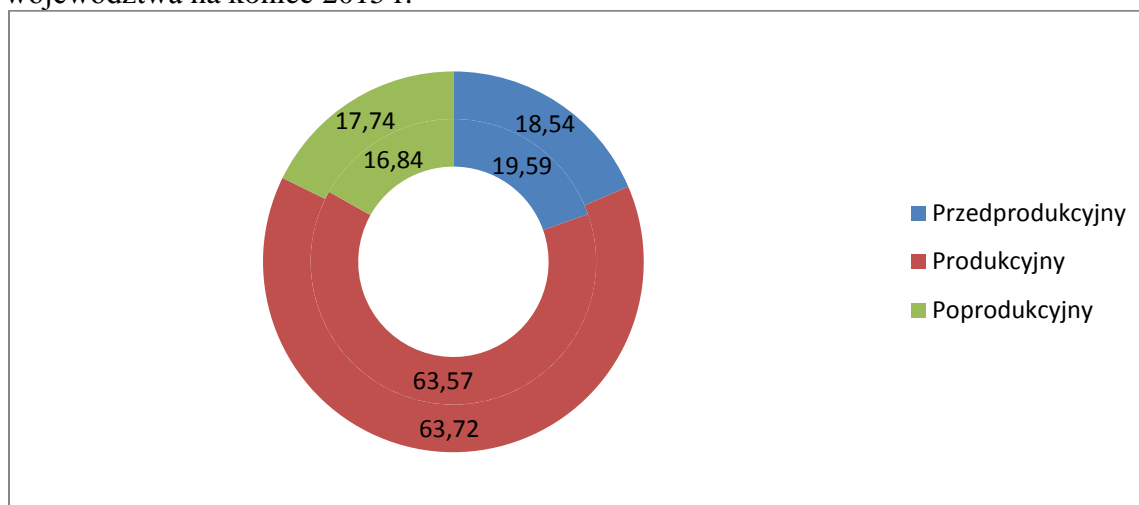
Rysunek 3. Przyrost naturalny na terenie Gminy Pisz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szczególną uwagę należy zwrócić na strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku. Zarówno w ujęciu krajowym, regionalnym, jak i lokalnym odnotowuje się systematyczny spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym przy jednoczesnym wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Skutkiem owych dynamicznych zmian jest proces starzenia się społeczeństwa.(Rys. 4)

Rysunek 4. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Pisz na tle województwa na koniec 2015 r.

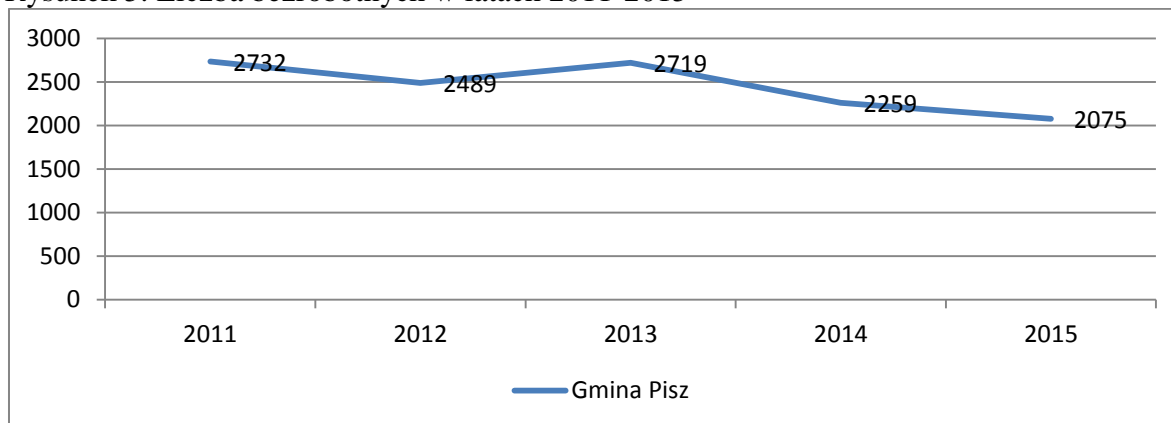
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2015 roku na terenie gminy osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) stanowiły 19,59% wszystkich mieszkańców. Udział niniejszej grupy wiekowej kształtował się na poziomie wyższym niż średnia województwa warmińsko-mazurskiego (18,54%). Nieco inaczej kształtuje się sytuacja w grupie w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat). W 2015 roku odsetek tej grupy wiekowej wyniósł 63,57% i był nieco niższy od średniej województwa wynoszącej na koniec roku 63,72%. Udział najstarszej grupy ekonomicznej w strukturze ludności Gminy Pisz wyniósł 16,84% wszystkich mieszkańców gminy i również był niższy, niż średnia województwa, która na koniec 2015 roku wyniosła 17,74%.

3.1.2. Bezrobocie

Na koniec roku 2015 na terenie gminy Pisz zarejestrowanych było 2075 osób bezrobotnych. Liczba bezrobotnych w ostatnich pięciu latach zmalała. W 2011 roku zarejestrowanych bezrobotnych osób było 2732 osoby, zaś w roku 2015 było 2075 osób, czyli o 25% mniej.

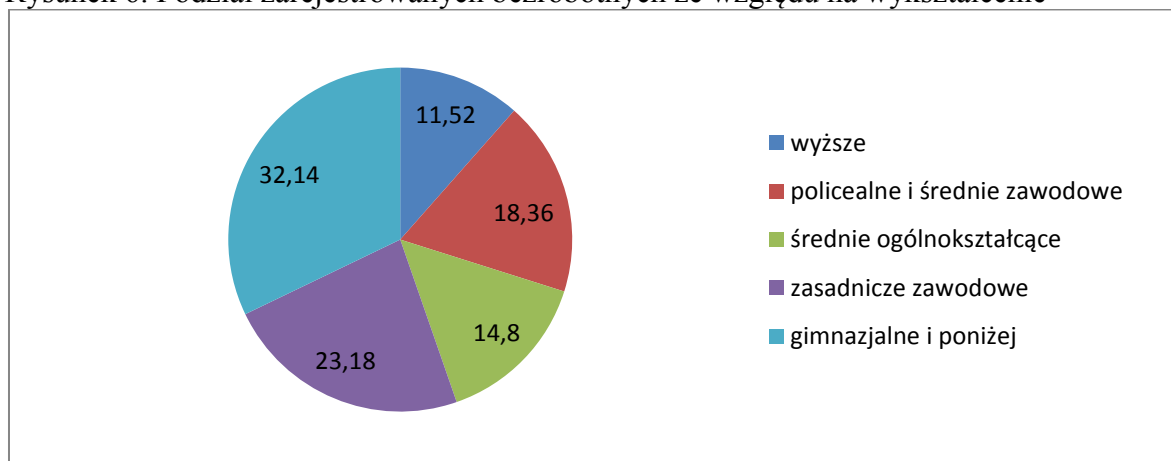
Rysunek 5. Liczba bezrobotnych w latach 2011-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najliczniejszą grupą (28,14%) osób pozostających bez pracy są osoby młode, w wieku od 25 do 34 roku życia. Aż 44,1% osób bezrobotnych nie ukończyło jeszcze 34 roku życia. Jest to niepokojąca tendencja, gdyż może skłaniać młodych ludzi do migracji w celu poszukiwania pracy. Kolejna istotna kwestia związana z bezrobociem to stopień wykształcenia osób bezrobotnych. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych często świadczy o niedopasowaniu kompetencji do rynku pracy. Największą grupę wśród osób bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (32,14%), w dalszej kolejności osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (23,18%) oraz policealnym i średnim zawodowym (18,36). Stosunkowo wysokie bezrobocie wśród osób z wykształceniem zawodowym może świadczyć o niedopasowaniu wykształcenia kierunkowego do rzeczywistych potrzeb lokalnego rynku pracy. Najniższe bezrobocie odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym (11,52%).

Rysunek 6. Podział zarejestrowanych bezrobotnych ze względu na wykształcenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Pisz

3.1.3. Ubóstwo

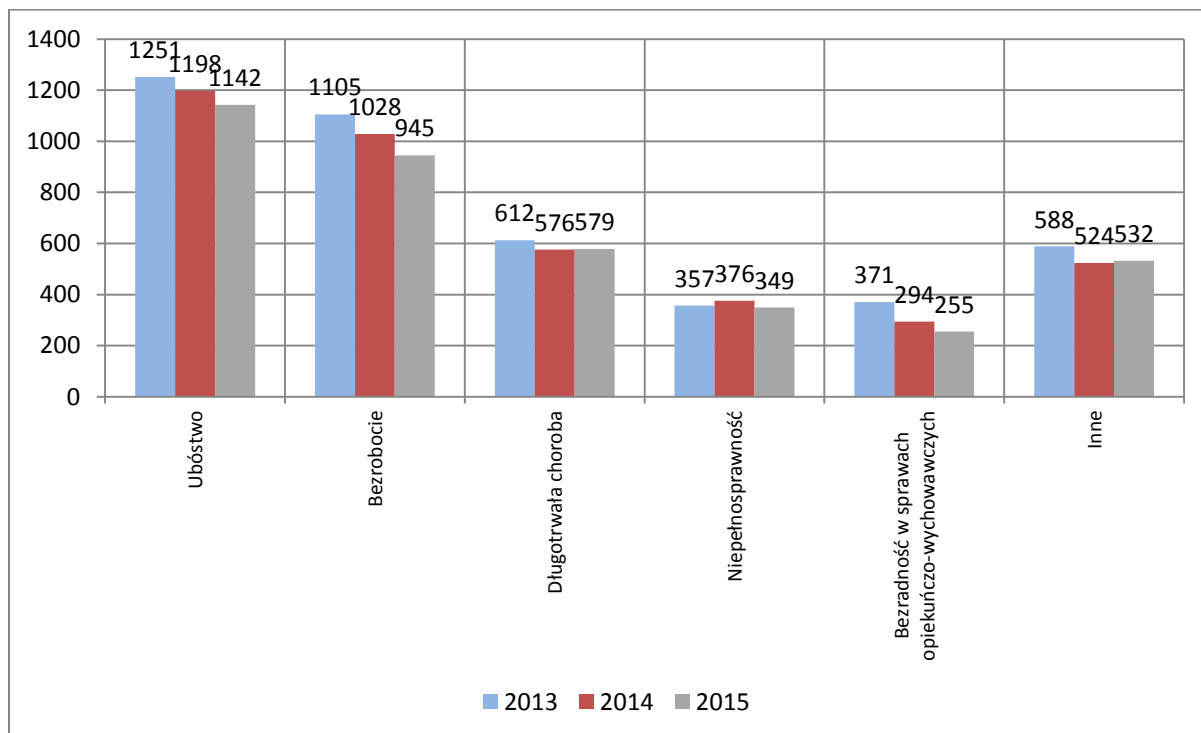
Zakres prowadzonych działań rewitalizacyjnych w znacznym stopniu uzależniony jest od rozpoznania problemów społecznych występujących na obszarze zdegradowanym. Dlatego też analiza istniejących problemów i zakresu działalności instytucji pomocy społecznej stanowi istotny element diagnozy.

Zadania z zakresu pomocy społecznej w gminie Pisz realizowane są przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pisz.

Zgodnie z danym MGOPS w Pisz na koniec 2015 roku na terenie gminy Pisz z pomocy społecznej korzystało łącznie 1442 rodzin.

Najczęstszymi powodami udzielania świadczeń z zakresu pomocy społecznej w Gminie jest ubóstwo, bezrobocie, długotrwała choroba, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Poniższy wykres przedstawia powody udzielenia pomocy i wsparcia rodzinom na terenie gminy Pisz w ostatnich trzech latach kalendarzowych.

Rysunek 7. Powody udzielania pomocy i wsparcia w Gminie Pisz w latach 2013-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z danymi przedstawionymi na powyższych wykresie najczęstszym powodem udzielania pomocy i wsparcia przez MGOPS jest ubóstwo. Mimo iż liczba rodzin

korzystającej z pomocy z tytułu ubóstwa na przestrzeni kilku lat sukcesywnie spada, nadal jest ich dość dużo. W roku 2015, z tego tytułu udzielono wsparcia 1142 rodzinom zamieszkałym na terenie gminy. Nieco mniej, ale również stosunkowo dużo rodzin korzysta z pomocy z tytułu bezrobocia. Stopa bezrobocia na terenie powiatu piskiego w ostatnich kilku latach wahał się w granicach 25-30%. W związku z czym wiele rodzin było zmuszonych do sięgnięcia po pomoc MOPS. W roku 2015 z tytułu bezrobocia udzielono pomocy 945 rodzinom z terenu gminy. Nieco mniej rodzin korzysta z pomocy z tytułu długotrwałej choroby, niepełnosprawności, czy też bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

3.1.4. Edukacja

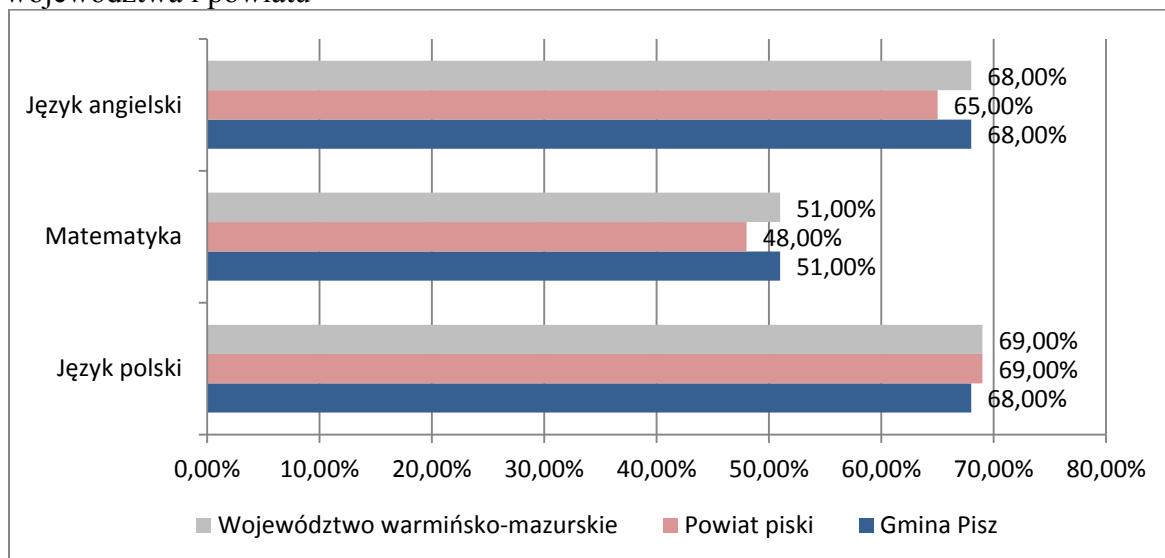
Edukacja jest bardzo ważnym elementem polityki społecznej w gminie, a instytucje oświatowe nie tylko pełnią rolę edukacyjną, ale także wychowawczą. W związku z tym są bardzo ważnymi instytucjami w kontekście podejmowanych działań rewitalizacyjnych, nawet, jeśli same placówki miałyby nie zostać włączone do obszaru objętego rewitalizacją, niezmiennie będą funkcjonalnie powiązane z takimi obszarami, poprzez swoich uczniów, którzy na wyznaczonych obszarach mieszkają.

Na terenie gminy Pisz funkcjonuje 21 placówek edukacyjnych. W skład placówek wchodzi przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja oraz szkoła muzyczna.

W roku 2015 w szkołach podstawowych kształciło się 2148 uczniów w 103 oddziałach. Na jeden oddział szkolny w Gminie Pisz przypadało 20,85 uczniów.

W roku 2016 w Gminie Pisz do testu szóstoklasisty przystąpiło 255 uczniów. Egzamin na tym poziomie sprawdza wiedzę i umiejętności nabyte przez uczniów w odniesieniu do trzech przedmiotów, tj. języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego. Średni wynik testu szóstoklasisty w Gminie Pisz w części I to 59,5%, w tym z języka polskiego 68%, zaś z matematyki 51%. Część II testu to język obcy nowożytny. Na terenie gminy uczniowie zdawali język angielski oraz niemiecki. Średni wynik drugiej części sprawdzianu, to 60%. Poniższy rysunek prezentuje wyniki sprawdzianu w Gminie Pisz na tle kraju, województwa oraz powiatu. (Rys. 8)

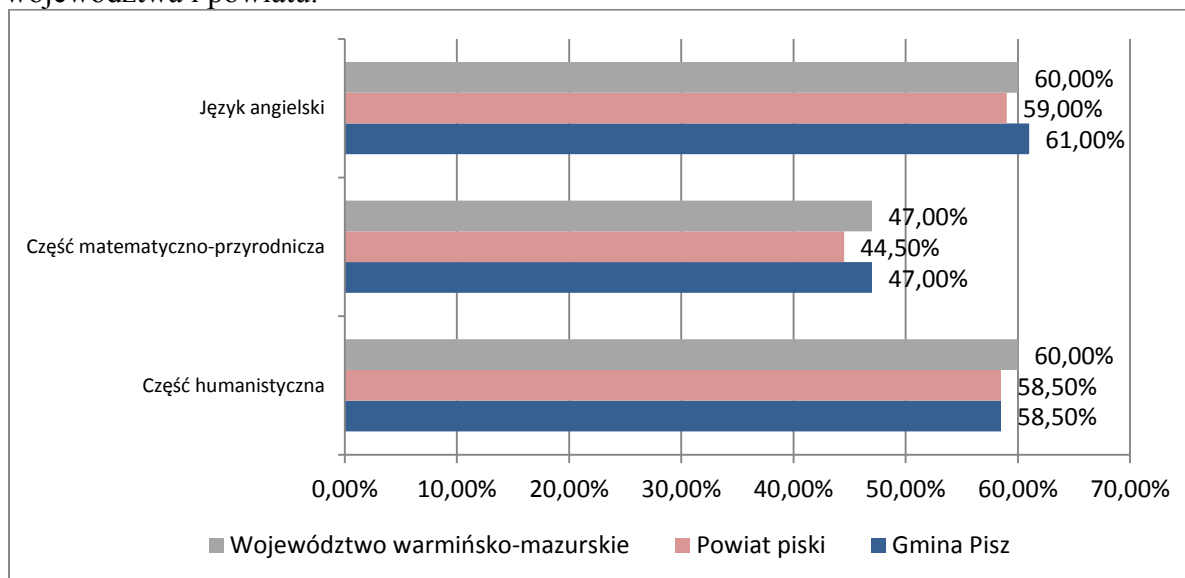
Rysunek 8. Średni wynik egzaminu szóstoklasisty w Gminie Pisz w roku 2016 na tle kraju, województwa i powiatu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Łomża

O poziomie kształcenia w Gminie Pisz decydują również wyniki egzaminu gimnazjalnego. W roku 2016 na terenie gminy Pisz do egzaminu przystąpiło 274 uczniów. Egzamin na tym poziomie sprawdza wiedzę uczniów z 3 odrębnych części: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz językowej. Na część humanistyczną składają się zadania z zakresu języka polskiego oraz historii i wiedzy o społeczeństwie. Średni wynik uzyskany przez gimnazjalistów z części humanistycznej wyniósł w Gminie 58,5%, zaś w części matematyczno-przyrodniczej 47%. W przypadku części językowej, 189 uczniów zdawało język angielski uzyskując w części podstawowej średnio 61% punktów, natomiast 85 osób język niemiecki uzyskując 49% punktów. Poniższy rysunek prezentuje wyniki egzaminu gimnazjalnego w Gminie Pisz na tle kraju, województwa oraz powiatu. (Rys. 9)

Rysunek 9. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w Gminie Pisz w roku 2016 na tle kraju, województwa i powiatu.

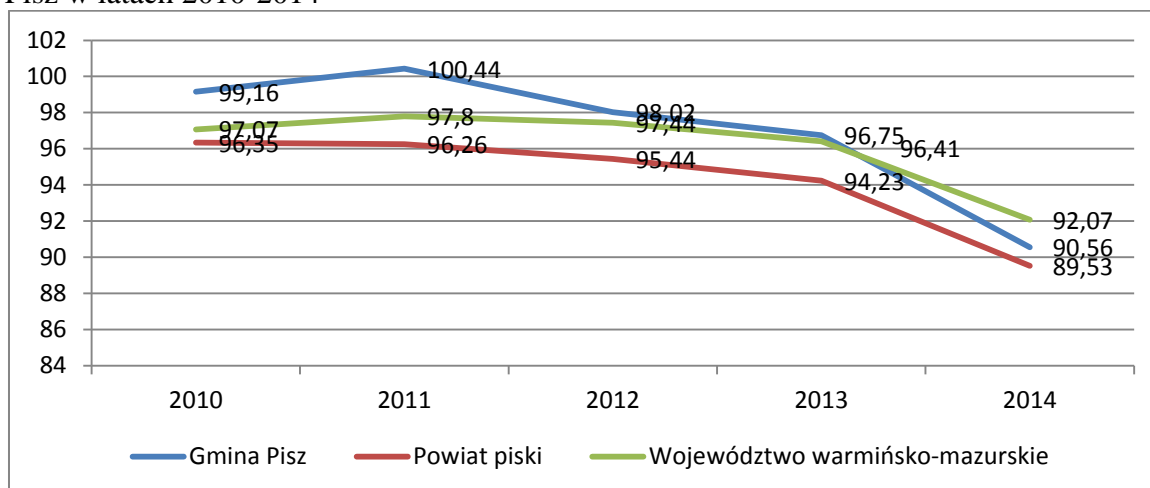
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Łomża

Drugim czynnikiem obrazującym poziom edukacji w poszczególnych gminach jest wskaźnik solaryzacji.

Współczynnik solaryzacji brutto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji brutto np. dla poziomu szkoły podstawowej wylicza się dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 6-12 lat (wiek przypisany do tego poziomu) według stanu w dniu 31 XII tego samego roku.

W 2014 roku współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych na terenie gminy Pisz wyniósł 90,56% i spadł o ponad 6% w porównaniu z rokiem poprzednim. W tym czasie spadek odnotowano również w porównywanych jednostkach terytorialnych i wynosił on odpowiednio 4,7 punktów procentowych dla powiatu piskiego i 4,34% dla województwa warmińsko-mazurskiego. W latach 2010-2013 współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w gminie Pisz przyjmował wartości nieco wyższe niż w powiecie i w województwie. Natomiast w roku 2011 współczynnik solaryzacji na terenie Gminy wynosił ponad 100%.

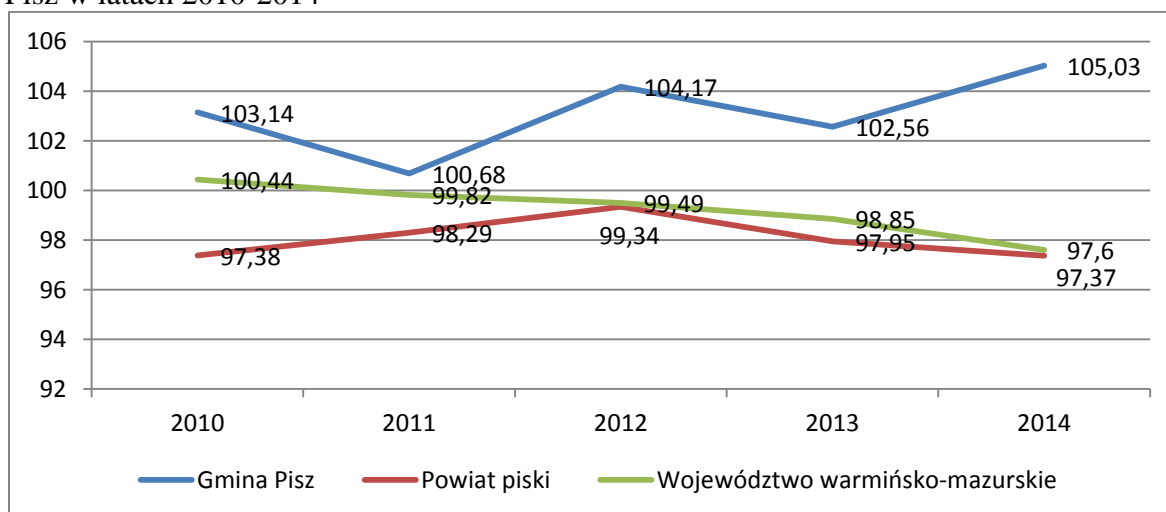
Rysunek 10. Współczynnik solaryzacji brutto dla szkół podstawowych (%) na terenie Gminy Pisz w latach 2010-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Łomża

Nieco inaczej kształtuje się wskaźnik solaryzacji brutto na poziomie gimnazjum. Wartość danego wskaźnika wynosi ponad 100%, co oznacza, że liczba uczniów szkół podstawowych na terenie gminy jest wyższa niż liczba osób w grupie wiekowej 6-12 lat. W 2014 roku współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych wyniósł 105,03% i wzrósł o 2,47 punkty procentowe w stosunku do roku poprzedniego. W całym analizowanym okresie współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych w gminie Pisz przyjmował wartości wyraźnie wyższe niż w powiecie i województwie.

Rysunek 11. Współczynnik solaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych (%) na terenie Gminy Pisz w latach 2010-2014

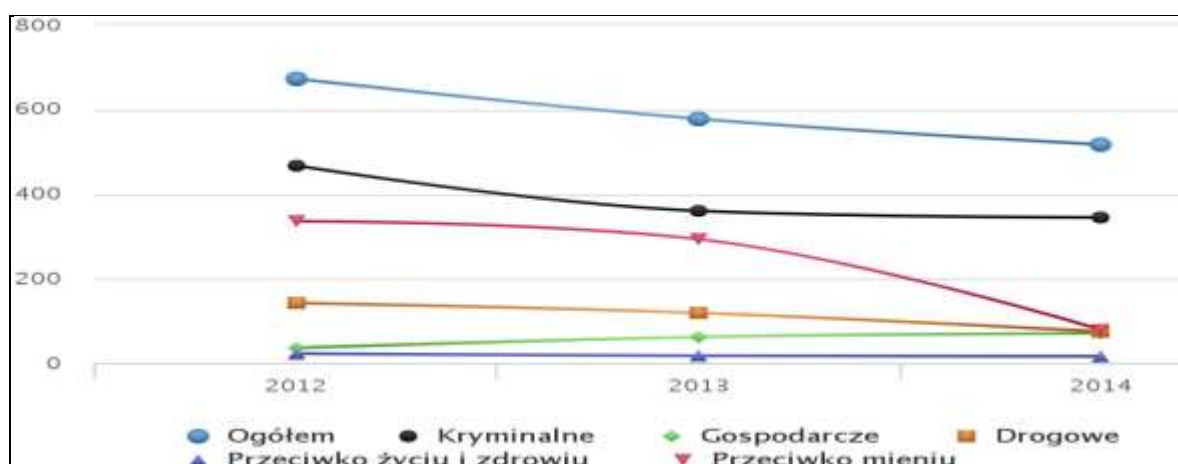
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Łomża

3.1.5. Przestępczość

Na terenie gminy Pisz o bezpieczeństwo publiczne dbają przede wszystkim służby miejskie, takie jak policja.

Na przestrzeni lat 2012 – 2014 liczba przestępstw odnotowanych przez Policję w Gminie Pisz systematycznie zmniejszała się (porównując rok 2014 z 2012 nastąpił spadek odpowiednio o 10,56%). Pomimo zmniejszenia się ogólnej liczby przestępstw liczba ich jest dość duża, w roku 2015 odnotowano 517 przestępstw.

Rysunek 12. Przestępstwa stwierdzone (oszacowane) w Gminie Pisz w latach 2012-2014

Źródło: www.polskawliczbach.pl

W roku 2015 sytuacja nieznacznie zmieniła się w stosunku do powyżej przeanalizowanego okresu. Liczba przestępstw stwierdzonych na terenie gminy wyniosła 757.

Tabela 2. Przestępstwa odnotowane na terenie Gminy Pisz w roku 2015

Kategoria przestępstw	Liczba przestępstw Gmina Pisz
Kryminalne	155
Gospodarcze	94
Drogowe	56
Przeciwko życiu i zdrowiu	27
Przeciwko mieniu	425

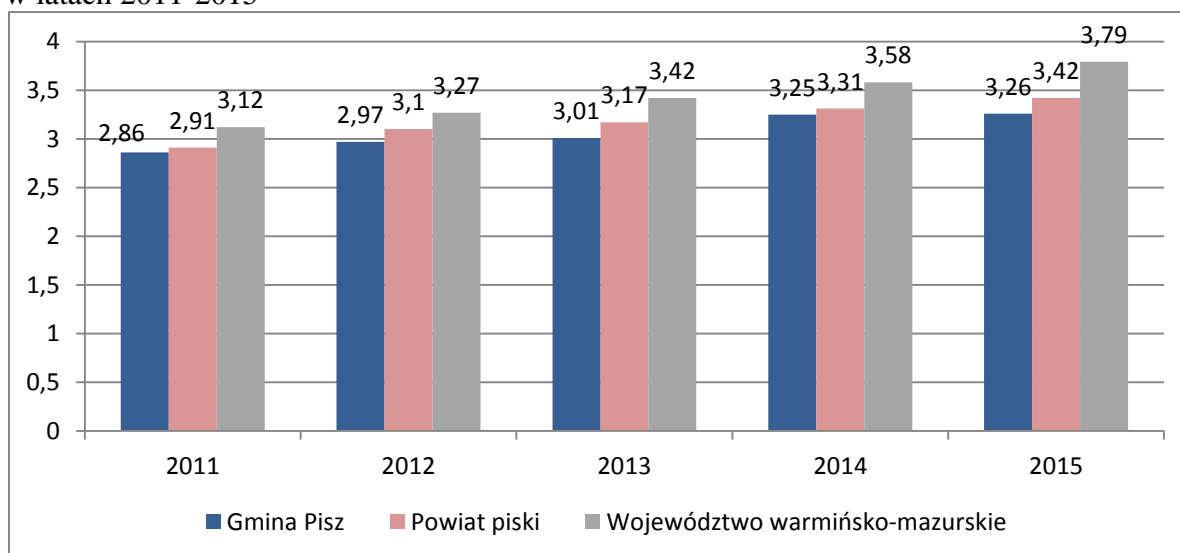
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowej Komendy Policji w Pisz

3.1.6. Życie publiczne

Istotną kwestią uzupełniającą działalność samorządu oraz wyznacznikiem wysoko rozwiniętego społeczeństwa obywatelskiego są aktywnie działające organizacje pozarządowe oraz aktywność obywatelska mieszkańców.

Gmina Pisz odznacza się stosunkowo niewielką liczbą organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1000 osób na tle powiatu i województwa. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego liczba organizacji pozarządowych przypadających na 1000 mieszkańców gminy jest niższa od wartości dla powiatu oraz województwa. Na przestrzeni ostatnich kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie.

Rysunek 13. Liczba organizacji pozarządowych (fundacji oraz stowarzyszeń i organizacje społecznych) na 1000 mieszkańców w Gminie Pisz na tle powiatu i województwa w latach 2011-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród organizacji pozarządowych działających na obszarze gminy Pisz wyróżnić można ze względu na prowadzoną działalność następujące typy organizacji pozarządowych:

Stowarzyszenia

- Społeczne Ognisko Muzyczne,
- Piskie Stowarzyszenie Wspierania Trzeźwości „SYRIUSZ”,
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków, Oddział Miejsko-Powiatowy Pisz,

- Piskie Stowarzyszenie Niemieckie Miasta i Rejonu Pisz "Roś" w Pisz,
- Piskie Towarzystwo Gospodarcze,
- Społeczny Komitet Remontu i Rozbudowy Szkoły Podstawowej Nr 1 w Pisz,
- Związek Inwalidów Wojennych R.P. Zarząd Oddziału w Pisz,
- Stowarzyszenie Opieki Paliatywnej „Palium”,
- Stowarzyszenie „Przymierze-Ziemia Piska”,
- Piskie Stowarzyszenie Agroturystyczne „Mazury”,
- Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji i Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym,
- Stowarzyszenie Właścicieli Hangarów w Pisz nad rzeką Pisa „Neptun”,
- Stowarzyszenie "Dialog Pokoleń",
- Stowarzyszenie Edukacyjne „Muzyk” w Pisz,
- Stowarzyszenie „Zdrowie” z siedzibą w Pisz,
- Stowarzyszenie Działkowców „JEGOCINEK” w Szerokim Borze,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich im. Maksymiliana Kolbe w Pisz,
- Stowarzyszenie Miłośników „Szerokiego Boru” Kultura, Turystyka, Rekreacja,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów - Oddział w Pisz,
- Stowarzyszenie Drobnych Akcjonariuszy Fabryki „Sklejka-Pisz” S.A. z siedzibą w Pisz,
- Stowarzyszenie Młodzieżowe Centrum Wolontariatu,
- Związek Właścicieli Domków Letniskowych w Pisz,
- Polski Związek Niewidomych – Koło PZN w Pisz,
- Związek Polskich Fotografów Przyrody,
- Stowarzyszenie RELAX,
- Stowarzyszenie „Miasto Jana”,
- Stowarzyszenie Pracowników Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej „Razem łatwiej” z/s w Pisz,
- Stowarzyszenie WEGA w Pisz,
- Piska Fundacja Rozwoju,
- Mazurskie Stowarzyszenie Współpracy Europejskiej i Rozwoju „Młode Wilki” z/s w Pisz,
- Klub Honorowych Dawców Krwi przy Polskim Czerwonym Krzyżu w Pisz,
- Stowarzyszenie PISZANIE,

- Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca Pisz im. Janusza Korczaka,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Starego Ogólniaka,
- Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego w Olsztynie - Koło "ROŚ" - Pisz",
- Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego w Olsztynie - Koło "Śniardwy" - Pisz",
- Stowarzyszenie "roZruSZnik" przy Zespole Szkół Zawodowych w Pisz,
- Lokalna Organizacja Turystyczna "Mazury Południowe",
- Stowarzyszenie "Joannici - Dzieło Pomocy" Oddział Miejscowy w Pisz,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Turowo Duże,
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Mazurskie Morze",
- Stowarzyszenie "Piskie Talenty",
- Ewangelickie Stowarzyszenie Betel,

Organizacje sportowe

- Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy "WIKINGOWIE" Pisz,
- Międzyszkolny Klub Sportowy "ROŚ" Pisz,
- Towarzystwo Sportowe Koszykówki "ROŚ" Pisz,
- Klub Sportowy " MAZUR" Pisz,
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "PIŁECZKA" w Pisz,
- Powiatowy Szkolny Związek Sportowy,
- Uczniowski Klub Sportowy "Pisa" przy Zespole Szkół Zawodowych w Pisz,
- Uczniowski Klub Żeglarski,
- Uczniowski Klub Żeglarski "CADET",
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy "Bobry" przy Szkole Podstawowej w Kotle Dużym,
- Piskie Towarzystwo Brydża Sportowego „Pisa” z siedzibą w Pisz,
- Stowarzyszenie Strzeleckie „Kulik” w Pisz ,
- Klub Sportowy "SEBA-SPORT" Pisz.

Ochotnicze Straże Pożarne

- Ochotnicza Straż Pożarna w Jezach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Hejdyku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Pogobiu Średnim,

- Ochotnicza Straż Pożarna w Wiartlu,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Liskach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rostkach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Starych Gutach,
- Zakładowa Ochotnicza Straż Pożarna przy Fabryce "Sklejka-Pisz" S.A.

Koła Caritas

- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. Matki Miłosierdzia Ostrobramskiej,
- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa,
- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. św. Jana Chrzciciela,
- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. św. Józefa Oblubieńca.

Drugim, równie istotnym, czynnikiem obrazującym aktywność społeczną mieszkańców jest frekwencja wyborcza.

Gmina Pisz, pod względem uczestnictwa mieszkańców, notuje zazwyczaj niższe wyniki od średnich dla kraju, województwa, a zbliżone do powiatu. Analizie poddano ostatnie wybory prezydenckie, parlamentarne i samorządowe. Najmniejszą frekwencję odnotowano w wyborach do Sejmu i do Senatu, która na terenie gminy wyniosła 40,32%. Nieco większą frekwencję, ale nadal poniżej średniej, odnotowano w wyborach prezydenckich – 47,06%. Największym zainteresowaniem, wśród mieszkańców Gminy Pisz, cieszą się wybory samorządowe. W tym przypadku, w przeciwieństwie do wyborów ogólnopolskich, frekwencja jest znacznie wyższa niż średnia kraju, województwa oraz powiatu i wyniosła 51,57%.

Tabela 3. Frekwencja w ostatnich wyborach parlamentarnych, prezydenckich oraz samorządowych w Gminie Pisz, na tle kraju, województwa i powiatu.

Jednostka terytorialna	Wybory parlamentarne	Wybory prezydenckie	Wybory samorządowe
Kraj	50,92%	55,34%	47,21%
Województwo warmińsko-mazurskie	42,32%	48,09%	46,93%
Powiat piski	38,96%	45,32%	53,45%
Gmina Pisz	40,32%	47,06%	51,57%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PKW

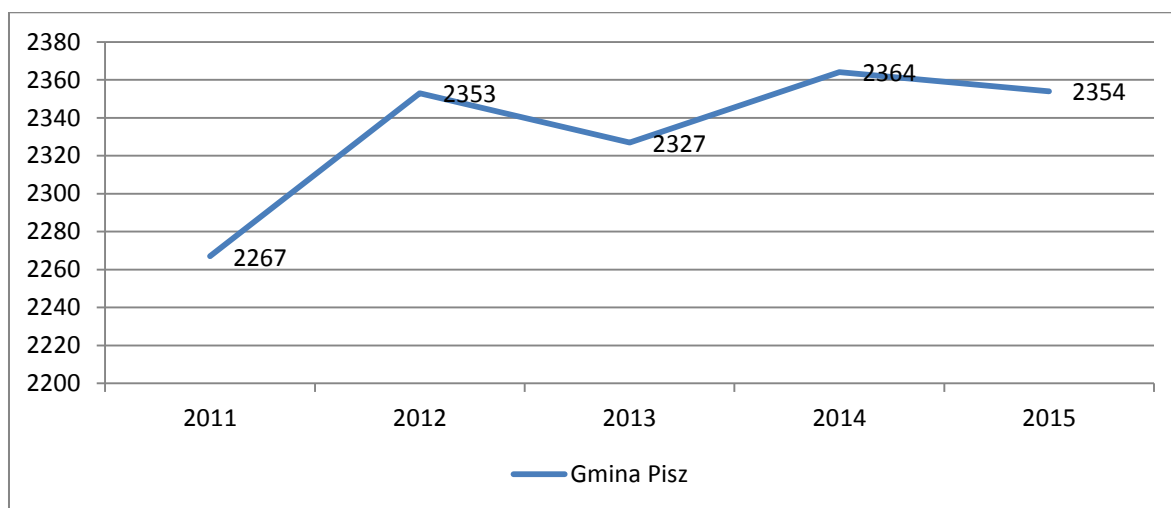
3.2. Sfera gospodarcza

Procesy kształtujące sferę gospodarczą jednostki terytorialnej mają znaczący wpływ na jej kondycję społeczno-ekonomiczną. Na szczeblu lokalnym (miasta, gminy), czasem niewielkie zmiany ekonomiczne mogą mieć istotny wpływ na kierunek i dynamikę procesów w pozostałych sferach.

Gospodarka gminy oparta jest w głównej mierze na lokalnych zasobach naturalnych i opiera się na dwóch filarach rolnictwie oraz leśnictwie. Występuje duże zróżnicowanie pomiędzy częścią wiejską a miejską w strukturze gospodarczej gminy. Na obszarze miasta jest skupiona prawie cała działalność produkcyjna, handlowa i usługowa. W gminie Pisz dominują małe firmy zatrudniające kilku pracowników. Najczęściej są to zakłady zajmujące się usługami budowlanymi lub leśnymi, przetwórstwem drewna czy sezonową działalnością gastronomiczną i hotelarską. Wynika to ze specyfiki regionu i jego położenia oraz dostępu do leśnych kompleksów i jezior. Coraz większe nadzieje wiąże się także z przemysłem turystycznym, gdyż na tych terenach istnieją odpowiednie uwarunkowania przyrodnicze.⁷

Zgodnie z danymi GUS w 2015 roku na terenie gminy zarejestrowanych było 2354 podmiotów gospodarczych, w tym 2236 działające w sektorze prywatnym. Liczba podmiotów gospodarczych w latach 2011-2015 uległa zwiększeniu.

Rysunek 14. Podmioty gospodarki narodowej na terenie Gminy Pisz w latach 2011-2015

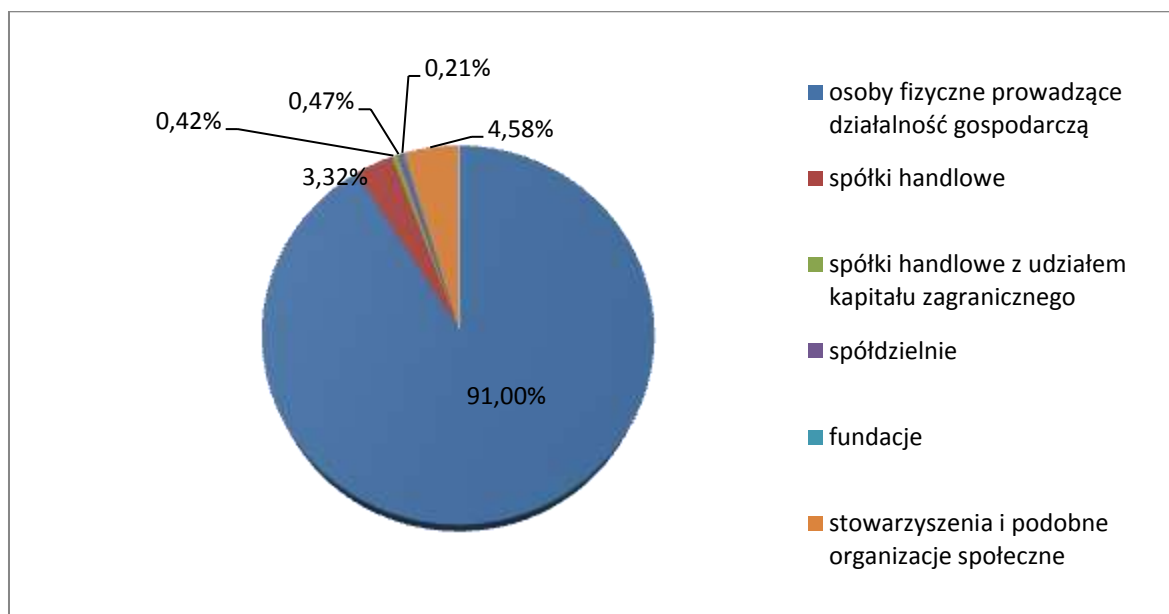

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁷ZINTEGROWANY PROGRAM REWITALIZACJI OBSZARU FUNKCJONALNEGO KRAINY WIELKICH JEZIOR MAZURSKICH DO ROKU 2022

Na terenie gminy Pisz w 2015 r. największą grupę przedsiębiorców stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (1729). Znacznie mniejszy udział miały spółki handlowe (67) oraz stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (87). Poniższy wykres przedstawia strukturę podmiotów prywatnych na terenie gminy Pisz w ujęciu procentowym.

Rysunek 15. Podmioty w sektorze prywatnym wg form prawnych (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze branżowej podmiotów gospodarki na terenie gminy Pisz dominują podmioty zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów (PKD 2007 Sekcja G). Stanowią one 22,64% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy. Względnie dużo podmiotów prowadzi działalność w ramach sekcji F (Budownictwo) oraz Sekcji L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości).

Tabela 4. Struktura podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Pisz według poszczególnych sekcji PKD 2007 w roku 2015

Sekcja PKD 2007		Liczba podmiotów
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	122
Sekcja B	Górnictwo i wydobywanie	4

Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	157
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	4
Sekcja F	Budownictwo	278
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	533
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	132
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	77
Sekcja J	Informacja i komunikacja	37
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	50
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	249
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	164
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	52
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	26
Sekcja P	Edukacja	83
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	158
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	37

Sekcja S i T	Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	188
Sekcja U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie Pisz na 1000 mieszkańców pracuje 184 osób. 52,4% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 47,6% mężczyźni. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Pisz wynosi 3271,93 zł, co odpowiada 81,70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Pisz 765 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 454 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy, tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -311.⁸

Najważniejsi pracodawcy Gminy Pisz

- Fabryka „Sklejka – Pisz” Paged S.A. – zajmująca się przetwórstwem drewna i produkcją sklejek,
- PPHU „Anga”,
- PHU „Imperium XXL”,
- „Telmex” sp. z o.o. – zakład drzewny,
- Szpital Powiatowy w Pisz,
- PPU „Jukon” sp. z o.o.,
- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej,
- Policja Powiatowa,
- Poczta Polska,
- Urząd Miasta i Gminy Pisz,
- Zespół Ekonomicznej Obsługi Szkół i Przedszkoli,
- Nadleśnictwo Pisz,
- Starostwo Powiatowe,
- Urząd Skarbowy,
- Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.,

⁸ Polskawliczbach.pl z dnia 22.06.2016 r.

- Zakład Usług Komunalnych,
- Powiatowy Zarząd Dróg,
- Trans – Kom PKS,
- Ciastkarnia Laskowski S.C.,
- Zakład Piekarniczo – Cukierniczy „Bigda”,
- Zakład Produkcji Drzewnej „Panbah”,
- Przedsiębiorstwo Drogowo – Mostowe w Pisz,
- PHU „Grot”,
- PPU „Smagała”,
- PHU „Markan”.

3.3.Sfera środowiskowa

Rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych jednostek terytorialnych często uzależniony jest od warunków środowiska przyrodniczego. Zależność pomiędzy wybranymi czynnikami geograficznymi a społeczno-ekonomicznymi, ukazuje wpływ walorów naturalnych danego obszaru na aktywność gospodarczą człowieka. Rozmieszczenie działalności produkcyjnych w przestrzeni ma swoje odzwierciedlenie w terytorialnym zróżnicowaniu elementów środowiska przyrodniczego. Możliwości oraz indywidualność obszarów kształtowana jest pod wpływem wybranych czynników geograficznych. Z jednej strony niekorzystne warunki środowiskowe wpływają na konieczność ponoszenia znacznie większych nakładów inwestycyjnych i produkcyjnych, z drugiej niektóre elementy środowiska naturalnego jednocześnie mogą utrudniać rozwój poszczególnych działalności i ułatwiać podejmowanie innych aktywności.

Obszar gminy Pisz leży w obrębie kredowej niecki, pochylonej w kierunku północnym. Pod skałami kredowymi zalegają utwory jury, dewonu, syluru i kambru. Na marglach kredowych zalegają utwory trzeciorzędowe- głównie oligoceńskie i miocene piaski, przy czym prawie na całym obszarze gminy bezpośrednio pod czwartorzędem znajdują się warstwy miocene.

Utwory czwartorzędowe mają na obszarze gminy Pisz znaczną miąższość: 150- 200 m na wschód od Śniardw i linii Pisz- Jeże oraz 100- 150 m na zachód od Pisy. Powierzchniowe utwory obszaru planistycznego związane są ze zlodowaceniem bałtyckim oraz holocenem. Gmina Pisz leży na południe od rozległej strefy moreny czołowej, której wzgórze ciągną się

wzdłuż północnych brzegów Śniardw pomiędzy Mikołajkami a Orzyszem. Na terenie gminy można wyróżnić szereg obszarów różniących się pod względem geomorfologii.

W obrębie sandru piskiego położonych jest wiele obszarów zastoiskowych i zagłębień, w większości wypełnionych torfami. Do większych należą:

- południowo- zachodnie krańce gminy w okolicach Ciesiny, Karpy i Hejdyka;
- okolice Uścian;
- okolice Pogubia Tylnego;
- teren między Pogubiem Średnim a Pisą;
- obszar w trójkącie Stare Guty- Jagodne- Bogumiły na wschód od Pisy.

Większość gminy to okolice o bardzo mało urozmaiconej rzeźbie. Płaski krajobraz cechuje przede wszystkim obszary torfowe oraz znaczną część sandrów. Falista lub pagórkowata rzeźba dominuje jedynie na terenach morenowych na wschód o linii Jeże-Turowo-Bogumiły-Kocioł oraz nad Śniardwami w okolicach Zdor i Kwiku. Względne wysokości wzniesień rzadko jednak przekraczają 20-30 m. Punkty położone poniżej to wzniesienia morenowe na wschodzie gminy, w okolicach Miast (162 m n. p. m.), Turowa (157m n. p. m.) oraz Kotła (157m n. p. m.). Z punktu widzenia warunków produkcji rolnej ukształtowanie takie terenu jest korzystne. Jedynie 16% obszarów rolnych gminy zostało zaliczone do średnio korzystnych pod względem rzeźby terenu. Obszarów o rzeźbie mało korzystnej i niekorzystnej nie odnotowano. Natomiast ogółem w Regionie Wielkich Jezior Mazurskich obszary o pogorszonej przydatności ze względu na ukształtowanie terenu stanowią 55% użytków rolnych. Monotonia rzeźby przyczynia się natomiast do obniżenia walorów krajobrazowych, a przede wszystkich turystycznych gminy.

Gmina Pisz posiada opracowany *Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018*, a także *Program Gospodarki Niskoemisyjnej dla terenów położonych w granicach gminy Pisz*.

3.3.1. Formy ochrony przyrody

Rezerваты przyrody

- **Jezioro Pogubie Wielkie** - Rezerwat utworzono w 1971r, Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 10 grudnia 1971 r. w sprawie uznania

za rezerwat przyrody (MP nr 5, poz. 33) w celu ochrony jeziora stanowiącego miejsce lęgowe ptactwa wodnego – błotnego oraz tarlisk wielu gatunków ryb. Leży on w gminie Pisz na obszarze Puszczy Piskiej, 5 km na południowy zachód od Pisza. Granicami rezerwatu objęto jezioro Pogonie Wielkie o powierzchni 691,7 ha. Jest to płytki, zarastający zbiornik wodny, o średniej głębokości wynoszącej zaledwie 1m maksymalnej 2,6 m. od północy i południa rezerwat otaczają lasy Puszczy Piskiej, od zachodu i wschodu zabagnienia porośnięte przez liczne skupienia zarośli łozowych. Znajdującą się w rezerwacie wyspę Ostrów Wielki, liczącą 20,9 ha powierzchni, porasta bór sosnowy z domieszką świerka i brzozy, głównie brodawkowej. Na obrzeżach wyspy występuje licznie olcha czarna wraz z osiką. Znaczne wypłycenia jeziora sprzyjają występowaniu rozległych skupisk ramienic oraz zwartych powierzchni szuwarów trzcinowych zapewniających doskonałe warunki życia i bezpieczeństwa liczным gatunkom ptaków wodno błotnych. Dominują wśród nich liczne gatunki kaczek, mew, perkozów oraz łabędzia niemego.⁹

- **Jezioro Nidzkie** - Utworzono jako rezerwat leśno – krajobrazowy w 1972 r. Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 października 1972 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 53, poz. 283) w celu ochrony krajobrazu Jeziora Nidzkiego i otaczających je lasów. Ten obiekt położony jest w centrum Puszczy Piskiej na południe od Rucianego Nidy, na terenie dwóch gmin: Rucianego Nidy i Pisz oraz na terenie dwóch Nadleśnictw: Maskulińskie i Pisz. Powierzchnia rezerwatu wynosi 2 934,7 ha, tworzą ją: część Jeziora Nidzkiego (około 1 650 ha wraz z wyspami), jezioro Oko (10 ha) oraz otaczające je lasy o powierzchni 1 275 ha. Jezioro Nidzkie jest wąskim zbiornikiem rynnowym, o szerokości 0,2-3,5 km i długości 23 km usytuowanym w południowej części systemu Wielkich Jezior Mazurskich. Znajduje się na pograniczu mezotrofii i eutrofii.¹⁰

Parki krajobrazowe

- **Mazurski Park Krajobrazowy** - Mazurski Park Krajobrazowy został utworzony w grudniu 1977 r. w celu zachowania wartości przyrodniczych, kulturowych i historycznych tego obszaru dla potrzeb nauki, dydaktyki i turystyki. W granicach Mazurskiego Parku Krajobrazowego znajduje się największe w Polsce jezioro Śniardwy oraz północna część Puszczy Piskiej z rzeką Krutynią. Park położony jest na terenie

⁹ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

¹⁰ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

województwa warmińsko-mazurskiego i obejmuje swoimi granicami części gmin: Piecki, Mrągowo, Świętajno, Ruciane-Nida, Mikołajki, Orzysz i Pisz. Powierzchnia Mazurskiego Parku Krajobrazowego wynosi 53 655 ha, w tym w Gminie Pisz 9 270 ha. Strefa ochronna parku to około 19 000 ha. Lasy zajmują 28 440 ha, a rzeki i jeziora około 15 715 ha. Pozostałe tereny to użytki rolne i tereny zabudowane. Mazurski Park Krajobrazowy chroni bogactwo oraz różnorodność świata roślin i zwierząt, obfitość lasów, torfowisk, jezior i wód płynących. Przyroda Parku to:

- 60 jezior o powierzchni powyżej 1 ha, z największym jeziorem w Polsce - jeziorem Śniardwy,
- rzeka Krutynia uznana za jeden z najciekawszych szlaków kajakowych w Europie,
- 11 rezerwatów przyrody, w tym rezerwat biosfery Jezioro Łuknajno,
- ok. 850 gatunków roślin naczyniowych.¹¹

Obszary chronionego krajobrazu

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego-Wschód** - Obszar funkcjonuje na mocy Rozporządzenia nr 136 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z 13.11.2008 r. (Dz.U.nr 178). Obszar ten o powierzchni 9250 ha położony jest na terenie województwa Warmińsko - Mazurskiego, w powiecie Mrągowskim na terenie gminy Mikołajki, w powiecie Piskim na terenie gmin: Pisz i Orzysz. Rozporządzenie wprowadza ustalenia mające na celu ochronę czynną ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych. W skład obszaru wchodzi 1 283,41 ha gruntów Nadleśnictwa Pisz.¹²
- **Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy i Jezior Piskich** - Obszar funkcjonuje na mocy Rozporządzenia nr 151 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z 13.11.2008 r. (Dz.U.nr 179). Obszar ten o powierzchni 43 629,80 ha położony jest w województwie Warmińsko - Mazurskim, w powiecie Piskim na terenie gmin: Pisz, Biała Piska, Orzysz i Ruciane - Nida. Rozporządzenie wprowadza ustalenia mające na celu ochronę czynną ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych. W skład obszaru wchodzi 13 868,59 ha gruntów Nadleśnictwa Pisz.¹³

¹¹ www.parkikrajobrazowewarmiimazur.pl z dnia 23.06.2016 r.

¹² www.pisz.bialystok.lasy.gov.pl z dnia 23.06.2016 r.

¹³ www.pisz.bialystok.lasy.gov.pl z dnia 23.06.2016 r.

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego** – Szeroki Bór - Obszar funkcjonuje na mocy Rozporządzenia nr 137 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z 12.11.2008 r. (Dz.U.nr 178). Obszar ten o powierzchni 591,5 ha położony jest na terenie województwa Warmińsko - Mazurskiego, w powiecie Piskim na terenie gmin: Pisz i Ruciane - Nida. Rozporządzenie wprowadza ustalenia mające na celu ochronę czynną ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych np. utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych czy przeciwdziałanie zarastaniu łąk, pastwisk i torfowisk. W skład Obszaru wchodzi 524,53 ha gruntów Nadleśnictwa Pisz.¹⁴

Obszary Natura 2000

- **PLB280008 - Puszcza Piska** - Obszar obejmuje mocno zalesiony rejon na pograniczu Krainy Wielkich Jezior Mazurskich a Niziną Mazurską. Prócz zwartego kompleksu Puszczy Piskiej w jego skład wchodzi wiele jezior, w tym największe polskie jezioro - Śniardwy, a także obszary rolne i łąkowe. Wśród lasów dominują bory iglaste, dużo rzadsze są lasy liściaste, występujące głównie w pobliżu wód. Przez obszar przepływają dwie główne rzeki - Krutynia i Pisa, a także wiele mniejszych cieków. Obszar Puszczy Piskiej jest ostoją ptaków o randze europejskiej, natomiast w skład ostoi wchodzi jeszcze ostoja o randze krajowej - Czarny Róg.¹⁵
- **PLH280048 - Ostoja Piska** – Obszar obejmuje Puszcę Piską, jeden z największych kompleksów leśnych w Polsce. Rzeźba terenu została ukształtowana pod wpływem zlodowacenia bałtyckiego. W północnej części ostoi przeważają utwory morenowe, a w południowej sandry. W części południowej, położonej na Równinie Mazurskiej (sandry), dominują bory sosnowe z domieszką jodły w wilgotniejszych miejscach (jodła jest tam gatunkiem sztucznie wprowadzonym). Lasy łęgowe są zachowane tylko w dolinach potoków. W części północno-wschodniej kompleksu występują mieszane lasy dębowo-sosnowe i grądy, które można traktować jako relikty dawnej Puszczy Jańsborskiej. Przeważają jednak plantacje sosny z domieszką drzew liściastych. Skutkiem osuszenia licznych śródleśnych mokradeł jest rozprzestrzenianie się olszyn i brzezin, naturalne, nadpotokowe drzewostany jesionowo-olszowe występują rzadko, w niewielkich płatach. W skład obszaru wchodzi przede wszystkim tereny o najlepiej zachowanych lasach z cechami naturalnymi oraz o największym

¹⁴ www.pisz.bialystok.lasy.gov.pl z dnia 23.06.2016 r.

¹⁵ obszary.natura2000.org.pl z dnia 23.06.2016 r.

bogactwie gatunkowym. Ostoja obejmuje także liczne, rynnowe jeziora połączone ze sobą rzeką Krutynią. Największe z jezior to Nidzkie (1820 ha, 24 m głęb.), Beldany (941 ha, 43 m) i Mokre (815 ha, 51 m). Granice obszaru "Puszcza Piska" są silnie rozczłonkowane, gdyż obejmują tylko najcenniejsze fragmenty tego kompleksu leśnego. Chronią one najcenniejsze zlewnie i dorzecza takich rzek, jak np. Krutyni i częściowo Pisy, a także zlewnie jezior: Beldanów i Nidzkiego. W skład obszaru wchodzi też najlepiej zachowane torfowiska jak np. wokół Mysich Jeziorok, oraz fragmenty Puszczy o najbardziej zróżnicowanej i urozmaiconej rzeźbie terenu jak np. rejon Niedźwiedziego Kąta. Obszar Ostoi charakteryzuje się niskim zaludnieniem i brakiem większych jednostek osadniczych. W okresie letnim liczba przebywających osób znacznie wzrasta ze względu na popularność turystyczną tego terenu, zwłaszcza dla aglomeracji warszawskiej. Obszar jest fragmentem ostoi ptasiej o randze europejskiej E-23.¹⁶

- **PLB280014 - Ostoja Poligon Orzysz** - Ostoja położona jest na Równinie Mazurskiej, stanowiąc znaczną część czynnego poligonu wojskowego Orzysz. Przez obszar przepływają liczne ciek wodne, jak: Święceń, Dziekałówka, kanał Kozielski, Czarna Struga oraz znajdują się tu liczne rowy. Ponadto na obrzeżach ostoi zlokalizowanych jest 6 jezior, spośród których największe jest jezioro Roś. Większość terenu pokrywają lasy - głównie bory sosnowe świeże, bory mieszane i brzezina bagienna. Dość liczne, podmokłe polany śródleśne porastają zbiorowiska turzycowisk, zespoły szuwaru trzcinowego i pałki szerokolistnej. W dolinie rzeki Świecka, Kanału Kozielskiego, Dziekałówki oraz nad jez. Zdedy zachowały się duże powierzchnie torfowisk niskich. Na ich obrzeżach, w dolinach rzecznych, występują olsy i brzezina bagienna. Charakterystycznym elementem przyrodniczym ostoi są rozległe, otwarte polany poligonowe z podmokłymi obniżeniami i piaszczystymi wzniesieniami, których duże fragmenty - największe na Mazurach - zajmują zbiorowiska roślinne z wrzosem. Tereny poligonu Orzysz stanowią cenną ostoje ptasią. Zidentyfikowano tu występowanie 11 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, w tym liczebność 3 gatunków kwalifikuje się do międzynarodowych ostoi ptaków (cietrzew, derkacz, żuraw). Jest to jedno z najważniejszych miejsc

¹⁶ obszary.natura2000.org.pl z dnia 23.06.2016 r

bytowania Cietrzewia w Polsce. Poza tym przystępują tu do lęgów ptaki drapieżne: kania czarna, kania ruda, orlik krzykliwy i bielik.¹⁷

Pomniki przyrody

Tabela 5. Pomniki Przyrody na terenie Gminy Pisz

Nr ewidencyjny	Obiekt	Obwód cm	Wysokość m	Lokalizacja	Rok uznania
127	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	459	26	m. Pisz, teren PZPS, 2 m od ogrodzenia	Dec. Prezydium WRN w Olsztynie z 17.06.1957 r. RLB 224/57
155(126*)	cis pospolity <i>Taxus baccata</i> -szt., dwie kępy, forma odroślowa	31	1,5	m. Zielone, N-ctwo Pisz, L-ctwo Zielone, oddz. 222, 223	Dec. Prezydium WRN w Olsztynie z 29.12.1952 r. RLB 16/126/52
156(129*)	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> -szt.	470	25	m. Karwik, N-ctwo Pisz, L-ctwo Orle, oddz. 47F, Binduga Osowa	Dec. Prezydium WRN w Olsztynie z 29.12.1952 r. RLB 16/128/52
157	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> -szt.	362, 310	27	m. Turośl, N-ctwo Maskulińskie, L-ctwo Turośl, oddz. 330F, przv drodze Hejdyk-Turośl	Dec. Prezydium WRN w Olsztynie z 29.12.1952 r. RLB 16/129/52
249	kasztanowiec biały <i>Aesculus hippocastanum</i>	287	15	w. Rakowo Piskie, przv drodze, posesja p. Falkowskiego	Dz. Urz. WRN w Suwałkach Nr 2, poz. 10 z 1980 r. Zarz. Nr 12/80 Woj. Suw. z 12.03.1980 r.
252	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> , klon pospolity <i>Acer platanoides</i>	675, 310	20	w. Rybitwy, N-ctwo Pisz, przv drodze do ośrodków wypoczynkowych	Dz. Urz. WRN w Suwałkach Nr 2, poz. 10 z 1980 r. Zarz. Nr 12/80 Woj. Suw. z 12.03.1980 r.
254	głaz narzutowy	850	-	w. Kocioł Duży, ok. 500 m od drogi żwirowej i ok. 1 km od zabudowań b. PGR	Dz. Urz. WRN w Suwałkach Nr 2, poz. 10 z 1980 r. Zarz. Nr 12/80 Woj. Suw. z 12.03.1980 r.

¹⁷ obszary.natura2000.org.pl z dnia 23.06.2016 r

255	wierzba waskolistna <i>Salix sp.</i>	360	20	w. Łupki, przy drodze, obok zabudowań p. Z. Niedźwiedzkiego	Dz. Urz. WRN w Suwałkach Nr 2, poz. 10 z 1980 r. Zarz. Nr 12/80 Woj. Suw. z 12.03.1980 r.
256	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	404	25	w. Kocioł Duży, przy drodze polnej	Dz. Urz. WRN w Suwałkach Nr 2, poz. 10 z 1980 r. Zarz. Nr 12/80 Woj. Suw. z 12.03.1980 r.
257	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> - 4 szt., sosna pospolita <i>Pinus silvestris</i>	478 376 374 389 300	15 20	m. Orle, N-ctwo Pisz, L- ctwo Orle, przy domku młyńskim, przy brzegu	Dz. Urz. WRN w Suwałkach Nr 2, poz. 10 z 1980 r. Zarz. Nr 12/80 Woj. Suw. z 12.03.1980 r.
258	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	387	15	m. Karwik, N-ctwo Pisz, L- ctwo Orle, oddz. 62f, pole namiotowe	Dz. Urz. WRN w Suwałkach Nr 2, poz. 10 z 1980 r. Zarz. Nr 12/80 Woj. Suw. z 12.03.1980 r.
546	klon tatarski <i>Acer tataricum</i>	268	23	m. Pisz, ul. Kwiatowa 4	Dz. Urz. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510 z 1998 r. Rozp. Nr 222/98 Woj. Suw. Z 14.12.1998 r.
547	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	423	26	m. Pisz, ul. Gizewiusza 7	Dz. Urz. Woj. Suw. Nr 74, poz. 510 z 1998 r. Rozp. Nr 222/98 Woj. Suw. Z 14.12.1998 r.
-	jesion wyniosły <i>Fraxinus Excelsior</i> - 2 szt.	249, 255	-	oddz. 190 j leśnictwo Przvróśł. nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 59, poz. 903 z 07.05.2009 r.
-	klon zwyczajny <i>Acer platanoides</i> -2 szt.	255, 342	-	oddz. 190 j leśnictwo Przvróśł. nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 59, poz. 903 z 07.05.2009 r.
-	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	325	-	oddz. 190 j leśnictwo Przvróśł. nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 59, poz. 903 z 07.05.2009 r.
-	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	-	oddz. 203 o leśnictwo Zielone, nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 59, poz. 903 z 07.05.2009 r.
-	świerk pospolity <i>Picea abies</i>	340	-	oddz. 203 k leśnictwo Zielone, nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 59, poz. 903 z 07.05.2009 r.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023

-	aleja dębowa	144 91 235 207 310 188 211 206 169 221 230 282	17 18 20 6 25 7 20 22 22 23 20 25	oddz. 40j, leśnictwo Brzeziny	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 193. poz. 2636 z 18.12.2009 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	425	-	oddz. 120l, leśnictwo Łąki	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 193. poz. 2636 z 18.12.2009 r.
-	aleja dębowa	266 290 280 260 300	-	oddz. 20a, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	436	-	oddz. 20a, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	396	-	oddz. 20a, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	378	-	oddz. 27c, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	370	-	oddz. 28d, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	548	-	oddz. 13b, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	510	-	oddz. 13d, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	dab szypułkowy <i>Quercus robur</i>	267	-	oddz. 15Br, leśnictwo Lipnik. Nadleśnictwo Pisz	Dz. Urz. Woj. Warm. - Maz. Nr 63. poz. 1015 z 11.05.2010 r.
-	lipna drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	300	-	Nadleśnictwo Pisz, Leśnictwo Pogorzele, oddz. 47k	Uchwała Nr XXXVII/435/05 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 30.06.2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 103, poz. 1395)

-	cośna zwyczajna <i>Pinus sylvestris</i> - 3 szt.	260	-	Nadleśnictwo Pisz, Leśnictwo Orle, oddz. 47d	Uchwała Nr XXXVII/435/05 Rady Miejskiej w Piszczu z dnia 30.06.2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 103, poz. 1395)
-	dab bezszyplukowy <i>Quercus petraea</i>	460	-	Nadleśnictwo Pisz, Leśnictwo Orle, oddz. 50d	Uchwała Nr XXXVII/435/05 Rady Miejskiej w Piszczu z dnia 30.06.2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 103, poz. 1395)
-	dab bezszyplukowy <i>Quercus petraea</i> - 3 szt.	570 470 440	-	Nadleśnictwo Pisz, Leśnictwo Orle, oddz. 47a	Uchwała Nr XXXVII/435/05 Rady Miejskiej w Piszczu z dnia 30.06.2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 103, poz. 1395)
-	modrzew europejski <i>Larix decidua</i>	330	-	Nadleśnictwo Pisz, Leśnictwo Orle, oddz. 64a	Uchwała Nr XXXVII/435/05 Rady Miejskiej w Piszczu z dnia 30.06.2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 103, poz. 1395)
-	dab szypulkowy <i>Quercus robur</i>	400	-	m. Łupki, dz. nr. 615	Uchwała Nr XLVIII/621/14 Rady miejskiej w Piszczu z dnia 24 października 2014 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. 2014 r., poz. 4037)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RDOŚ w Olsztynie

3.3.2. Analiza składników środowiska

Gleby

Na obszarze gminy Pisz dominują bardzo słabe gleby piaszczyste, położone na terenach sandrowych. Znaczna część z nich jest obecnie zalesiona. Duże obszary zajmują również gleby położenia organicznego, w większości torfowe (torfy niskie), a także murszowe i mułowo- glejowe. Gleby takie zajmują obszar obniżeń, w tym przede wszystkim tereny pomiędzy jeziorem Roś a morenami nad brzegiem Śniardw, podmokłe równiny pomiędzy moreną denną na południowo- wschodnich obrzeżach gminy a rzeką Pisą oraz południowozachodnie krańce gminy.

Stosunkowo najżyźniejsze są gleby gliniaste i piaszczyste na obszarach morenowych (południowy wschód oraz wschodnie brzegi Śniardw). Są to w ogromnej większości gleby brunatne. Miejscami występują także gleby bielcowe i pseudobielcowe oraz czarne ziemie właściwe i zdegradowane. W dolinie Pisy spore obszary zajmują mady. Przydatność rolnicza gleby gminy Pisz jest niska. Wśród gleb rolnych zdecydowanie (około 90%) dominują gleby kompleksu żyniego słabego (6) i bardzo dobrego (7). Niewielkie enklawy gleb o większej przydatności (gleby kompleksu żyniego dobrego (6) i rzadziej pszenno- żyniego (4), znajdują się niemal wyłącznie na wschodnich obrzeżach gminy głównie w okolicach wsi Zdory, Kwik, Kocioł Duży, Pietrzyki i Liski. Kompleks 3 (pszenno wadliwy, zwany inaczej erozyjnym) prawie nie występuje. Wśród użytków zielonych nieco więcej jest użytków słabych i bardzo słabych (3z) niż użytków zielonych średnich (2z). Kompleks 1z nie występuje w ogóle. Na terenie gminy prawie w ogóle nie występują gleby klas I- III, natomiast aż 70% to gleby klasy V i VI. Łąki są generalnie nieco lepszej jakości (44% w klasie IV) niż grunty orne i pastwiska (ok. 21% w klasie IV).¹⁸

Wody podziemne i powierzchniowe

Występujące na terenie opracowania wody gruntowe związane są wodami Pisy, która na ogół ma charakter drenujący. Poziom tych wód jest zbliżony do poziomu wód w Pisie lub nieco wyższy. Ten pierwszy poziom wodonośny zalega głęboko w bardziej miąższym piaszczystym osadzie wodolodowcowym i jest jednocześnie podstawowym użytkowym, wydajnym poziomem wód podziemnych. Według Mapy Hydrogeologicznej Polski 1:200 000, pierwszy użytkowy poziom wodonośny zalega na głębokości do 20 m i nie jest w sposób

¹⁸ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

naturalny izolowany od powierzchni terenu. Gmina Pisz usytuowana jest w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 216. Wody podziemne należące do zasobów naturalnych, coraz bardziej zagrożone są zanieczyszczeniami z powierzchni ziemi. Konieczna jest ich szczególna ochrona, jako zasobów nieodnawialnych. Niezbędna jest ochrona znacznych obszarów, pod którymi znajdują się Główne Zbiorniki Wód Podziemnych. W Polsce jest ich około 180, a obszar obejmuje ponad 52% powierzchni naszego kraju. Źródła zanieczyszczeń stanowią naturalne, samoczynne i skoncentrowane wypływy wód podziemnych na powierzchnię ziemi. Pojawiają się w miejscach, gdzie powierzchnia terenu przecina warstwę wodonośną lub statyczne zwierciadło wody podziemnej.

Gmina Pisz w całości leży w zlewni rzeki Pisy, która wypływając z Jeziora Roś odwadnia środkową i południową część Systemu Wielkich Jezior Mazurskich i uchodzi do Narwi w odległości około 50 km na południe od granic gminy. W granicach gminy długość rzeki wynosi 30 km. Obszar opracowania znajduje się w bezpośredniej zlewni Pisy - płynącej wzdłuż wschodnich jego granic. Pisa jest główną rzeką odprowadzającą wody z Systemu Wielkich Jezior Mazurskich. Przepływ jej jest regulowany. Zgodnie z decyzją z 12.01.2001 r., wydaną z upoważnienia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego, ważną do końca 2020 roku, maksymalny przepływ Pisy w Piszcu może wynosić 28 m³/s (dotyczy to okresu między 1.01, a 15.04). Jak wynika z uzasadnienia do w/w decyzji przy takim przepływie poziom wody na wodowskazie w Piszcu wyniesie 115,37 m npm.

Największym źródłem zanieczyszczeń Pisy są ścieki z oczyszczalni w Piszcu – przeszło 3000 m³/d (kontrola WIOŚ z września 2009 r.) – oczyszczone mechaniczno-biologicznie z usuwaniem fosforu preparatem PIX. Fabryka „Sklejka-Pisz” SA w Piszcu odprowadza okresowo do Pisy około 160m³/d ścieków powstałych ze zraszania surowca i oczyszczonych mechanicznie (według kontroli z czerwca 2009 r.).

Średnia roczna wartość chlorofilu „a”, wyniosła 15,1 µg/l i mieściła się w granicach I klasy jakości wód. Przeprowadzono również pobór próbek makrobentosu. Wśród parametrów fizykochemicznych większość wskaźników odpowiadała I klasie jakości wód, tylko OWO (10,9 mg C/l) w październiku, azot Kjeldahla (1,84 mg N/l) w lipcu oraz stężenie tlenu (6,7 mgO₂/l) w październiku, przekraczały granice norm I klasy jakości wody.

Stan ekologiczny jednolitej części wód „Pisa z jez. Śniardwy i Orzyszą do wpływu do jez. Roś” oceniono jako dobry ze względu na OWO, azot Kjeldahla oraz stężenie tlenu,

zgodnie z klasyfikacją w punkcie łączącym Jez. Mikołajskie z jez. Śniardwy, który jest punktem zamykającym jednolitą część wody.¹⁹

Stan powietrza atmosferycznego

Ponieważ na terenie miasta i gminy Pisz nie były przeprowadzane badania dotyczące jakości powietrza, odniesiono się do strefy mrągowsko-szczygieńskiej w skład której wchodzi gmina Pisz.

Największy udział w zanieczyszczeniach mają substancje pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw. Należy do nich dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla i pyły. Pozostałe zanieczyszczenia emitowane z zakładów przemysłowych zlokalizowanych na terenie miasta i gminy wynikają z rodzaju produkcji i stosowanej technologii. Wśród najczęściej występujących zanieczyszczeń technologicznych są: węglowodory alifatyczne, aromatyczne, benzyna, alkohole alifatyczne, węglowodory pierścieniowe, kwas octowy, butanol, ketony, formaldehyd, ksylen, amoniak oraz w mniejszej ilości inne zanieczyszczenia związane ze specyfiką produkcji zakładów. Ważnym zagadnieniami są: emisja zanieczyszczeń ze środków transportu samochodowego oraz emisja pochodząca z ogrzewania indywidualnych domostw. Szacuje się, że wielkość tych emisji wykazuje tendencję rosnącą, zwłaszcza jeżeli chodzi o emisję komunikacyjną.

Jakość powietrza na terenie gminy Pisz, w świetle badań przeprowadzonych do Raportu o Stanie Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2009 roku jest zadowalająca i ulega stałej poprawie. W ocenie uwzględniono następujące substancje: benzen, dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, ołów, tlenek węgla, ozon, pył zawieszony PM10, arsen, kadm, nikiel i benzo/a/piren dla kryteriów ochrony zdrowia, dwutlenek siarki, tlenki azotu, ozon dla kryteriów ochrony roślin. Do klasyfikacji wykorzystano dane pomiarowe Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Wojewódzkiej i Powiatowych Stacji Sanitarно-Epidemiologicznych oraz Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także metody inne niż pomiarowe. W przypadku SO₂ i pyłu widoczny jest wyraźny sezonowy rozkład stężeń w roku kalendarzowym – wyższe wartości odnotowano w sezonie zimowym (grzewczym). Prowadzony na terenie strefy monitoring jakości powietrza wykazuje, że jakość powietrza ulega stałej poprawie. Uzyskane wyniki w horyzoncie kilkuletnim wykazują wprawdzie niewielki, ale stały spadek stężeń dwutlenku siarki i pyłu. Gmina Pisz należy do

¹⁹ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

obszarów o średnim poziomie zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Jest to wynik zrealizowanych przedsięwzięć proekologicznych, zwłaszcza przez sektor energetyczny.

Ze względu na niski poziom substancji w powietrzu zakwalifikowano strefę mrągowsko-szczycieńską do strefy o klasie A, gdzie głównym celem działań jest utrzymanie jakości powietrza na tym samym lub lepszym poziomie.²⁰

3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Sfera przestrzenno-funkcjonalna Gminy jest odzwierciedleniem złożonego systemu, wzajemnie powiązanych ze sobą struktur, zjawisk i procesów społecznych, które w tej gminie zachodzą

W Gminie Pisz pod względem funkcjonalnym najważniejszym obszarem jest Miasto Pisz. Niemal od początku swego istnienia Pisz pełnił ponadlokalne funkcje administracyjne. Po reformie administracyjnej w 1999 roku stał się miastem powiatowym. W związku z tym mieści się tutaj wiele urzędów i placówek administracyjnych, m. in.: Starostwo Powiatowe, Komenda Powiatowa Policji, Sąd Rejonowy, Powiatowy Urząd Pracy, Urząd Skarbowy, Powiatowy Zarząd Dróg, Komenda Państwowej Straży Pożarnej.

Pisz to dominujący ośrodek handlowo – usługowy, którego znaczenie wykracza poza skalę lokalną. Największa koncentracja obiektów handlowo – usługowych występuje w Śródmieściu – skupia się tutaj handel detaliczny, usługi bankowe oraz gastronomiczne. Nieco mniej gęsta sieć placówek handlowo-usługowych występuje w prawobrzeżnych kwartałach miasta oraz w dzielnicach mieszkaniowych południowo – wschodniego sektora Pisza.

Centrum administracyjne Pisza stanowi najstarsza część miasta, w której znajduje się m. in. Urząd Miejski. Ta część stanowi również centrum kulturalne, gdyż mieszczą się tutaj najważniejsze instytucje związane z kulturą: Biblioteka Publiczna, Muzeum Ziemi Piskiej czy Dom Kultury.²¹

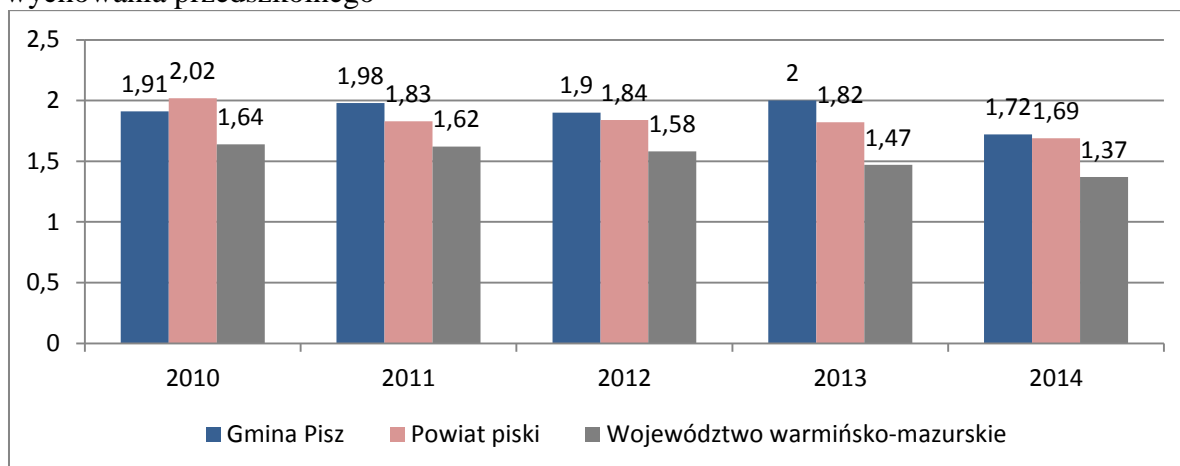
²⁰ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

²¹ ZINTEGROWANY PROGRAM REWITALIZACJI OBSZARU FUNKcjONALNEGO KRAINY WIELKICH JEZIOR MAZURSKICH DO ROKU 2022

3.4.1. Oświata

W zakresie wychowania przedszkolnego w Gminie Pisz w roku 2014 funkcjonowały cztery przedszkola, w których dostępne były 522 miejsca w 19 oddziałach. Przeciętnie na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego na terenie gminy przypadało 1,72 osoby.

Rysunek 16. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Gminie Pisz funkcjonuje 11 szkół podstawowych. Na koniec roku 2014 r. w szkołach podstawowej na terenie gminy na jeden oddział przypadało 19 uczniów.

Wśród mieszkańców w wieku potencjalnej nauki 12,2% zalicza się do przedziału 13-15 lat - kształcenie na poziomie. Na jeden oddział w szkołach gimnazjalnych przypada 21 uczniów. W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształcą się 19,0% mieszkańców. Na jeden oddział w szkołach ogólnokształcących przypada 2 uczniów. 20 uczniów przypada na oddział w zasadniczych szkołach zawodowych. 27 uczniów przypada na oddział w szkołach średnich zawodowych i artystycznych.²²

Tabela 6. Placówki edukacyjne na terenie Gminy Pisz

Typ placówki	Placówki edukacyjne	Adres
Szkoły Podstawowe	Szkoła Podstawowa nr 1 w Pisz	Ul. Klementowskiego 2 12-200 Pisz

²² www.polskawliczbach.pl z dnia 10.05.2016 r.

	Szkoła Podstawowa nr 2 w Pisz	Ul. Gizewiusza 10 12-200 Pisz
	Szkoła Podstawowa Nr 4 im. Papieża Jana Pawła II w Pisz	Ul. Wołodyjowskiego 2a 12-200 Pisz
	Szkoła Podstawowa Specjalna	Łupki 15 12-200 Pisz
	Stowarzyszenie "Edukator" W Łomży Publiczna Szkoła Podstawowa	Stare Uściany 1 12-200 Pisz
	Szkoła Filialna w Snopkach	Snopki 52 12-200 Pisz
	Szkoła Podstawowa w Hejdyku	Hejdyk 8 12-220 Ruciane-Nida
	Szkoła Podstawowa w Jezach	Jeże 14 12-200 Pisz
	Szkoła Podstawowa w Kotle Dużym	Kocioł Duży 6 12-200 Pisz
	Szkoła Podstawowa w Liskach	Liski 22 12-200 Pisz
	Szkoła Podstawowa w Trzonkach	Trzonki 29 12-200 Pisz
Gimnazja	Gimnazjum nr 1 w Pisz	Ul. Lipowa 15 12-200 Pisz
	Gimnazjum Nr 2 w Pisz	Ul. Wołodyjowskiego 2a 12-200 PISZ
	Gimnazjum Katolickie im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Pisz	Plac Ignacego Daszyńskiego 9A 12-200 Pisz
	Prywatne Gimnazjum w Pisz	Ul. Sikorskiego 15 12-200 Pisz
	Władysława Sikorskiego 15 12-200 Pisz	Ul. Młodzieżowa 26 12-200 Pisz
	Gimnazjum Specjalne	Łupki 15 12-200 Pisz
Szkoły Muzyczne	Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I stopnia	Ul. Jagodna 4 12-200 Pisz
Szkoły ponadgimnazjalne	I Liceum Ogólnokształcące	Sikorskiego 15 12-200 Pisz
	II liceum Ogólnokształcące w Pisz	Młodzieżowa 26 12-200 Pisz
	Zespół Szkół Zawodowych	Gizewiusza 3 12-200 Pisz
	Katolickie Liceum Ogólnokształcące	Pl. Ignacego Daszyńskiego 9A 12-200 Pisz
	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	Gizewiusza 3 12-200 Pisz
	Liceum Profilowane	Gizewiusza 3 12-200 Pisz

	Zespół Placówek Kształcenia Ustawicznego w Pisz	Ul. Warszawska 5, 12-200 Pisz
--	--	----------------------------------

Źródło: Opracowanie własne

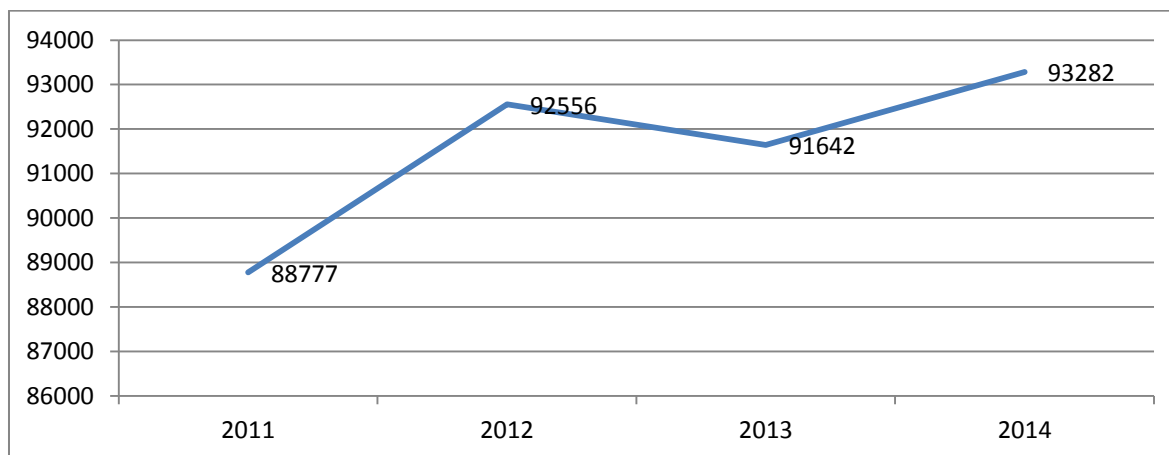
3.4.2. Służba zdrowia

Ochrona zdrowia jest jednym z istotniejszych obszarów działań władz samorządowych Gminy Pisz. W obliczu występowania w Polsce negatywnego zjawiska, jakim jest niewątpliwie starzejące się społeczeństwo, niezbędnym krokiem staje się zapewnienie odpowiedniej jakości opieki medycznej. Na system opieki zdrowotnej składają się takie jednostki jak: szpitale, poradnie oraz specjalistyczne przychodnie lekarskie, a także ośrodki zdrowia.

Na terenie gminy Pisz funkcjonuje 19 podmiotów ambulatoryjnych. Przychodnie lekarskie świadczą usługi zarówno w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej oraz z zakresu specjalistycznej opieki.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego opieka zdrowotna na terenie Gminy jest dość rozbudowana. Przeciętnie na 10 tys. mieszkańców Gminy przypada 6 przychodni, co daje taki sam wynik jak w powiecie piskim i w województwie warmińsko-mazurskim.

Rysunek 17. Liczba porad lekarskich udzielonych w Gminie Pisz w latach 2011-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przychodnie/poradnie na terenie gminy Pisz świadczą usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej oraz specjalistycznej. Ponadto w Pisz funkcjonuje Szpital Powiatowy, który świadczy całodobową opiekę lekarską.

3.4.3. Infrastruktura kulturalna

Aktywność mieszkańców w sferze kulturalnej oraz jakość i ilość placówek kulturalnych łącznie z liczbą imprez organizowanych na terenie danej jednostki osadniczej przesądza o poziomie i jakości życia mieszkańców. Daje dzięki temu możliwość zdywersyfikowania oferty spędzania czasu wolnego, jednocześnie umożliwiając rozwój i podtrzymanie pasji oraz zainteresowań. Atrakcyjność osadnicza danego miejsca będzie weryfikowana zatem przez jakość usług kulturalnych i ich bogatą ofertę.

Piski Dom Kultury

Piski Dom Kultury to samorządowa instytucja kultury, która animuje, inspirowa i wspiera aktywność kulturalną w mieście oraz w gminie. Budynek, w którym mieści się Dom Kultury dysponuje szerokim zapleczem w postaci: sali muzycznej, sali baletowej, sali teatralnej, sali zajęć rekreacyjnych, pracowni plastycznej, sali oświatowej, sali rekreacyjno-zabawowej, galerii "Na piętrze", sali małych form, a także sali widowiskowej posiadającej scenę ze sterowanym oświetleniem i panoramiczny ekran kinowy. Piski Dom Kultury corocznie organizuje szereg imprez (występy artystów i zespołów zawodowych, seanse filmowe, występy zespołów amatorskich, imprezy turystyczne oraz sportowo-rekreacyjne). Znajduje się tutaj też Punkt Informacji Turystycznej udzielający bezpłatnych informacji turystycznych. W ramach struktury organizacyjnej Piskiego Domu Kultury działa również Piski Uniwersytet Trzeciego Wieku organizujący różnorodne formy kształcenia ustawicznego - aktywizacji intelektualnej i fizycznej osób starszych.

Zajęcia prowadzone przez PDK:

- Zajęcia teatralne organizowane dla dzieci i młodzieży szkół podstawowych, gimnazjum i liceum, instruktaż recytatorski;
- Zajęcia plastyczne organizowane dla dzieci i młodzieży z zakresu rysowania, malowania, szkicowania, oraz sztuki użytkowej;
- Zajęcia muzyczne - organizowanie zajęć warsztatowych z zespołami (The Horsemen, Anonim, Novy Projekt), zajęcia wokalne indywidualne;

- Zajęcia folklorystyczne prowadzone z Zespołem Pieśni i Tańca Ziemi Piskiej, z Zespołem Pogobianki, z Zespołem MY PISZANIE, z Kapelą oraz z Nieformalną Grupą Metrum;
- Zajęcia z baletu dla dzieci (Promyczki, Śnieżynki, Balecik, Stokrotki, Nowy Balet);
- Piska Orkiestra Dęta;
- Chór VOX MATRIX;
- Zajęcia z ZUMBY;
- Aerobik;
- Fitnes Aerobik;
- Zajęcia nauki tańca nowoczesnego dla dzieci i młodzieży oraz tańca towarzyskiego dla dorosłych;
- Zajęcia z tańca BREAK DANCE;
- Piski Uniwersytet Trzeciego Wieku (w ramach PUTW realizowane są zajęcia z Ikebany, języków obcych, samoobrony, turystyki, tańca, teatru, plastyki, aerobiku oraz zajęcia na basenie).

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Piszach jest najstarszą i największą ksiąźnicą Ziemi Piskiej. Gromadzi i udostępnia literaturę piękną dla dzieci i dorosłych, czasopisma, dokumenty życia społecznego oraz materiały audiowizualne i dokumenty elektroniczne. Stanowi centrum kultury, komunikacji społecznej i informacji. Od początku swojego istnienia rozpoznaje i zaspokaja potrzeby czytelnicze mieszkańców regionu, rozbudza zainteresowania i kształtuje gusty literackie min. poprzez organizację wystaw, spotkań autorskich i teatralnych, konkursy czytelnicze i imprezy artystyczne, wycieczki i lekcje biblioteczne. 30 marca 1992 roku nadano placówce status instytucji kultury. W 2006 roku placówka obchodziła 60-lecie swojego istnienia.

Biblioteka, to nie tylko ksiąźnica, gromadząca i udostępniająca książki i czasopisma, ale również centrum kultury, komunikacji społecznej i informacji. Spełniając swoje statutowe zadania, wspomaga edukację i samoedukację, rozpowszechnia przekazy artystyczne, umożliwia rozrywkę i wspieramy intelektualizację społeczeństwa.

Poprzez uwzględnienie nowych typów źródeł informacji i form jej prezentacji, wprowadzenie nowych metod gromadzenia i opracowania zbiorów, a także nowy sposób kontaktu z czytelnikiem - tworzymy bibliotekę nowoczesną, nadążającą za zmieniającą się rzeczywistością. Zakresem działania obejmujemy gminę Pisz.

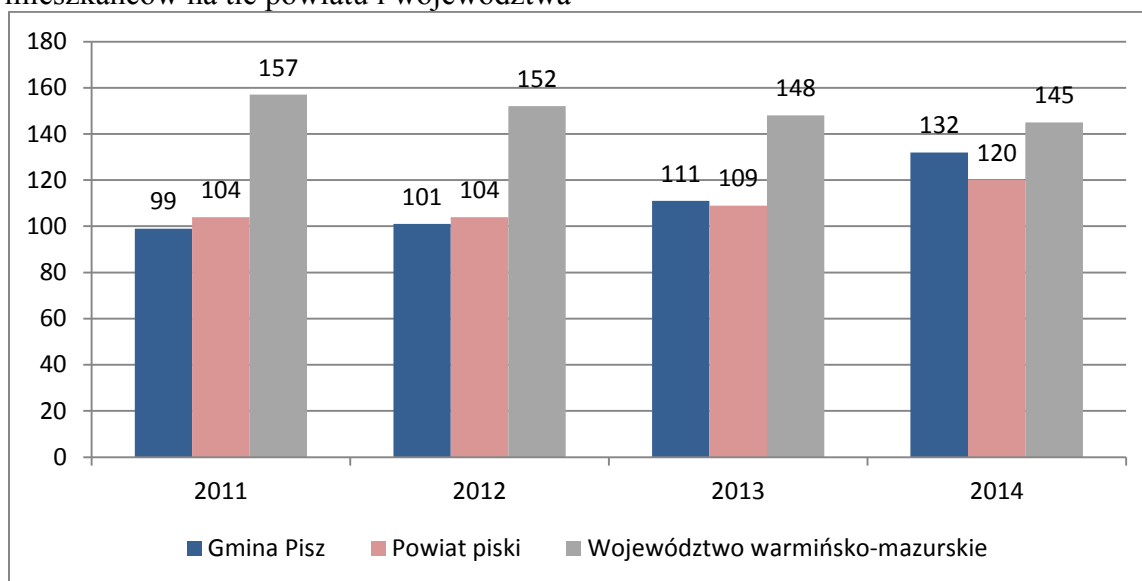
W skład placówki udostępniania wchodzi:

- wypożyczalnia dla dzieci,
- czytelnia dla dzieci,
- wypożyczalnia dla dorosłych,
- czytelnia dla dorosłych,
- sala komputerowa.

Biblioteka posiada dwie filie w Jeżach i Hejdyku oraz dziewięć punktów bibliotecznych w: Kotle Dużym, Liskach, Trzonkach, Uścianach, Ośrodku - Szkolno Wychowawczym w Łupkach, Szkole Podstawowej nr 1 w Pisz, Szkole Podstawowej nr 2 w Pisz, Gminnym Zespole Szkół w Pisz oraz w Gimnazjum nr 1 w Pisz.²³

Zgodnie z danymi statystycznymi na terenie gminy Pisz średnio na 1000 mieszkańców gminy przypada 2 161,3 woluminów mieszczących się w zasobach bibliotecznych. Poziom czytelnictwa jest niższy niż wartości osiągnęte na terenie powiatu piskiego oraz województwa warmińsko-mazurskiego. Poniższy wykres prezentuje czytelnictwo na terenie gminy.

Rysunek 18. Czytelnicy bibliotek publicznych w Gminie Pisz w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na tle powiatu i województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Muzeum Ziemi Piskiej

Muzeum Ziemi Piskiej mieści się w piwnicach ratusza (wejście od parkingu). Już przed II wojną światową Pisz dysponował własnym muzeum regionalnym (też w ratuszu),

²³ biblioteka.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

którego zbiory całkowicie zaginęły. W 1969 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Piskiej powstało MZP, przez wiele lat usytuowane w budynku tzw. Baszty. W 1985 r. zostało przeniesione do swej obecnej siedziby w piwnicach ratusza. Niegdyś w tym miejscu znajdowała się restauracja, zaś w drugim skrzydle areszt miejski. Zbiory MZP obejmują bogatą kolekcję fauny i flory występującej w Puszczy Piskiej (ekspozycja stała) oraz pamiątki archeologiczne, etnograficzne, historyczne. Wśród nich zabytki XVIII – wiecznego piśmiennictwa mazurskiego, książki z drukarni staroobrzędowców, stare zdjęcia Ziemi Piskiej. W części historycznej organizowane są ekspozycje czasowe, a także cykl Spotkań Muzealnych z udziałem historyków, pisarzy, ludzi kultury.²⁴

Teatr Delikates

Delikates powstał w 2007 r. nazwę zapożyczając od dobrze znanych sklepów zwanych Delikatesami, otwartych dla wszystkich i posiadających pełen asortyment wszelkich dóbr. Celem było stworzenie teatru pełnego smakowitych specjałów. Produkty to nie tylko spektakle, również performance, happening, jak również wiele innych działań zainspirowanych chęcią wpłynięcia na "zastaną" codzienność.²⁵

Na terenie gminy Pisz działania z zakresu kultury fizycznej z ramienia Urzędu Miejskiego prowadzi Miejsko-Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji.

Miejsko-Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pisz

Podstawowym celem MGOSiR w Pisz jest organizowanie działalności w dziedzinie sportu. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857) definiuje sport jako wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach. W szczególności do zadań MGOSiR w Pisz należy: popularyzacja walorów rekreacji ruchowej, organizowanie zawodów i imprez sportowo – rekreacyjnych, tworzenie, utrzymywanie i udostępnienie bazy sportowo – rekreacyjnej, współdziałanie z placówkami oświaty, kultury oraz Szkolnym Związkiem Sportowym, klubami i stowarzyszeniami sportowymi oraz innymi podmiotami w zakresie działalności sportowo – rekreacyjnej.²⁶

²⁴ www.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

²⁵ www.teatrdelikates.pl z dnia 23.06.2016 r.

²⁶ mgosir.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

Wydarzenia kulturalne na terenie Gminy Pisz:

- Pisz Music Festival,
- Festiwal „Radio Waves”,
- Mazurski Turniej Muzyczny „Skrzydlate Wiosło”,
- Spotkania Laureatów Ogólnopolskich Konkursów Poetyckich i Poezji Śpiewanej,
- Piski Wieczór Kabaretowy,
- Jarmark św. Jana w Piszcu,
- Ogólnopolska Sesja „Pogranicza – przestrzeń kulturowa”,
- Mazurskie Obchody 150 rocznicy urodzin Michała Kajki,
- W 1969 r. zorganizowano tu Koncert Symfoniczny z okazji Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, natomiast w 1970 r. Przegląd Filmowy „Lenin i jego dzieło w twórczości filmowej”.

3.4.4. Zabytki

Ratusz

Najstarszym znanym zdjęciem Pisz jest zdjęcie z 1898 r. przedstawiające stary ratusz tuż przed jego rozbiórką. Dwa lata później za pieniądze pochodzące z kontrybucji wojennej (po klęsce Francji w wojnie z Prusami w latach 1870-71) wybudowano w tym samym miejscu nowy obiekt i oddano go do użytku w 1901 roku. Neogotyckiej budowli charakteru nadają ostrołukowe okna i gzymsy z czerwonej cegły oraz widoczny od strony rynku zegar. Ratusz zwieńcza sygnaturka z wiatrowskazem i datą zakończenia budowy – rokiem 1900. Na zdobionych i solidnie wykonanych drzwiach wejściowych umieszczono herb miasta, na którym znajduje się wizerunek głowy św. Jana Chrzciciela. Niegdyś ratusz stanowił siedzibę Starostwa Powiatowego oraz Sądu Rejonowego. Obecnie mieszczą się w nim między innymi Muzeum Ziemi Piskiej, Urząd Stanu Cywilnego oraz Prokuratura Rejonowa.²⁷

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela

Pierwsze wzmianki o istnieniu kościoła pochodzą z 1449 r. Św. Jan Chrzciciel, patron świątyni od XIV w. był jednocześnie patronem zamku, zaś od nadania praw miejskich w 1645 r. także patronem miasta. Na rycinach z początków XVII w. kościół składał się z budynku

²⁷ www.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

głównego oraz oddzielnie stojącej dzwonnicy. Kościół istniejący współcześnie (obecnie przy ul. Kościuszki) został wybudowany w 1843 r. na miejscu wcześniejszej świątyni zniszczonej przez pożar. Posiada konstrukcję ryglową. Do budowli przylega wieża z XVIII w. W środku kościoła można obejrzeć piękny ołtarz z 1696 r. ze złożoną polichromią i obrazem Chrystusa Ukrzyżowanego w jego części głównej. Z przełomu XVII i XVIII w. pochodzi ambona wsparta na dużych figurach Mojżesza i św. Jana Chrzciciela. Kościół przed wojną należał do społeczności ewangelickiej. Od 1945 r. jest siedzibą parafii rzymsko-katolickiej.²⁸

Wieża ciśnień

Wodociągowa wieża ciśnień w Pisz została wybudowana w 1907 roku. Ze względu na charakterystyczny kształt, budynek wieży zaliczany jest do powszechnie występujących na terenie byłych Prus wież ciśnień typu „grzybek”. Ich typową cechą jest wąski trzon, na którym oparty jest znacznie szerszy hełm wieży, wewnętrzny wystrój architektoniczny nawiązywał do bardzo popularnego w XIX i na początku XX wieku stylu historyzmu.²⁹

Ruiny zamku krzyżackiego

Zamek wzniesiono na planie prostokąta nad rzeką Pisą w latach 1344-1346. U jego podnóża rozwinęła się osada Pisz (Johannisburg, Jansbork), która dała początek dzisiejszemu miastu. Zamek stanowił jeden z ważnych punktów obronnych, usytuowanych w pobliżu granicy państwa krzyżackiego z Mazowszem i Litwą. W XIV w. zamek przeżywał ataki wojsk litewskich pod dowództwem Księcia Kiejstuta, a w czasie ostatniej wojny polsko krzyżackiej został zdobyty przez oddziały mazowieckie. Wielokrotnie niszczone i przebudowywany, w XVIII w. stracił swe znaczenie militarne i przeszedł w ręce prywatne. W 1837 r. pozostałości zamku przystosowano do celów mieszkalnych. W 1945 r. budynki zostały zniszczone. Ruiny zamku przetrwały do lat sześćdziesiątych. Z zamkiem piskim wiąże się legenda o przejściu wiodącym do dawnego folwarku krzyżackiego w Łupkach, które miało prowadzić pod dnem rzeki Pisy.³⁰

Ulice Okopowa i Gizewiusza

Nazwa ulicy Okopowej nawiązuje do czasów niemieckich (Schanzenstrasse) i wskazuje, że w tym miejscu biegły umocnienia otaczające osadę. W XVII wieku

²⁸ www.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

²⁹ pl.wikipedia.org z dnia 23.06.2016

³⁰ www.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

wykorzystano je do budowy twierdzy bastionowej. Dalszą część obwarowań możemy sobie wyobrazić po przejściu ulic Dworcowej, Kościuszki i idąc dalej ulicą Gizewiusza, która półkolem otacza kościół św. Jana Chrzciciela i dochodzi do miejsca, gdzie dawniej znajdował się zamek. Taki kształt umocnień jest widoczny m.in. na tzw. planie Giesego, przedstawiającym miasto w 1684 roku. Ulice Okopowa i Gizewiusza pełniły funkcję dróg wewnętrznych, którymi dowożono zaopatrzenie. W 1985 roku podczas budowy bloków mieszkalnych przy ul. Okopowej natrafiono na ślady cmentarzyska z III w. Popielnice z wyposażeniem grobowym znajdują się obecnie w Muzeum Ziemi Piskiej.³¹

Dom królewski

Ulica Rybacka (niem. Fischerstrasse) to jedna z najstarszych ulic miasta. Znajduje się tu murowany budynek, datowany na XVIII w. z charakterystycznym łamanym dachem, z którego wyrasta niewielka facjatka. Uwagę zwracają także pięknie wykrojone, drewniane drzwi. Jest to jeden z najciekawszych zabytków architektonicznych starego Piska, zwany „domem królewskim”. Według legendy nazwa ta wiąże się z królem Augustem II Mocnym, który w czerwcu 1698 r. złożył wizytę w mieście. Trudno to uznać za wiarygodny przekaz ze względu na datę powstania budynku oraz fakt, iż król zatrzymał się na zamku, gdzie trwały negocjacje polityczne z ówczesnym władcą Prus i Brandenburgii. Ich konsekwencją miała być zgoda polskiego króla na koronację elektora w 1701 r. Można więc uznać, że to właśnie w Pisku zapadły decyzje dotyczące utworzenia Królestwa Pruskiego.³²

Kamienna baba

Tak zwane „baby kamienne” albo „baby pruskie” zaliczane są do najbardziej zagadkowych śladów dawnych kultur dosyć licznie występujących w regionie Warmii i Mazur. Przedstawiają, wbrew nazwie, postacie mężczyzn. Typowe „kamienne baby” różnią się od tzw. „kamiennej baby z Wejsun”, obecnie znajdującej się w Pisku. Jest to obelisk wykuty w głazie narzutowym, o wysokości 140 cm, z wyraźnie wyodrębnioną twarzą bez nosa. Obelisk został odkryty w 1872 r. we wsi Wejsuny. W 1969 r. przewieziono go do Piska. Obecnie znajduje się na Placu Daszyńskiego przed Ratuszem. Jedną z teorii na temat pochodzenia Baby głosi, że jest to posąg kultowy z czasów pruskich. Inna wersja twierdzi, że został wykuty w XIX w. przez mieszkańca wsi Wejsuny na pamiątkę przemarszu wojsk

³¹ www.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

³² www.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

napoleońskich w latach 1807-1913 i dlatego nazywany jest niekiedy „Francuzem”. Przesądni wierzą, iż dotknięcie Baby przynosi szczęście.³³

3.4.5. Tereny publiczne

Park miejski w Pisz

Dawniej część północno-wschodnia parku nosiła nazwę GottheinerPark. Nazwano go tak na cześć George’a Gottheinera starosty urzędu powiatowego w Pisz w latach 1914-1930, powołanego tam, by odbudować zniszczony w czasie I wojny światowej Pisz. W czasie plebiscytu bardzo był on zaangażowany w powodzenie sprawy niemieckiej. Gottheiner cieszył się wśród mieszkańców powiatu piskiego ogromnym zaufaniem, co potwierdziło się, gdy rząd pruski chciał wysłać go na emeryturę po tym jak został wybrany w 1928 r. deputowanym do Reichstagu z ramienia Narodowo-Niemieckiej Partii Ludowej. Brzeg rzeki w parku jest wybetonowany i trochę trudno wynieść kajaki przy wysokim stanie wody, wtedy lepiej jest podpłynąć kawałek dalej za park gdzie, jest parking i miejsce, gdzie łatwo zwodować kajaki. Park powstał w szczególnym momencie, po plebiscycie w 1920 r., kiedy to uwagę całego świata zajmowała jedna z najbardziej kontrowersyjnych kwestii traktatu wersalskiego – sprawa rozstrzygnięcia granic nowo powstałej Polski i przegranych po I wojnie światowej Niemiec. Michał Kajka był zaangażowany w przygotowania do plebiscytu po stronie Polski, choć są przekazy, że na głosowanie nie dotarł. Zwycięskie władze uporządkowały park osadzony na osi krzyża, zbudowano nie istniejący obecnie bulwar nad rzeką z miejscami do cumowania i centralnie postawiono po plebiscycie ponad 2-metrowy głaz z napisem „Ta ziemia pozostanie Niemiecka”. Działalność poety była skazana na porażkę, ale na pamiątkę jego niezłomnej postawy 200 m od tego miejsca jest dziś liceum ogólnokształcące, którego jest jednym z patronów (I LO im. Bojowników o Polskość Mazur w Pisz), a nieco dalej znajduje się ulica nazwana jego imieniem. W parku w północno-wschodniej części nic nie przypomina wydarzeń przeszłości. Na placu, otoczonym obecnie czterema ławkami postawiono na początku XX w. potężny około dwumetrowy kamień na pamiątkę wygranego przez Niemców głosnego w świecie plebiscytu w 1920 r. Napis na kamieniu to „11 lipca 1920 r. Ta ziemia pozostanie Niemiecka”. W powiecie piskim za pozostaniem w Prusach głosowało 100% (34 036 osób, a za przyłączeniem do Polski

³³ www.pisz.pl z dnia 23.06.2016 r.

głosowało jedynie 14 osób) i to pomimo, że 73% mieszkańców używało tu języka polskiego. W pierwszych latach po II wojnie światowej, na plebiscytowym kamieniu dopisano „A jednak wróciliśmy, byliśmy, jesteście, będziemy”. Dopiero w 1963 r. został on wysadzony przez saperów przy okazji prac porządkowych w parku, który wcześniej zarósł i był przez kilkanaście lat prawie niedostępny. Jednym z tych nielicznych, którzy głosowali za przyłączeniem do Polski był Kajka. Zaangażował się on w akcję na rzecz zwycięstwa Polaków w lipcowym plebiscycie. Pisał na łamach "Mazura" wymowne wiersze za Polską i pomimo przegranej pozostał wierny tym ideałom. Kiedy Wańkowicz rozmawiał z żoną Kajki o głosowaniu w plebiscycie, mówiła ona o tych nagabywaniach „Kajcyno, Kajcyno – własnego szczęścia nie rozumita, o dzieci nie dbacie – głosować mata na Hitlera”. Odpowiadała na to – „Jak już trzeba głosować, to będę na Hindenburga. On stary, ja stara...”. Podobne kamienie z krzyżami Heimatdienstu postawiono w innych powiatach Prus Wschodnich. Ciekawostką jest, że w Olecku plebiscytowy pomnik zakopano i przypadkowo odkryto go dopiero w 2006 r. Do dziś wzbudza duże kontrowersje.³⁴

Pozostałe parki i skwery znajdujące się w Gminie Pisz:

- Park Różany o pow. ok. 12206 m²
- Park przy ul. Pionierów o pow. ok. 11009 m²
- Park przy ul. Piaskowej o pow. ok. 3057 m²
- Skwer „Złote Tarasy” pomiędzy rzeką Pisą a ul. Wyzwolenia w Pisz o pow. ok. 4392 m²
- Skwer przy skrzyżowaniu ul. Kościuszki/ul. Kopernika w Pisz o pow. ok. 213 m².

Miejsca aktywnego wypoczynku

- Boisko wielofunkcyjne Orlik przy ul. Mickiewicza w Pisz,
- Stadion miejski przy ul. Mickiewicza 2 w Pisz,
- Ekomarina Plaża-Camping,
- Pływalnia Miejska w Pisz przy ul. Kwiatowej 2 w Pisz,
- Skatepark przy ul. Gałczyńskiego w Pisz.

Place zabaw oraz siłownie zewnętrzne

- Plac zabaw przy ulicy Gałczyńskiego wraz z siłownią zewnętrzną.

³⁴ www.tour.mazurskiemorze.pl z dnia 23.06.2016 r.

3.4.6. Układ komunikacyjny

Gmina Pisz położona jest w południowo-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Przez Gminę przebiegają drogi kategorii wojewódzkiej, powiatowej i gminnej, które stanowią drogowy układ komunikacyjny.

Tabela 7. Drogi wojewódzkie na terenie Gminy Pisz

Nr drogi	Nazwa drogi
Nr 58	Olsztynek- Pisz-Szczuczyn
Nr 63	Przejście graniczne Perły-Kryłowo – Pisz - przejście Sławatycze-Domaczewo

Tabela 8. Drogi powiatowe na terenie Gminy Pisz

Nr drogi	Nazwa drogi
1670 N	Pisz – Rybitwy - Kaliszki
1522 N	(Rozogi) – gr. woj. – Turośl– Wiartel - Pisz
1656 N	Pisz – Pogobie Średnie –Pogobie Tylne – Wielki Las
Drogi w mieście	
4601 N	Bema
4602 N	Chopina
4603 N	Jagielly
4604 N	Kopernika
4605 N	Kwiatowa
4606 N	Matejki
4607 N	Mieszka I
4608 N	Orzeszkowej
4609 N	Sikorskiego
4610 N	Spacerowa
4611 N	Al. Turystów
4612 N	Wąglicka
4613 N	Bliska

4614 N	Czerniewskiego
4615 N	Fabryczna
4616 N	Jagodna
4617 N	Krótką
4618 N	Lipowa
4619 N	Mazurska
4620 N	Moniuszki
4621 N	Polna
4622 N	Rybacka (z wyłączeniem odc. od Pl. Daszyńskiego do skrzyżowania z ul. 1-Maja)
4623 N	Skrzetuskiego
4624 N	Staszica
4625 N	Uroczą
4626 N	Żeromskiego
4627 N	Armii Krajowej
4628 N	Dworcowa
4629 N	Gizewiusza
4630 N	Konopnickiej
4631 N	Krzywa
4632 N	1-go Maja
4633 N	Mickiewicza
4634 N	Okopowa
4635 N	Poprzeczna
4636 N	Sienkiewicza
4637 N	Słoneczna
4638 N	Świerczewskiego
4639 N	Usługowa

Tabela 9. Drogi gminne na terenie Gminy Pisz

Nr drogi	Nazwa drogi/ Ulica
174001 N	gr. gm. - Ciesina
174002 N	gr. gm. - Hejdyk
174003 N	gr. gm. (Karwica) – dr. pow. nr. 1522 N
174004 N	gr. gm. - Turośl
174005 N	dr. pow. nr. 1522 N – Nowe Uściany – dr. pow. nr. 1522 N
174006 N	dr. pow. nr. 1522 N (Turośl) – Anuszewo – dr. pow. nr. 1656 N
174007 N	dr. gm. nr. 174006 N - Zdunowo
174008 N	Zdunowo – gr. wojew.
174009 N	Wiartel - Jaškowo
174010 N	Wiartel – dr. pow. nr. 1522 N (Wiartel Mały)
174011 N	Zdory - Kwik
174012 N	Snopki – Wąglik – dr. pow. nr. 1522 N
174013 N	dr. pow. nr. 1648 N (Zimna) – Pogubie Tylne – dr. pow. nr. 1656 N
174014 N	dr. gm. nr. 174013 N - Wądołek
174015 N	gr. gm. - Łysonie
174016 N	Łupki – dr. kraj. nr. 58
174017 N	Pisz – Jagodne - Maszty
174018 N	Stare Guty – Pietrzyki – Maszty – dr. pow. nr. 1660 N
174019 N	Liski – gr. gm. (Guzki)
174020 N	Jeże – Turowo – gr. gm. (Grodzisko)
174021 N	dr. kraj. nr. 63 – Turowo Duże
174022 N	dr. pow. nr. 1656 N (Pogubie Tylne) – dr. pow. nr. 1658 N
174594 N	Pisz ul. Prusa
174596 N	Pisz ul. Plac Daszyńskiego
174597 N	Pisz ul. Ratuszowa

174598 N	Pisz ul. Rybacka (część)
174502 N	Pisz, ul. Aleja Józefa Piłsudskiego
174503 N	Pisz, ul. Młodzieżowa
174504 N	Pisz, ul. Juliusza Słowackiego
174505 N	Pisz, ul. Konstantego I. Gałczyńskiego
174506 N	Pisz, ul. Mała
174507 N	Pisz, ul. Michała Wołodyjowskiego
174508 N	Pisz, ul. Krańcowa
174509 N	Pisz, ul. Jana Onufrego Zagłoby
174510 N	Pisz, ul. Stefana Batorego
174511 N	Pisz, ul. Juliana Tuwima
174512 N	Pisz, ul. Krucza
174513 N	Pisz, ul. Wronia
174514 N	Pisz, ul. Zatorowa
174515 N	Pisz, ul. Wiśniowa
174516 N	Pisz, ul. Różana
174517 N	Pisz, ul. Jeziorna
174518 N	Pisz, ul. Kalinowa
174519 N	Pisz, ul. Akacyjowa
174520 N	Pisz, ul. Trzcinowa
174521 N	Pisz, ul. Nidzka

Źródło: www.bip.warmia.mazury.pl

Trasy rowerowe

- **Trasa A "Szeroki Bór"** – długość trasy - 29,6 km – Pisz-Małą Wieś-Szeroki Bór-Pisz;
- **Trasa B "Łąki Pisowodzkie"** – długość trasy – 53,6 km – Pisz-Łupki-Rybitwy-Zawady-Pogobie Średnie – Pisz;
- **Trasa C "Puszczańska"** - długość trasy – 48,3 km – Pisz- Pogobie Tyłne-Piskorzewo- Pogobie Średnie-Pisz;

- **Trasa D "Szlak Niedźwiedzi"** - długość trasy – 40,3 km – Snopki- Niedźwiedzi Róg- Końcewo-Pisz;

Podstawę układu komunikacyjnego miasta Pisz stanowią:

- główny węzeł komunikacyjny miasta wiodący od skrzyżowania ulic Dworcowej, Grunwaldzkiej i Klementowskiego do skrzyżowania ulic Wojska Polskiego, Warszawskiej i Pionierów,
- ulice Klementowskiego oraz Gdańska,
- odcinek ulicy Warszawskiej od ulicy Czerniewskiego do skrzyżowania z ulicą Wojska Polskiego,
- odcinek ulicy Wojska Polskiego od ulicy Trzcinowej do skrzyżowania z ulicą Warszawską,
- ulica Trzcinowa,
- ulice Czerniewskiego i Wołodyjowskiego,
- ulice Pionierów i Długa.

Przez gminę Pisz przebiega linia kolejowa Ełk – Pisz – Szczytno. Ze względu na zły stan techniczny linii w 2007 roku wstrzymano ruch pasażerski, jednak po przeprowadzeniu prac remontowych w 2008 roku przywrócono ruch pasażerski na odcinku Szczytno – Pisz, a w 2010 roku na trasie Pisz – Ełk.

Na terenie gminy funkcjonuje również komunikacja autobusowa. Usługi w tym zakresie obecnie świadczone są przez trzy podmioty:

- Trans-Kom PKS sp. z o.o. w Piesz;
- Przewozy Pasażerskie Arkadiusz Gietek;
- „Kazek” – Przewozy Pasażerskie;

3.5. Sfera techniczna

Infrastruktura techniczna obejmuje sieci przesyłowe, urządzenia, trakty komunikacyjne i zasoby mieszkaniowe. Ich dostępność wpływa na poziom życia mieszkańców i atrakcyjność inwestycyjną gminy.

3.5.1. Gospodarka wodno-ściekowa

Na terenie gminy Pisz istnieje sieć wodociągowa o długości 152,2 km. Z sieci wodociągowej w gminie Pisz korzysta 87,9% ogółu liczby mieszkańców w tym 98,3% mieszkańców terenów miejskich korzysta z sieci wodociągowej oraz 63,7% mieszkańców zamieszkujących na terenach wiejskich. Podstawowym źródłem wody dla miasta Pisz jest ujęcie miejskie przy ul. Gdańskiej. Przy obecnej produkcji wody i utrzymującej się tendencji spadkowej w zużyciu wody, zarówno wydajność studni jak i przepustowość pozostałych obiektów jest wystarczająca dla zabezpieczenia potrzeb mieszkańców miasta i okolicznych miejscowości. Na terenie wiejskim gminy Pisz ze zbiorowego zaopatrzenia w wodę korzysta 63,7% mieszkańców. Długość sieci wodociągowej wynosi 89,1 km.

Na terenie gminy funkcjonuje 7 głównych ujęć wody: Ujęcie Pisz, Kocioł Duży, Liski, Wiartel Duży, Karpa, Wielki Las, Kociołek Szlachecki. Ze stacji uzdatniania wody w Pisz zaopatrywane są następujące miejscowości: Pisz, Wąglik, Snopki, Maldanin, Imionek, Babrosty, Borki, Kałęczyn, Łupki, Łupki Kolonia. Z ujęcia wody w Kotle: Kocioł Duży – PGR, Kocioł Duży – wieś, Stare Guty, Pietrzyki, Rakowo Piskie PGR, Rakowo Piskie – wieś, z ujęcia wody w Liskach: Liski, Maszty, kol. Pietrzyki, Zawady, Bogumiły, Turowo wieś, Turowo Duże, Jeże, z ujęcia w Wiartlu: Wiartel, Jaśkowo, z ujęcia wody w Karpie: miejscowość Karpa, z ujęcia w Kociołku Szlacheckim – Kociołek Szlachecki. Ponadto na terenie gminy istnieje kilkanaście ujęć lokalnych, w większości zaopatrujących leśniczówki, szkoły, ośrodki wypoczynkowe oraz duże gospodarstwa rolne. Pozostali mieszkańcy korzystają z przydomowych lokalnych ujęć wody oraz ze studni kopanych, w których jakość wody nie spełnia wymaganych przepisami parametrów.³⁵

Na terenie gminy funkcjonuje jedna oczyszczalnia ścieków w Pisz. Jest to oczyszczalnia ścieków komunalnych z podwyższonym usuwaniem biogenów o przepustowości wg projektu 5 200 m³/dobę. Do oczyszczalni w Pisz odprowadzane są ścieki z następujących miejscowości: Turowo Duże, Turowo, Bogumiły, Zawady, Kałęczyn, Borki, Jagodne, część miejscowości Łupki, Maldanin, Snopki, Wiartel, Wiartel Mały, Szeroki Bór Piski. Ścieki z pozostałych gospodarstw rolnych w większości gromadzone są w zbiornikach. Brak danych dotyczących ilości, a zwłaszcza stanu technicznego przydomowych zbiorników bezodpływowych na ścieki nie pozwala oszacować wpływu tego źródła zanieczyszczeń na środowisko.

³⁵ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

Komunalne osady ściekowe powstają w komunalnych oczyszczalniach ścieków w procesie oczyszczania ścieków. Ilość powstających osadów uzależniona jest od zawartości zanieczyszczeń w ściekach, przyjętej i realizowanej technologii oczyszczania, oraz stopnia rozkładu substancji organicznych w procesie tzw. stabilizacji. Odpady te są klasyfikowane w grupie 19 i określone kodem 19 08 05 - ustabilizowane komunalne osady ściekowe. Wg najnowszych danych GUS na terenie gminy w roku 2014 odprowadzono 691 dcm³ komunalnych osadów ściekowych.³⁶

Tabela 10. Korzystający z wodociągów oraz kanalizacji w % ogółu ludności Gminy Pisz w roku 2014 na tle powiatu i województwa

Jednostka terytorialna	Wodociągi	Kanalizacja
Województwo warmińsko-mazurskie	94,6	73,4
Powiat piski	85,3	68,5
Gmina Pisz	87,9	74,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wypożyczenia lokali mieszkalnych w wybrane urządzenia techniczno-sanitarne w gminie Pisz prezentuje się mało korzystanie. Dostęp do sieci wodociągowej na terenie gminy Pisz posiada 87,9% mieszkańców. Jest to wartość nieco wyższa niż dla powiatu, zaś niższa od wartości dla województwa. W przypadku sieci kanalizacyjnej sytuacja jest jeszcze słabsza. Zaledwie 74,0% mieszkańców Gminy ma dostęp do sieci kanalizacyjnej. Jest to wartość wyższa, niż wartości odnotowane dla powiatu i województwa, jednakże nie są to liczby zadowalające.

3.5.2. Sieć elektroenergetyczna

Na terenie gminy Pisz istnieje centralny system ciepłowniczy. Na terenie miasta Pisz funkcjonuje uruchomiona w 2003 roku, największa w Polsce, kotłownia na biomasę. Jej moc zainstalowana, to 21 MW. Wyposażenie obiektu stanowią 3 kotły typu VFR 6000 o mocy nominalnej 6 MW oraz jeden kocioł typu VFR 3000 o mocy 3 MW. Kotły przystosowane są do spalania biomasy w postaci zrębków drzewnych i kory. Długość sieci ciepłowniczej wysokoparametrowej w systemie rur preizolowanych wynosi 2x16862,0 m, w tym długość

³⁶ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

sieci ciepłowniczej należącej do PEC Pisz 2x16582,0 m. 35 Na terenach wiejskich zasilanie odbiorców w ciepło opiera się przede wszystkim na ogrzewaniu rozproszonym, indywidualnym, głównie są to kotły na paliwo stałe (węgiel, drewno). Występują także kotłownie opalane olejem opałowym, czy gazem płynnym propan-butan.

Na terenie gminy obserwowany jest stopniowy wzrost zainteresowania wykorzystaniem indywidualnych systemów OZE – mikroinstalacji zasilających pojedyncze obiekty i budynki. Rozwój mikroinstalacji OZE ma na celu przede wszystkim zaspokojenie lokalnego zapotrzebowania na energię, podczas gdy większe instalacje produkują energię głównie do większej sieci. Priorytetem planu gospodarki niskoemisyjnej powinno być przede wszystkim ograniczenie zużycia energii finalnej i wzrost wykorzystania OZE po stronie popytu generowanego przez użytkowników w Gminie, a zatem energii trafiającej bezpośrednio do obiektów w gminie – w tym kontekście pożądanym jest rozwój mikroinstalacji OZE, które będą zastępować tradycyjne źródła energii (zwłaszcza ciepłej, ewentualnie energii chłodu) oraz wspomagać miejscową produkcję energii elektrycznej, a tym samym ograniczać emisję dwutlenku węgla.³⁷

3.5.3. Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami istnieje pilna potrzeba podjęcia działań, które umożliwiłyby sukcesywny rozwój systemu selektywnej zbiórki, recyklingu i utylizacji odpadów komunalnych.

Na terenie gminy Pisz prowadzony jest system selektywnej zbiórki odpadów. W tym celu wykorzystywane są pojemniki do selektywnej zbiórki odpadów- opakowań szklanych, opakowań z tworzyw sztucznych, makulatury. Ponadto na terenie gminy prowadzona jest zbiórka odpadów zbieranych selektywnie przy zastosowaniu systemu workowego.³⁸

Dawniej gospodarka odpadami opierała się o składowisko odpadów, eksploatowane od 1992 r. po starej żwirowni, położone w miejscowości Kocioł Duży o powierzchni 6,3 ha. W chwili obecnej składowisko jest zamknięte, a w miejscowości Kocioł Duży funkcjonuje punkt zbierania odpadów, zbierane są głównie odpady o kodzie 200310. Po uzbieraniu odpowiedniej ilości odpady wywożone są poza teren powiatu. Składowisko to nie posiadało uszczelnienia folią ani drenażu, co uniemożliwia kontrolę rozprzestrzeniania się

³⁷ PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA TERENÓW POŁOŻONYCH W GRANICACH GMINY PISZ

³⁸ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018

zanieczyszczeń. Nie było wyposażone w wagę ani w specjalistyczny kompaktom. Na terenie gminy i miasta zbiórką i transportem odpadów komunalnych zajmuje się Zakład Usług Komunalnych sp. z o.o. w Pisz.

Tabela 11. Zbiornicze zestawienie odpadów komunalnych Gminy Pisz w latach 2010 – 2014

	Rok				
	2010	2011	2012	2013	2014
Odpady z gospodarstw domowych (t)	7 284,75	6 329,20	5 390,24	5 656,49	6 310,74
Odpady z gospodarstw domowych przypadające na jednego mieszkańca (kg)	260,9	226,4	192,8	202,8	225,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z danymi przedstawionymi w powyższej ilości zbieranych odpadów z gospodarstw domowych ostatnich lat wzrasta. W roku 2010 na terenie gminy zebrano łącznie 7 284,75 ton odpadów pochodzących z gospodarstw domowych, co dawało średnio 260,9 ton odpadów na jednego mieszkańca. Natomiast w roku 2012 liczba zebranych odpadów zmalała o ponad 25% i wyniosła 5 390,24 ton. W kolejnych latach liczba odpadów ponownie zaczęła wzrastać i w roku 2014 zebrano 6 310,74 ton (wzrost o 17% względem roku 2012), co dawało 225,7 ton odpadów na 1 mieszkańca.

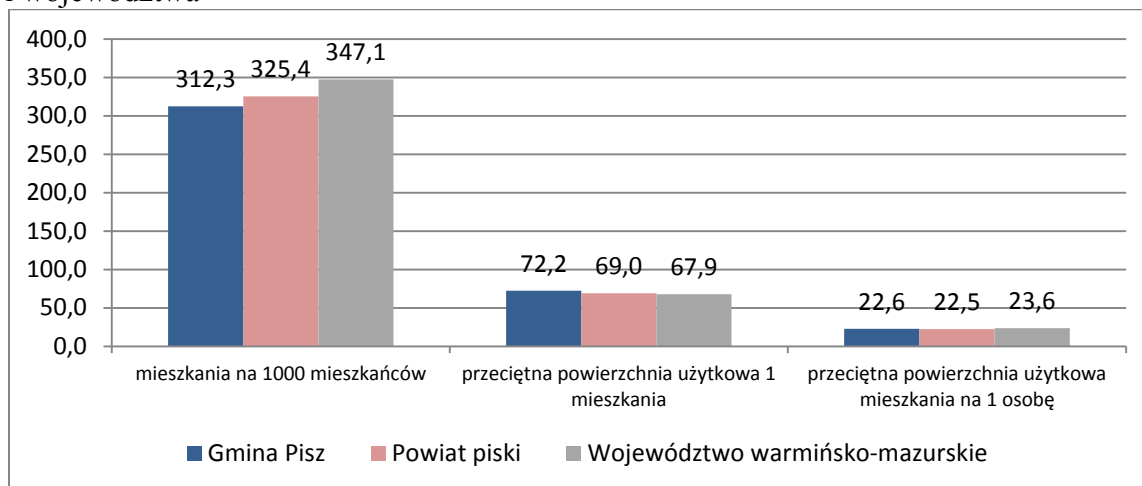
3.5.4. Budownictwo

Mieszkaniowy zasób Gminy Pisz tworzy 2039 budynków mieszkalnych. Liczba lokali mieszkalnych w ramach istniejącego zasobu mieszkaniowego nie zabezpiecza zapotrzebowania gminy Pisz na realizowanie nałożonego ustawą obowiązku zapewnienia lokali socjalnych. Na koniec 2015 r. w zasobach Gminy znajdowało się 17 mieszkań socjalnych.

W Gminie Pisz na koniec roku 2014 na 1000 mieszkańców przypadało średnio 312,3 lokali mieszkaniowych. Wartość ta jest niższa w porównaniu z powiatem (325,4) i województwem (347,1). Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w gminie wynosi 72,2

m2. Natomiast średnia powierzchnia użytkowa w przeliczeniu na osobę to 22,6 m2. Powyższa wartość prezentuje się korzystnie na tle powiatu (22,5 m2) i województwa (23,6 m2).

Rysunek 19. Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Pisz w roku 2014, na tle powiatu i województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zdecydowana większość budynków mieszkalnych gminy Pisz pochodzi sprzed kilkudziesięciu lat, a część z nich pochodzi sprzed ponad stu lat. W większości są to kamienice i kilkurodzinne domy mieszkalne. W ostatnich latach zauważalny jest wzrost liczby oddanych do użytkowania mieszkań.

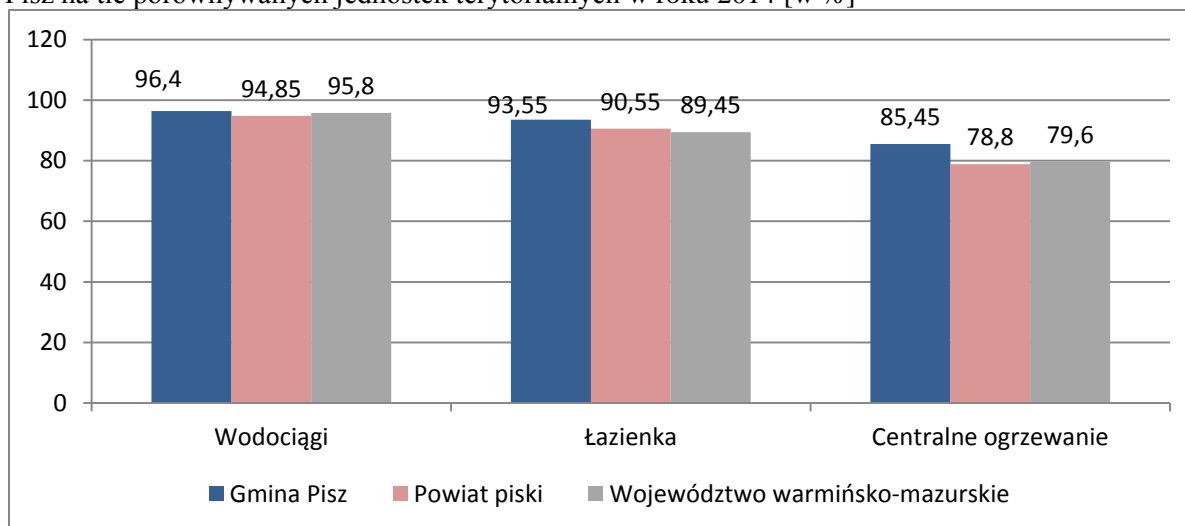
Tabela 12. Rozwój budownictwa na terenie Gminy Pisz

Budynki wybudowane w latach:	Liczba mieszkań	% ogółu mieszkań	Powierzchnia użytkowa mieszkań	% ogółu powierzchni mieszkań
przed 1918	232	2,66	14 994,0	2,38
1918-1944	1 064	12,18	74 412,0	11,80
1945-1970	1 875	21,47	100 515,0	15,94
1971-1978	1 513	17,32	88 957,0	14,10
1978-1988	1 479	16,93	105 317,0	16,69
1989-2002	1 173	13,43	101 926,0	16,16
2003-2014	1 398	16,01	144 625	22,93
RAZEM	8 734	100%	630 746	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyposażenia lokali mieszkalnych w wybrane urządzenia techniczno-sanitarne w gminie Pisz prezentuje się na lepiej niż w innych jednostkach terytorialnych. W porównaniu do średniej wojewódzkiej (95,8%) oraz powiatu (94,85%) Gmina posiada rozbudowaną sieć wodociągową. 96,4% mieszkańców Gminy posiada dostęp do sieci wodociągowej, w tym 100% mieszkańców obszarów miejskich. Podobnie kształtuje się sytuacja wyposażenia mieszkań w centralne ogrzewanie oraz łazienkę. Procent dostępu mieszkańców do danych instalacji sanitarnych jest wyższy niż w powiecie i województwie. 93,55% mieszkań na terenie gminy wyposażonych jest w łazienkę. 85,45% zasobów mieszkaniowych posiada centralne ogrzewanie, natomiast w powiecie 78,80%, zaś w województwie 79,60%.

Rysunek 20. Odsetek mieszkań wyposażonych w wybrane instalacje techniczno-sanitarne w gminie Pisz na tle porównywanych jednostek terytorialnych w roku 2014 [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stan techniczny budynków mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy jest zróżnicowany, uzależniony od wieku budynku, rodzaju konstrukcji, wyposażenia w instalacje oraz sposobu długotrwałej eksploatacji. Są to zasoby zaawansowane wiekowo, w których realizacja potrzeb remontowych wynikała bezpośrednio z ich stanu technicznego. W związku z czym niezbędne jest przeprowadzenie ich remontu, czy też termomodernizacji (ocieplenie budynków, naprawy dachów, itp.), w celu poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz ze względów środowiskowych.

Lokale i budynki wchodzące w skład mieszkaniowego zasobu gminy obecnie zarządzane są przez przedsiębiorstwo Administartor sp. z o.o.

Gmina posiada opracowany "Programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem

Gminy Pisz na lata 2013 - 2017", którego celem jest określenie podstawowych kierunków działania Gminy Pisz w gospodarowaniu zasobem mieszkaniowym.

4. Delimitacja obszarów zdegradowanego i rewitalizacji

Obszar rewitalizacji został wyznaczony w 2015 r. podczas opracowywania *Zintegrowanego Programu Rewitalizacji Obszaru Funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich*. Jednakże w wyniku przeprowadzonych konsultacji w kwietniu 2016 r. obszar rewitalizacji został poszerzony o działki znajdujące się przy ulicy Mickiewicza, Staszica, Sienkiewicza, Gdańskiej oraz Warszawskiej w Pisz.

Zgodnie z powyższym dokumentem planowanie procesu rewitalizacji poprzedzono delimitacją obszaru zdegradowanego dokonaną na podstawie analizy wskaźnikowej.

Ponadto na etapie przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz przeprowadzono badania fokusowe przeprowadzone wśród pracowników jednostek samorządu terytorialnego (JST), istotnych instytucji funkcjonujących na terenie gminy oraz partnerów społeczno – gospodarczych. Zakres tematyczny przeprowadzonych badań obejmował zagadnienia potrzeb mieszkańców gminy w następujących sferach: kształtowanie przestrzeni publicznych, infrastruktura drogowa, zasoby przyrodnicze i wodne oraz ich ochrona, rozwój gospodarczy, kultura i zabytki, rynek pracy, ubóstwo, edukacja oraz ochrona zdrowia.

Ponadto w celu potwierdzenia słuszności wyboru obszaru rewitalizacji, jako obszaru kryzysowego w Gminie Pisz, w niniejszym dokumencie sporządzono delimitację obszaru zdegradowanego zgodnie z Wytocznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. Rewitalizacja może być prowadzona wyłącznie na obszarze zdegradowanym, znajdującym się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz występowania na nim co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych.

Część analityczna dokonana została na podstawie danych z 2015 r. pochodzących z Urzędu Miejskiego w Pisz, Powiatowego Urzędu Pracy w Pisz, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Komendy Powiatowej Policji, Biblioteki Publicznej Miejsko-Gminnej, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży oraz szkół z terenu gminy.

Badając wskaźniki w ramach poszczególnych kryteriów, pod uwagę wzięto osiągnięte wskaźniki dla wyznaczonego obszaru, a następnie porównywano je z uzyskanymi danymi dla całej gminy Pisz. Na obszarze zdegradowanym musi występować koncentracja zjawisk

negatywnych, większych niż na terenie całej gminy. Czyli, aby wyznaczony teren spełniał wymóg obszaru zdegradowanego, wymagana wartość musi być niższa bądź wyższa od obliczonego wskaźnika dla gminy, przedstawiając tym samym niekorzystną sytuację dla wyznaczonego obszaru.

4.1. Analiza zjawisk kryzysowych na obszarze rewitalizacji

Przedstawiona poniżej diagnoza została opracowana na podstawie przepisów Ustawy z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji (Dz. U. 2015 poz. 1777) oraz "Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020" Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju z dnia 3 lipca 2015 r. Diagnoza obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Pisz opiera się na wskaźnikach obrazujących zjawiska i problemy społeczne na danym terenie. Uwzględniając zalecenia, iż obszar wymagający wsparcia stanowi jednostkę charakteryzującą się kumulacją negatywnych zjawisk i procesów oraz stanowiącą szczególne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Tabela 13. Metodologia liczenia wskaźników obligatoryjnych i fakultatywnych

L.p.	Wskaźnik	Metodologia liczenia	Źródło danych
Wskaźniki obligatoryjne - społeczne			
1	Liczba osób długotrwale bezrobotnych	Wartość wskaźnika liczona przez pomnożenie liczby osób zarejestrowanych jako długotrwale bezrobotne przez 1 tys. ludności, a następnie podzielenie przez liczbę mieszkańców danego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W = A * 1000 / B$, gdzie: W - wartość wskaźnika, A-liczba osób zarejestrowanych jako długotrwale bezrobotne diagnozowanego obszaru; B– liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	Powiatowy Urząd Pracy w Pisz
2	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Wartość wskaźnika liczona przez pomnożenie liczby świadczeniobiorców przez 1 tys. ludności, a następnie podzielenie przez liczbę mieszkańców danego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru:	MGOPS w Pisz

		$W=A*1000/B$, gdzie: W - wartość wskaźnika, A-liczba świadczeniobiorców diagnozowanego obszaru; B- liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	
3	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa	Wartość wskaźnika liczona przez pomnożenie liczby świadczeniobiorców przez 1 tys. ludności, a następnie podzielnie przez liczbę mieszkańców danego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: W - wartość wskaźnika, A-liczba świadczeniobiorców z tytułu ubóstwa diagnozowanego obszaru; B- liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	MGOPS w Pisz
4	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia	Wartość wskaźnika liczona przez pomnożenie liczby świadczeniobiorców przez 1 tys. ludności, a następnie podzielnie przez liczbę mieszkańców danego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: W - wartość wskaźnika, A-liczba świadczeniobiorców z tytułu bezrobocia diagnozowanego obszaru; B- liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	MGOPS w Pisz
5	Liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych (poza zdarzeniami drogowymi) w tym czyny karalne nieletnich	Wartość wskaźnika liczona poprzez pomnożenie liczby przestępstw przez 1 tys. ludności, a następnie podzielona przez liczbę mieszkańców diagnozowanego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: W –wartość wskaźnika; A-liczba przestępstw diagnozowanego obszaru; B – liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	Powiatowa Komenda Policji w Pisz
6	Liczba mieszkańców zapisanych do Biblioteki	Wartość wskaźnika liczona poprzez pomnożenie liczbę osób zapisanych do biblioteki przez 1 tys. ludności, a następnie podzielona przez liczbę mieszkańców diagnozowanego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$,	Miejska - Gminna Biblioteka Publiczna w Pisz

		gdzie: W –wartość wskaźnika; A–liczba osób zapisanych do biblioteki diagnozowanego obszaru; B – liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	
7	Liczba organizacji pozarządowych	Wartość wskaźnika liczona jako stosunek liczby podmiotów gospodarki narodowej do ogólnej liczby diagnozowanego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: A –liczba podmiotów gospodarki narodowej diagnozowanego obszaru; B –liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	Urząd Miejski w Pisz
8	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (część I)	Wartość wskaźnika liczona poprzez dodanie wyników egzaminu gimnazjalisty (część I) a następnie podzielona przez liczbę uczniów diagnozowanego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A/B$, gdzie: W –wartość wskaźnika; A – suma wyników egzaminu gimnazjalnego uczniów diagnozowanego obszaru; B – liczba uczniów diagnozowanego obszaru zdających egzamin.	OKE Łomża/Gimnazjum
9	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Wartość wskaźnika liczona przez pomnożenie liczby osób w wieku przedprodukcyjnym przez 1 tys. ludności, a następnie podzielnie przez liczbę mieszkańców danego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: W - wartość wskaźnika, A-liczba osób w wieku przedprodukcyjnym diagnozowanego obszaru; B–liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	Urząd Miejski w Pisz
10	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika liczona przez pomnożenie liczby osób w wieku produkcyjnym przez 1 tys. ludności, a następnie podzielnie przez liczbę mieszkańców danego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: W	Urząd Miejski w Pisz

		- wartość wskaźnika, A- liczba osób w wieku produkcyjnym diagnozowanego obszaru; B- liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	
11	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Wartość wskaźnika liczona przez pomnożenie liczby osób w wieku poprodukcyjnym przez 1 tys. ludności, a następnie podzielnie przez liczbę mieszkańców danego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: W - wartość wskaźnika, A-liczba osób w wieku poprodukcyjnym diagnozowanego obszaru; B- liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	Urząd w Piszumiejski
Wskaźniki fakultatywne - gospodarczy			
1	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w roku 2015	Wartość wskaźnika. Wartość liczona poprzez pomnożenie liczby nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych przez 1 tys. ludności, a następnie podzielona przez liczbę mieszkańców diagnozowanego obszaru wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: A –liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej diagnozowanego obszaru; B – liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym diagnozowanego obszaru.	Urząd w Piszumiejski
2	Liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych w roku 2015	Wartość wskaźnika liczona poprzez pomnożenie liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych przez 1 tys. ludności, a następnie podzielona przez liczbę mieszkańców diagnozowanego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: A –liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej diagnozowanego obszaru; B – liczba mieszkańców diagnozowanego obszaru.	Urząd w Piszumiejski

3	Liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą	Wartość wskaźnika liczona poprzez pomnożenie liczby podmiotów gospodarczych przez 1 tys. ludności, a następnie podzielona przez liczbę mieszkańców diagnozowanego obszaru. Wartość wskaźnika liczona wg. wzoru: $W=A*1000/B$, gdzie: A –liczba podmiotów gospodarki narodowej diagnozowanego obszaru; B – liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym diagnozowanego obszaru.	Urząd w Pisz	Miejski
---	---	--	--------------	---------

Sfera społeczna

Tabela 14. Dane wyjściowe do analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

	Urząd Miejski w Pisz				Powiatowy Urząd Pracy w Pisz	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej			Powiatowa Komenda Policji w Pisz	Miejsko- Gminna Biblioteka Publiczna	Urząd Miejski w Pisz	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
	Liczba mieszkańców	Liczba osób w wieku przedprodukcyj- nym	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Liczba osób długotrwale bezrobotnych	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia	Liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych (poza zdarzeniami drogowymi) w tym czyny karalne nieletnich	Liczba mieszkańców zapisanych do Biblioteki	Liczba organizacji pozarządowych	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego
Badany obszar	7389	1405	4204	1780	314	878	706	684	599	1100	31	51,99
Gmina Pisz	27956	5477	17770	4709	1169	3767	3206	2710	891	4037	68	62,00

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 15. Wyniki analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

	Liczba osób w wieku przedprodukcyj- nym	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Liczba osób długotrwale bezrobotnych	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia	Liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych (poza zdarzeniami drogowymi) w tym czyny karalne nieletnich	Liczba mieszkańców zapisanych do Biblioteki	Liczba organizacji pozarządowych	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (część I)
Badany obszar	190,15	568,95	240,90	42,50	118,83	95,55	92,57	81,07	148,87	20,50	51,99
Gmina Pisz	195,92	635,64	168,44	41,82	134,75	114,68	96,94	31,87	144,41	12,62	62,00
Sytuacja kryzysowa	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE	TAK

Demografia

Tabele 16. Wartości wskaźników – demografia

	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym
Badany obszar	190,15	568,95	240,90
Gmina Pisz	195,92	635,64	168,44

Źródło: Opracowanie własne

W pierwszej kolejności analizie poddano liczbę osób w poszczególnych grupach ekonomicznych przypadających na 1 000 mieszkańców obszaru. Zgodnie z przedstawioną tabelą na terenie obszaru rewitalizacji maleje liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, zaś wzrasta liczba ludności w wieku poprodukcyjnym. Świadczy to o postępującym zjawisku starzenia się lokalnej społeczności. Jeśli taki stan będzie się utrzymywał w dłuższej perspektywie czasowej to w przyszłości doprowadzi do zbyt dużego obciążenia demograficznego i zatrzymania rozwoju gospodarczego obszaru.

Wskaźnik liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym na 1000 mieszkańców jest niższy na obszarze rewitalizacji niż na terenie całej gminy. Wskaźnik liczby osób w wieku przedprodukcyjnym na badanym obszarze wyniósł 190,15, zaś dla Gminy 195,92. Wskaźnik osób w wieku produkcyjnym dla badanego obszaru wyniósł 568,95 i jest niższy niż wartość dla Gminy (635,64). W przypadku wskaźnika liczby osób w wieku poprodukcyjnym wartość jest wyższa niż w Gminie.

Ubóstwo

Tabele 17. Wartości wskaźników - ubóstwo

	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia
Badany obszar	118,83	95,55	92,57
Gmina Pisz	134,75	114,68	96,94

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z danymi przekazanymi przez Miejskiego-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pisz, w 2015 roku, na badanym obszarze zamieszkiwało 23,31% ogółu mieszkańców korzystających ze świadczeń MGOPS.

W związku z powyższym analizie poddano trzy wskaźniki: liczbę osób korzystających z pomocy społecznej, liczbę osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa oraz liczbę osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia. Wartości dla wszystkich badanych wskaźników były niższe niż wartości dla całej Gminy.

Takie rozłożenie wartości wskaźników nie świadczy o braku ubóstwa na obszarze rewitalizacji. Poziom ubóstwa na terenie całej gminy jest wysoki, w związku z czym wartości wskaźników są niższe, choć stopień ubóstwa na badanym obszarze jest wysoki o czym świadczą dane przedstawione w rozdziale 3.1.3.

Bezrobocie

Tabela 18. Wartości wskaźników - bezrobocie

	Liczba osób długotrwale bezrobotnych
Badany obszar	42,50
Gmina Pisz	41,82

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z danymi przekazanymi z Powiatowego Urzędu Pracy na terenie obszaru rewitalizacji mieszka 27% osób zarejestrowanych jako osoby długotrwale bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy.

Przedstawione powyżej wartości wskazują na trudną sytuację osób zamieszkujących badany obszar. Wartość wskaźnika liczby osób długotrwale bezrobotnych dla obszaru wyniosła 42,50, zaś dla Gminy 41,82.

Długotrwale bezrobocie pociąga za sobą szereg negatywnych konsekwencji (ubóstwo, wzrost zjawisk patologicznych, poczucie zniechęcenia i frustracji). Stan długotrwałego bezrobocia ma swoje konsekwencje w aktywności obywatelskiej i politycznej, ale może także przełożyć się na zmiany struktury wartości osób pozostających bez pracy oraz istotnie wpłynąć na ich relacje z bliskimi i przyjaciółmi. Dlatego niezwykle ważne jest podjęcie działań zmierzających do skutecznej aktywizacji tej grupy osób i udzielenie im wszelkiego możliwego wsparcia w powrocie na rynek pracy.

Przestępczość

Tabela 19. Wartości wskaźników - przestępczość

	Liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych (poza zdarzeniami drogowymi) w tym czyny karalne nieletnich
Badany obszar	81,07
Gmina Pisz	31,87

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie danych udostępnionych przez Powiatową Komendę Policji w Pisz wyliczono wskaźnik przestępczości. **Wartość wskaźnika liczby przestępstw i wykroczeń dla badanego obszaru wyniosła 81,07 i jest wyższa od wskaźnika dla Gminy Pisz (31,87).**

Przestępczość może być wynikiem przeanalizowanych już wcześniej problemów społecznych występujących na danym terenie, takich jak: duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, duża liczba długotrwale bezrobotnych.

Poziom edukacji

Tabela 20. Wartość wskaźników - edukacja

	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (część I)
Badany obszar	51,99%
Gmina Pisz	62,00%

Źródło: Opracowanie własne

Do mierników poziomu edukacji należą m.in. wynik sprawdzianu kończącego szkołę podstawową oraz wynik egzaminu gimnazjalnego. Analizie poddano wyniki egzaminu gimnazjalnego. Zgodnie z przedstawionymi danymi średni wynik egzaminu gimnazjalnego wśród uczniów zamieszkujących obszar rewitalizacji wyniósł 51,99% i jest niższy niż średnia dla całej gminy, która sięgnęła 62,00%. Taki wynik świadczy może o niskiej determinacji młodzieży, a także ich rodziców do pozyskiwania wiedzy.

Poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru w życiu publicznym i kulturalnym

Tabela 21. Wartość wskaźników - udział w życiu publicznym i kulturalnym

	Liczba mieszkańców zapisanych do Biblioteki	Liczba organizacji pozarządowych
Badany obszar	148,87	20,50
Gmina Pisz	144,41	12,62

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z przedstawionymi danymi wskaźnik liczby organizacji pozarządowych funkcjonujących na obszarze rewitalizacji oraz wskaźnik liczby mieszkańców zapisanych do biblioteki jest wyższa od średniej dla Gminy. Wpływ na to mieć może położenie obszaru w centrum administracyjno-kulturowym Gminy, a tym samym koncentracji instytucji kultury (Biblioteki) oraz organizacji pozarządowych na danym obszarze.

Sfera gospodarcza

Tabela 22. Dane wyjściowe do analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w roku 2015	Liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych w roku 2015	Liczba prowadzonych działalności gospodarczych
Badany obszar	28	47	369
Gmina Pisz	174	147	1397

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 23. Wyniki analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w roku 2015	Liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych w roku 2015	Liczba prowadzonych działalności gospodarczych
Badany obszar	6,66	11,18	49,94
Gmina Pisz	9,79	8,27	49,97
Sytuacja kryzysowa	TAK	TAK	TAK

Źródło: Opracowanie własne

Analizując sferę gospodarczą pod uwagę wzięto poziom przedsiębiorczość. Zgodnie z przedstawionymi danymi wartości wskaźników gospodarczych świadczą o niskim poziomie przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji. Aktywność gospodarcza jest znacznie niższa na obszarze, niż średnia dla gminy. Dla danych z ostatniego roku kalendarzowego wskaźnik liczby prowadzonych działalności gospodarczych na badanym obszarze wyniósł 49,94, zaś dla Gminy 49,97. W przypadku liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych w roku 2015 sytuacja klasuje się podobnie. Wskaźnik liczby zarejestrowanych działalności gospodarczych na terenie obszaru wyniósł 6,66, zaś dla Gminy 9,79. Natomiast wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych w roku 2015 wyniósł 11,18 na badanym obszarze i jest wyższy niż wartość wyliczona dla Gminy (8,27).

Z powyższej tabeli wynika, iż mieszkańcy obszaru są mało aktywni gospodarczo. Niski stopień przedsiębiorczości może być spowodowany niskim poziomie edukacji oraz wysokim bezrobociem. Oba czynniki mogą negatywnie wpływać na aktywność gospodarczą, a tym samym na demotyację do podejmowania ryzyka prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Konieczna byłaby pomoc ze strony Gminy która stworzyłaby preferencyjne warunki na rzecz powstających przedsiębiorstw.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej na terenie obszaru rewitalizacji stwierdzono występowanie następujących problemów: zmniejszanie się liczby mieszkańców, starzenie się lokalnego społeczeństwa, wysoką stopę bezrobocia, dużą liczbę długotrwale bezrobotnych wśród osób pozostających bez pracy, zagrożenie nasilaniem się zachowań patologicznych związanych z ubóstwem i bezrobociem oraz problem wykluczenia społecznego, zwłaszcza wśród niepełnosprawnych, ubogich i chorych. Ponadto analizie poddano sferę gospodarczą, która jednoznacznie wskazuje na niski poziom przedsiębiorczości na terenie badanego obszaru.

Przekroczenie wartości referencyjnych określonych dla poszczególnych wskaźników oznacza konieczność podjęcia czynności, których efektem będzie przywrócenie badanemu obszarowi utraconych funkcji społeczno-gospodarczych.

Wobec powyższego niezbędnym jest podjęcie działań, których celem będzie aktywizacja społeczna oraz gospodarcza mieszkańców obszaru rewitalizacji. Stworzenie miejsc sprzyjających integracji i włączeniu społecznemu, a także podjęcie działań promujących obszar jako teren atrakcyjny pod względem inwestycyjnym. Niezbędna jest też

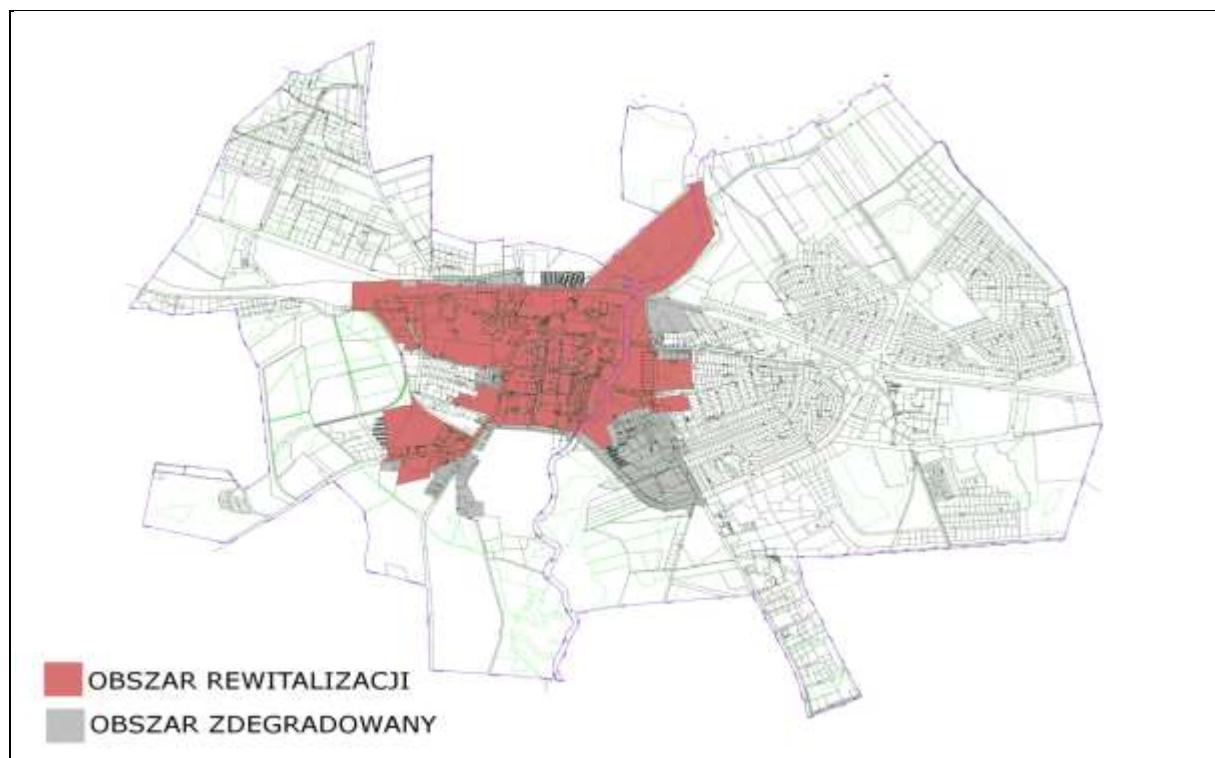
zorganizowanie współpracy lokalnych przedsiębiorców oraz instytucji publicznych w celu podejmowania wspólnych inicjatyw, które poprawią atrakcyjność gospodarczą obszaru,

4.2.Charakterystyk obszaru rewitalizacji

Obszar rekomendowany do rewitalizacji na terenie gminy Pisz zajmuje powierzchnię 122 ha (tj. 0,19% całkowitej powierzchni Gminy) i zamieszkiwany jest przez 7389 osób (tj. 26,43% ogółu ludności Gminy). Tym samym obszar ten spełnia kryteria wielkościowe dla obszarów rewitalizacji, jakie zostały określone w *Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji*, a także *Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020* (obszar nie większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez nie więcej niż 30% mieszkańców gminy).

W mieście Pisz rewitalizacji zostanie poddany obszar wyznaczony od północy - drogami krajowymi Nr 58 i 63 i ulicą Staszica, od wschodu - ulicami: Pionierów, Warszawską i Młodzieżową, od południa - drogą krajową Nr 63, natomiast od zachodu – ulicami: Fabryczną, Mickiewicza.

Rysunek 21. Obszar rewitalizacji

Źródło: Urząd Miejski Pisz

Wyznaczony do rewitalizacji obszar zlokalizowany jest w centralnej części miasta i ze względu na swoje położenie charakteryzuje się zwartą zabudową. Znajdują się tutaj główne osie układu komunikacyjnego miasta - przez obszar rewitalizowany przebiega droga krajowa nr 63. Obszar jest dobrze skomunikowany z innymi częściami miasta, znajduje się tutaj dworzec kolejowy. Sprawne przemieszczanie się utrudnia zły stan techniczny dróg oraz duże natężenie ruchu pojazdów wynikające z przebiegającej tu, wspomnianej już, drogi krajowej. Wynikiem dużego natężenia ruchu pojazdów jest wysoki poziom hałasu oraz emitowanych spalin, co w konsekwencji powoduje duży stopień degradacji wskazanego obszaru. Obszar swym zasięgiem obejmuje ważne tereny z punktu widzenia życia społecznego oraz kulturalnego. Na terenie wyznaczonym do rewitalizacji zlokalizowane są następujące obiekty infrastruktury społecznej:

- Urząd Miejski,
- Starostwo Powiatowe,
- Komenda Powiatowa Policji,
- Przedszkole nr 1,
- Szkoła Podstawowa nr 1,
- Szkoła Podstawowa nr 2,
- Gimnazjum Publiczne nr 1,
- Gimnazjum nr 2,
- Zespół Placówek Kształcenia Ustawicznego,
- Zespół Szkół Zawodowych,
- Zespół Ekonomicznej Obsługi Szkół i Przedszkoli,
- Policealne Studium Zawodowe Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku
- Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Pisz,
- dworzec kolejowy,
- cmentarz komunalny,
- Biblioteka Pedagogiczna Warmińsko - Mazurska im. prof. T. Kotarbińskiego w Pisz,
- Muzeum Ziemi Piskiej,
- Kościół św. Jana Chrzciciela,
- Kościół p.w. św. Józefa Oblubieńca NMP,
- Urząd Pocztowy nr 1,

- liczne placówki bankowe.³⁹

³⁹ ZINTEGROWANY PROGRAM REWITALIZACJI OBSZARU FUNKcjONALNEGO KRAINY WIELKICH JEZIOR MAZURSKICH DO ROKU 2022

5. Wizja i cele rewitalizacji

Wizja obszaru rewitalizacji

Gmina Pisz stanie się miejscem aktywnym i zintegrowanym społecznie. Powstaną nowe miejsca wspierające aktywność społeczną i zawodową, a poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych obszar zostanie ożywiony gospodarczo i turystycznie.

Obszar rewitalizacji położony jest w centrum miasta Pisz. Jest to miejsce najbardziej reprezentatywne w całej Gminie. W wyniku przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych nastąpi poprawa wizerunku obszaru rewitalizacji. Odnowione zostaną przestrzenie publiczne, a także powstaną tereny rekreacyjne, które będą służyć mieszkańcom obszaru, a także całej Gminy. Przeprowadzonych działania rewitalizacyjne przyczynią się do aktywizacji społecznej i zawodowej. Osoby oraz grupy zagrożone wykluczeniem społecznym uzyskają możliwość szerszego zaspokajania różnych potrzeb życiowych i społecznych. Co więcej działania rewitalizacyjne przyczynią się do zwiększenia kompetencji i umiejętności zawodowych osób wykluczonych społecznie, bądź zagrożonych wykluczeniem, a tym samym wzmocni się ich pozycja na rynku pracy. Ponadto przestrzeń stanie się przyjazna nie tylko mieszkańcom, ale też turystom i nowym inwestorom. Powstaną nowe miejsca pracy, w wyniku czego redukcji ulegnie sfera ubóstwa, a problemy wykluczenia społecznego będą miały charakter incydentalny.

Cel główny

Główny cel procesu rewitalizacji w Gminie Pisz został zapisany w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji Obszaru Funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich do roku 2022:

Wyprowadzenie z sytuacji kryzysowej obszarów zdegradowanych Krainy Wielkich Jezior Mazurskich poprzez kompleksowe rozwiązywanie problemów społeczno-przestrzenno-gospodarczych oraz ukierunkowanie na trwały rozwój.

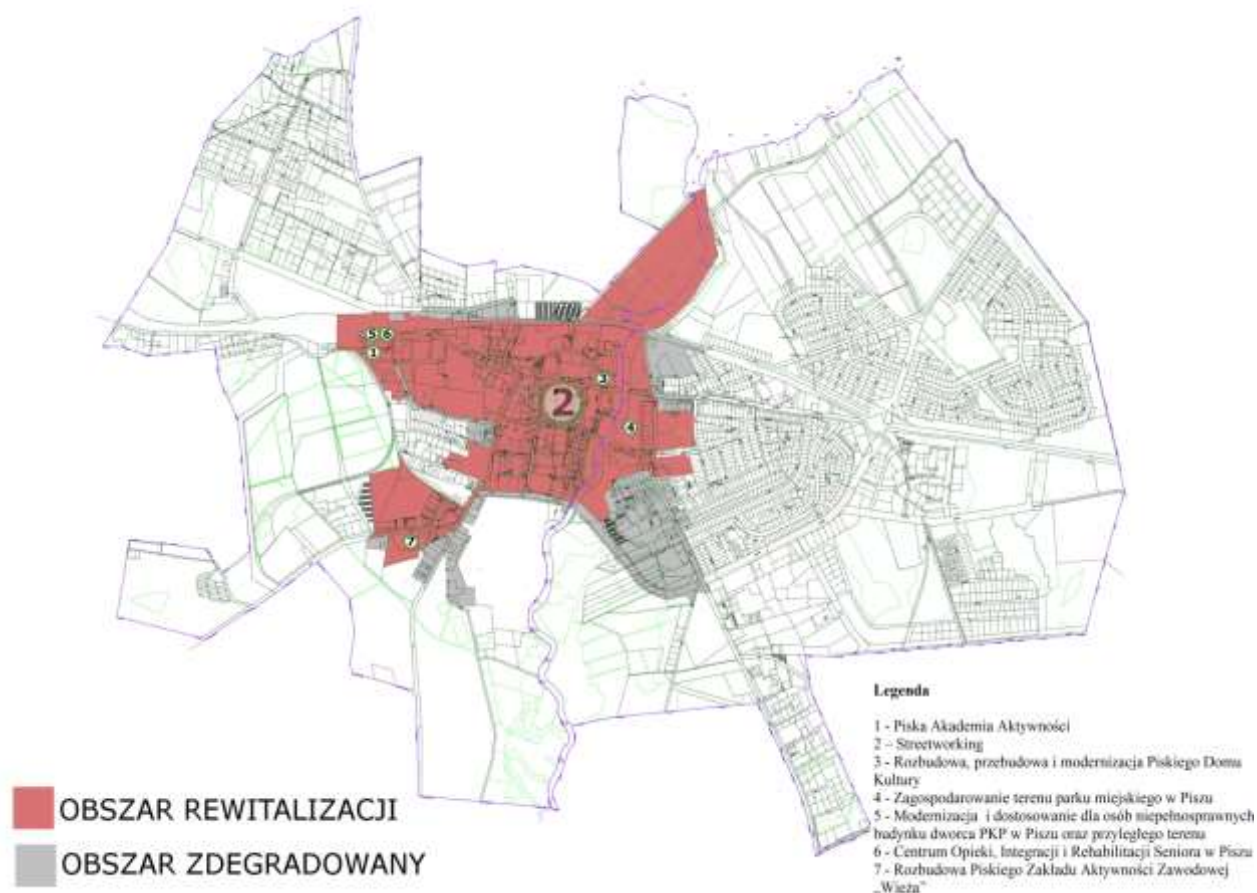
Cel ten zostanie zrealizowany poprzez poniższe cele szczegółowe:

- Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości;
- Aktywizacja lokalnej społeczności oraz rozwój postaw prospołecznych;
- Przeciwdziałanie marginalizacji oraz przezwyciężenie stanu kryzysowego;
- Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości / tworzenie nowych miejsc pracy;
- Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej;
- Poprawa stanu środowiska naturalnego – redukcja emisji zanieczyszczeń – ukierunkowanie na gospodarkę niskoemisyjną;
- Wzrost dostępności mieszkańców do usług infrastruktury technicznej

6. Wykaz przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Poniżej w tabeli zaprezentowano wszystkie przedsięwzięcia podstawowe, które zaplanowano do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz 2016-2023. W dalszej części rozdziału zostały przedstawiony projekty komplementarne, które wpisują się w cele niniejszego dokumentu.

Rysunek 22. Mapa projektów

Źródło: Urząd Miejski w Pisz

Projekty podstawowe

Tabela 24. Tabela projektów podstawowych

Projekty podstawowe	
Projekt 1	
Tytuł projektu	Piska Akademia Aktywności
Podmioty realizujące	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pisz
Zakres zadań	<p>Celem projektu jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób pozostających bez pracy zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu miasta i gminy Pisz.</p> <p>Bezrobocie i związane z nim ubóstwo są największymi problemami społecznymi gminy.</p> <p>Brak pracy jest doświadczeniem destrukcyjnym, powodującym bierność i niską samoocenę.</p> <p>Ubóstwo wielu rodzin, spowodowane w dużej mierze brakiem zatrudnienia jest przyczyną powstawania dysfunkcji w rodzinach, degradacji społecznej środowisk rodzinnych, a nawet patologii. Prowadzi to do marginalizacji i wykluczenia społecznego całych rodzin oraz wpływa na powielanie złych zachowań.</p> <p>Projekt obejmuje działania aktywizujące w zakresie integracji zawodowej i społecznej uczestników na bazie Klubu Integracji Społecznej. Głównym zadaniem KIS będzie realizacja działań umożliwiających osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym pomoc w odbudowaniu i podtrzymaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społecznym, a także zdobywanie nowych kwalifikacji i umiejętności dotyczących funkcjonowania na współczesnym rynku pracy. Szczegółowy rodzaj działań będzie dostosowany do potrzeb i oczekiwań uczestników projektu.</p> <p>Projekt będzie realizowanych w dwóch edycjach.</p>
Lokalizacja	MGOPS w Pisz, ul. Wąglicka 1
Wartość projektu (PLN)	1000 000,00

Okres realizacji	2017-2020
Priorytet inwestycyjny	9i - Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - włączenie społeczne osób z obszaru rewitalizacji; - zaktywizowani społecznie mieszkańcy; - zwiększona aktywność społeczna; - pozyskane nowe kwalifikacje; - zmniejszone bezrobocie;
Wskaźniki rezultatu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek); 2. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu; 3. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu;
Wskaźniki produktu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie; 2. Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie;
Źródło danych	Wnioski o płatność, faktury, sprawozdania, listy obecności, ankiety uczestników, wywiady z uczestnikami, zaświadczenia, certyfikaty, umowy, opinie.
Sposób mierzenia rezultatów	Monitoring bieżący, roczny raport z monitoringu, ewaluacja ex post.
Odniesienie do celów rewitalizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości; 2. Aktywizacja lokalnej społeczności oraz rozwój postaw prospołecznych; 3. Przeciwdziałanie marginalizacji oraz przezwyciężenie stanu kryzysowego;

Projekt 2	
Tytuł projektu	Streetworking
Podmioty realizujące	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pisz
Zakres zadań	<p>Celem głównym projektu jest poprawa sytuacji życiowej dzieci i młodzieży spędzających czas na ulicy poprzez wspomaganie i korygowanie procesu uspołecznienia i reintegracji społecznej w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzenie dzieciom i młodzieży z tego terenu, spędzającym wolny czas na ulicy, alternatywy dla nudy, pustki i marazmu, jakich doświadczają w swoim środowisku wychowawczym; - interioryzację i internalizację powszechnie przyjętych norm społecznych jako przygotowanie do korzystania z pomocy świetlic i klubów oraz profilaktyka marginalizacji społecznej; - przeciwdziałanie patogennym wpływom środowiska wychowawczego na społeczne i emocjonalne funkcjonowanie uczestników projektu poprzez ich uczestnictwo w zorganizowanych zajęciach edukacyjnych, kulturalnych, sportowych oraz treningach umiejętności; - rozwój zainteresowań, rozbudzenie ciekawości, poszerzenie horyzontów i wiedzy o otaczającym świecie i regułach nim rządzących u uczestników projektu; - zapobieganie niepowodzeniom szkolnym. <p>Do najistotniejszych problemów społecznych zidentyfikowanych na rewitalizowanym obszarze zaliczyć można duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej i małą aktywność społeczną i zawodową mieszkańców.</p> <p>Osoby oraz rodziny ubogie i długotrwale korzystające z pomocy społecznej bardzo często tracą umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach, przyjmują postawę bierności i wyuczonej niezaradności życiowej. W efekcie tego tworzą się wzorce zachowań przekazywane z pokolenia na pokolenie, utrwalane w formie specyficznego stylu życia – tzw. „kultury ubóstwa”.</p>

	<p>Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu jest jednym z najważniejszych zagadnień i celów europejskiej polityki społecznej. Dlatego konieczne jest wdrożenie na wyznaczonym obszarze działań naprawczych i profilaktycznych, które pomogą zaktywizować młode pokolenie zagrożone wykluczeniem społecznym.</p> <p>Istotą projektu jest zaangażowanie pedagogów pracujących na podwórkach, których praca będzie polegała na zmniejszaniu zagrożeń patologii i niedostosowania społecznego. Konieczne jest bowiem stworzenie możliwości ochrony i różnorodnej pomocy dzieciom oraz młodzieży, która pozostaje bez opieki i sprawia trudności wychowawcze.</p> <p>Do zadań streetworkera będzie należało: nawiązywanie kontaktów z dziećmi, proponowanie wspólnych zajęć, pobudzanie kreatywności, zachęcanie do wspólnego działania oraz praca z różnego rodzaju instytucjami (pomoc społeczna, kuratorzy, szkoła, ośrodek profilaktyki, Piski dom kultury i inne) i rodziną dziecka.</p> <p>Projekt będzie realizowany w dwóch edycjach.</p>
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji
Wartość projektu (PLN)	800 000,00
Okres realizacji	2017-2020
Priorytet inwestycyjny	9i - Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - włączenie społeczne osób z obszaru rewitalizacji; - zaktywizowani społecznie mieszkańcy; - zwiększona aktywność społeczna; - ukształtowanie umiejętności poprawnego komunikowania się i rozwiązywania konfliktów, - eliminacja zachowań agresywnych i ukształtowanie nowych postaw,
Wskaźniki rezultatu	1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem

	<p>społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek);</p> <p>2. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu;</p> <p>3. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu;</p>
Wskaźniki produktu	<p>1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie;</p> <p>2. Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie;</p>
Źródło danych	Wnioski o płatność, faktury, sprawozdania, listy obecności, ankiety uczestników, wywiady z uczestnikami, zaświadczenia, certyfikaty, umowy, opinie.
Sposób mierzenia rezultatów	Monitoring bieżący, roczny raport z monitoringu, ewaluacja ex post.
Odniesienie do celów rewitalizacji	<p>1. Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości;</p> <p>2. Aktywizacja lokalnej społeczności oraz rozwój postaw prospołecznych;</p> <p>3. Przeciwdziałanie marginalizacji oraz przezwyciężenie stanu kryzysowego;</p>
Projekt 3	
Tytuł projektu	Rozbudowa, przebudowa i modernizacja Piskiego Domu Kultury
Podmioty realizujące	Gmina Pisz, Piski Dom Kultury
Zakres zadań	Piski Dom Kultury zostanie dostosowany do potrzeb mieszkańców, dobudowana zostanie duża sala wielofunkcyjna, która będzie wykorzystywana podczas wielu uroczystości i imprez. Dostosowane i wyremontowane zostaną również sale dydaktyczne, zwiększona ilość sanitariatów, a także ogólna liczba pomieszczeń. Wizualnie budynek będzie tworzył spójną całość z

	<p>już wyremontowanymi budynkami znajdującymi się na Pl. Daszyńskiego. Wygląd zewnętrzny konsultowany będzie z konserwatorem zabytków. Wyremontowane zostaną instalacje c.o. i elektryczne, a także podłogi ściany itp.</p> <p>Budynek PDK ma już 56 lat, a nigdy nie przeszedł gruntowego remontu. Brakuje sal dydaktycznych i rekreacyjnych, obecne nie są w pełni dostosowane do potrzeb. Brakuje dużej sali wielofunkcyjnej. Dach jest w bardzo złym stanie. Wszystkie instalacje, podłogi, drzwi itp. kwalifikują się aktualnie do wymiany. Wszystkie te problemy bardzo utrudniają pracę, a także uczestnictwo w ofercie kulturalnej.</p> <p>Realizacja projektu wpłynie na rozwój społeczny, kulturalne miasta. Poszerzy się oferta kulturalno – społeczna. Przybędzie miejsc i możliwości rozwoju. Projekt wpłynie również na rozwój turystyki.</p>
Lokalizacja	Budynek Piskiego Domu Kultury, Plac Daszyńskiego 16, Pisz
Wartość projektu (PLN)	5 000 000,00
Okres realizacji	2017-2019
Priorytet inwestycyjny	6c – Zachowanie, ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie liczby miejsc prowadzących działania kulturalne; - zwiększenie liczby obiektów stanowiących atrakcje turystyczne; - zwiększenie liczby miejsc prowadzących działania z zakresu integracji społecznej i kulturalnej; - poprawa estetyki budynków publicznych;
Wskaźniki rezultatu	Nie dotyczy
Wskaźniki produktu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba instytucji kultury objętych wsparciem; 2. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne;
Źródło danych	Wnioski o płatność, faktury, rachunki, dokumentacja techniczna, dziennik budowy, protokoły odbioru, pozwolenie na

	użytkowanie, sprawozdania, listy obecności, ankiety uczestników, wywiady z uczestnikami, zaświadczenia.
Sposób mierzenia rezultatów	Monitoring bieżący, roczny raport z monitoringu, ewaluacja ex post.
Odniesienie do celów rewitalizacji	1.Aktywizacja lokalnej społeczności oraz rozwój postaw prospołecznych; 2.Przeciwdziałanie marginalizacji oraz przezwycięzenie stanu kryzysowego; 3.Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej;
Projekt 4	
Tytuł projektu	Zagospodarowanie terenu parku miejskiego w Pisz
Podmioty realizujące	Gmina Pisz
Zakres zadań	<p>W ramach inwestycji planowana jest zmiana sposobu zagospodarowania terenu: przeniesienie pomnika Solidarności, instalacja obiektów małej architektury, budowa schodów zejściowych, utworzenie drewnianych kładek, urządzenie placu zabaw oraz instalacja oświetlenia terenu.</p> <p>Obecnie na terenie parku występują ciągi komunikacyjne oraz drzewa liściaste. Większość ciągów pieszo - rowerowych jest zniszczona, a nabrzeże betonowe będące umocnieniem rzeki, znajdujące się w pasie terenu parku, jest w niezadowalającym stanie.</p> <p>Odnowienie przestrzeni parkowej wpłynie pozytywnie na jego walory wizualne i użytkowe zarówno w odniesieniu do mieszkańców, jak i do turystów przybywających do Pisza.</p>
Lokalizacja	Park Miejski ul. Młodzieżowa, Warszawska, Wojska Polskiego, Pionierów w Pisz
Wartość projektu (PLN)	3 000 000,00
Okres realizacji	2019-2020
Priorytet inwestycyjny	9b – Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich

	i wiejskich
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa estetyki obszaru rewitalizacji; - nowe miejsca służące integracji społecznej; - aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru; - włączenie społeczne osób wykluczonych społecznie;
Wskaźniki rezultatu	1.Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów bądź utworzonej/rekultywowanej przestrzeni w miastach [osoby];
Wskaźniki produktu	1.Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]; 2.Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich [m2];
Źródło danych	Wnioski o płatność, faktury, rachunki, dokumentacja techniczna, dziennik budowy, protokoły odbioru, pozwolenie na użytkowanie.
Sposób mierzenia rezultatów	Monitoring bieżący, roczny raport z monitoringu, ewaluacja ex post.
Odniesienie do celów rewitalizacji	1.Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości; 2.Aktywizacja lokalnej społeczności oraz rozwój postaw prospołecznych; 3.Przeciwdziałanie marginalizacji oraz przezwyciężenie stanu kryzysowego; 4.Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej;
Projekt 5	
Tytuł projektu	Modernizacja i dostosowanie dla osób niepełnosprawnych budynku dworca PKP w Pisz oraz przyległego terenu
Podmioty realizujące	Ewangelickie Stowarzyszenie Betel
Zakres zadań	W ramach projektu zostanie wyremontowany dworzec PKP w Pisz, celem remontu będzie częściowe odtworzenie historycznego wyglądu dworca. W ramach prac zostanie przeprowadzony generalny remont, dostosowanie do potrzeb

	<p>osób starszych i niepełnosprawnych budynku oraz przyległego terenu.</p> <p>Zostanie zagospodarowany budynek byłego dworca PKP na cele społeczne, budynek zostanie wyremontowany i przystosowany dla osób niepełnosprawnych, zostanie zagospodarowany teren wokół dworca. Miejsce stanie się pozytywną wizytówką miasta oraz miejscem spotkań międzypokoleniowych w szczególności w ramach kawiarni integracyjnej. Projekt wpłynie pozytywnie na rozwój i zagospodarowanie terenu wokół dworca, który aktualnie stał się miejscem zapomnianym i zaniedbanym. Modernizacja zakłada również odtworzenie historycznego wyglądu zewnętrznego piskiego dworca PKP w Pisz.</p> <p>Zmodernizowany budynek będzie służył do realizacji projektu Centrum Opieki, Integracji i Rehabilitacji Seniora w Pisz.</p>
Lokalizacja	Ul. Dworcowa 12, 12-200 Pisz
Wartość projektu (PLN)	3 000 000,00
Okres realizacji	2016-2022
Priorytet inwestycyjny	9b – Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa estetyki obszaru rewitalizacji; - zwiększenie liczby miejsc prowadzących działalność socjalną; - Zwiększenie dostępności usług społecznych dla osób starszych; - aktywizacja społeczna; - integracja międzypokoleniowa;
Wskaźniki rezultatu	1.Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych budynków publicznych lub komercyjnych na obszarach miejskich [osoby];
Wskaźniki produktu	<p>1.Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha];</p> <p>2.Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich [m2];</p> <p>3.Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach [szt.];</p> <p>4.Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób</p>

	z niepełnosprawnościami [szt.];
Źródło danych	Wnioski o płatność, faktury, rachunki, dokumentacja techniczna, dziennik budowy, protokoły odbioru, pozwolenie na użytkowanie.
Sposób mierzenia rezultatów	Monitoring bieżący, roczny raport z monitoringu, ewaluacja ex post.
Odniesienie do celów rewitalizacji	1.Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości; 2.Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej;
Projekt 6	
Tytuł projektu	Centrum Opieki, Integracji i Rehabilitacji Seniora w Pisz
Podmioty realizujące	Ewangelickie Stowarzyszenie Betel
Zakres zadań	<p>W ramach projektu zostanie uruchomione i prowadzone centrum opieki, integracji i rehabilitacji osób starszych w szczególności z chorobą Alzheimera wraz z kompleksową pomocą dla rodziny. Centrum będzie dziennym ośrodkiem wsparcia dla seniorów oraz pośrednio dla rodzin opiekujących się seniorami. W ramach ośrodka będą organizowane zajęcia wspierające rodziny, polegające na wzmocnieniu zaradności, treningów: pracy, gospodarowania czasem i środkami, oraz zatrudnienie w ramach ekonomii społecznej.</p> <p>Projekt przewiduje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uruchomienie terapii zajęciowej dla seniorów ze szczególnych uwzględnieniem osób chorych na demencję starczą oraz chorobę Alzheimera, - prowadzenie działań międzypokoleniowo – integracyjnych dla osób starszych z zaangażowaniem młodzieży z pobliskiego hufca pracy, - prowadzenie rehabilitacji seniora w celu podniesienia sprawności i dalszej aktywności społecznej, - prowadzenie poradnictwa zawodowego, psychologicznego,

	<p>trenera pracy, treningu organizacji czasu i dysponowania środkami finansowymi dla rodzin osób objętych opieką COiRS w Pisz,</p> <ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie kawiarni integracyjnej w ramach ekonomii społecznej w której czynnie będą zaangażowani seniorzy oraz ich rodziny. <p>Na terenie podjętym rewitalizacją nie są prowadzone zintensyfikowane działania na rzecz osób starszych w szczególności osób chorych na demencje starcze i chorobę Alzheimer'a. Ten stan rzeczy przekłada się na problemy społeczne rodzin osób starszych. Wiele rodzin rezygnuje z pracy zawodowej na rzecz opieki nad seniorem, przez co eliminują się z rynku pracy, co prowadzi do dalszych kłopotów społecznych i socjalnych. Osoby te często nie są w stanie zorganizować czasu, aby szukać pracy i zaistnieć na rynku pracy, ponadto zauważa się nieodpowiednie dysponowanie środkami finansowymi rodziny, w szczególności pochodzącej z pomocy społecznej (zasiłki, 500+) konieczne jest szkolenie w zakresie dysponowania środkami finansowymi rodziny.</p> <p>Projekt obniży wykluczenie społeczne seniorów oraz ich rodzin, pozytywnie wpłynie na aktywność osób starszych. Zostaną utworzone nowe miejsca pracy opiekuńcze, rehabilitacyjne, i inne. Zostanie utworzona spółdzielnia socjalna w celu prowadzenia kawiarni, gdzie osoby długotrwale bezrobotne będą mogły rozpocząć aktywizację zawodową. Zostanie przeprowadzony szereg treningów dla rodzin w tym: trener pracy, organizacji czasu, dysponowania środkami, aby przygotować rodziny do funkcjonowania w społeczeństwie.</p>
Lokalizacja	Ul. Dworcowa 12, 12-200 Pisz
Wartość projektu (PLN)	3 500 000,00
Okres realizacji	2018-2022
Priorytet inwestycyjny	9iv – Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług

	socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie psychologiczne rodzin osób starszych i chorych na Alzheimera; - zintegrowanie osób starszych i młodzieży; - włączenie społeczne osób starszych i ich rodzin; - utworzone nowe spółdzielnie socjalne;
Wskaźniki rezultatu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu programu. 2. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu.
Wskaźniki produktu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie.
Źródło danych	Wnioski o płatność, faktury, sprawozdania, listy obecności, ankiety uczestników, wywiady z uczestnikami, zaświadczenia, certyfikaty, umowy, opinie.
Sposób mierzenia rezultatów	Monitoring bieżący, roczny raport z monitoringu, ewaluacja ex post.
Odniesienie do celów rewitalizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości; 2. Aktywizacja lokalnej społeczności oraz rozwój postaw prospołecznych; 3. Przeciwdziałanie marginalizacji oraz przewyciężenie stanu kryzysowego;
Projekt 7	

Tytuł projektu	Rozbudowa Piskiego Zakładu Aktywności Zawodowej „Wieża”
Podmioty realizujące	Piski Zakład Aktywności Zawodowej „Wieża”

Zakres zadań	<p>W ramach projektu przewidywana jest modernizacja budynków i przystosowanie ich na nowe pracownie Zakładu Aktywności Zawodowej w Pisz – pralnia.</p> <p>Niszczące budynki położone na nieruchomości, na której znajduje się odnowiona wieża ciśnień użytkowane są obecnie jako magazyny. Realizacja projektu pozwoli na zatrudnienie nowych osób niepełnosprawnych w Zakładzie Aktywności Zawodowej oraz wytworzy now Celom projektu jest przywrócenie funkcjonalności budynków położonych na działce objętej nadzorem konserwatorskim, na której znajduje się odnowiona wieża ciśnień w wyniku utworzenia kolejnych pracowni Zakładu Aktywności Zawodowej w Pisz. Dzięki temu zostaną utworzone nowe miejsca pracy (zwłaszcza dla niepełnosprawnych) oraz wyremontowane zostaną niszczące zabytkowe budynki obok istniejącej wieży ciśnień..</p>
Lokalizacja	Ul. Gdańska, Pisz
Wartość projektu (PLN)	1 500 000,00
Okres realizacji	2017-2018
Priorytet inwestycyjny	9a - Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - aktywizacja zawodowa mieszkańców obszaru; - aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru; - zagospodarowanie wolnych przestrzeni; - zmniejszenie stopnia bezrobocia wśród mieszkańców obszaru; - zmniejszenie stopnia bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych;
Wskaźniki rezultatu	- Liczba osób korzystających ze wspartej infrastruktury [osoby/rok];
Wskaźniki produktu	- Liczba przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej [szt.];

	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej [szt.]; - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami [szt.];
Źródło danych	Wnioski o płatność, faktury, rachunki, dokumentacja techniczna, dziennik budowy, protokoły odbioru, pozwolenie na użytkowanie.
Sposób mierzenia rezultatów	Monitoring bieżący, roczny raport z monitoringu, ewaluacja ex post.
Odniesienie do celów rewitalizacji	<p>1. Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości;</p> <p>2. Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej;</p>

Projekty komplementarne

Tabela 25. Wykaz projektów komplementarnych

Projekty uzupełniające			
L.p.	Podmiot realizujący	Tytuł projektu	Uzasadnienie
Rewitalizacja/modernizacja/adaptacja i rozbudowa istniejącej zabudowy			
1	Wspólnoty mieszkaniowe w partnerstwie	Rewitalizacja budynków mieszkalnych położonych w Pisz przy. ul. Wyzwolenia i Placu Daszyńskiego (pierzewa zachodnia)	Po realizacji przedmiotowego przedsięwzięcia zostanie „dopełnione” zadanie polegające na odnowieniu zabytkowego centrum Pisz. Realizacja projektu już dziś na etapie planowania wzmacnia współpracę społeczną, co rokuje na jej wzmocnienie na etapie realizacji inwestycji. Istnieje duże prawdopodobieństwo pojawienia się nowych usługodawców zainteresowanych utworzeniem usług gastronomicznych (jak np. lodziarnia w odnowionej

			kamienicy po drugiej stronie placu).
2.	Gmina Pisz	Rozbudowa i modernizacja stadionu sportowego	<p>Projekt będzie obejmował rozbudowę i modernizację istniejącego stadionu sportowego wraz z boiskiem wielofunkcyjnym przy ul. Mickiewicza w Pisz.</p> <p>Realizacja projektu przyczyni się do rozwiązania problemu braku odpowiedniej bazy sportowej do uprawiania lekkiej atletyki, piłki nożnej i innych dyscyplin sportowych. Ze stadionu będą mogli korzystać mieszkańcy obszaru objętego programem rewitalizacji oraz dzieci i młodzież z okolicznych szkół podstawowych i gimnazjów, a także pretendujący do IV ligi Klub Sportowy MAZUR PISZ, który jest również organizatorem treningów i rozgrywek w grupach młodzieżowych i seniorskich.</p>
3.	Środowiskowy Dom Samopomocy	Rozbudowa Środowiskowego Domu Samopomocy (plan zbudowania łącznika pomiędzy dwoma budynkami, w celu zwiększenia powierzchni użytkowej ŚDS) – Etap II	<p>Głównym celem jest rozbudowa istniejących budynków Środowiskowego Domu Samopomocy poprzez zbudowanie łącznika pomiędzy dwoma budynkami (parter+poddasze), w celu zwiększenia powierzchni użytkowej, powiększenia sal terapeutycznych, jak również wykonanie głównego wejścia do obu budynków dla osób korzystających z usług Środowiskowego Domu Samopomocy a przede wszystkim wykonanie wejścia dla osób niepełnosprawnych korzystających z obu budynków. Poprzez budowę łącznika Ośrodek zyska dodatkową powierzchnię która w przyszłości umożliwi pozyskanie nowych osób chcących korzystać z usług terapeutycznych Ośrodka. Zwiększy się również komfort</p>

			użytkowania dla osób chcących skorzystać z pracowni muzyczno-teatralnej, która usytuowana jest w drugim budynku – nie będzie konieczności wychodzenia na zewnątrz.
4.	Ośrodek Profilaktyki i Terapii w Pisz	Rozbudowa, i modernizacja Ośrodka Profilaktyki i Terapii w Pisz	Ze względu na niedostateczną liczbę pomieszczeń w Ośrodku Profilaktyki i Terapii w Pisz istnieje potrzeba rozbudowy ośrodka w celu stworzenia dodatkowych pomieszczeń niezbędnych do funkcjonowania klubu dla młodzieży zagrożonej marginalizacją i wykluczeniem społecznym oraz remont dachu.
Aktywizacja osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, edukacja			
5.	Ośrodek Profilaktyki i Terapii w Pisz	Tęczowa sieć	<p>Ośrodek Profilaktyki i Terapii w Pisz prowadzi działalność polegającą na realizacji następujących zadań: zwiększaniu dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu, udzielaniu rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychospołecznej i prawnej, w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie, prowadzeniu profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, promocji zdrowego stylu życia.</p> <p>Stworzenie bezpiecznego miejsca spotkań dla młodzieży w ramach pracy pedagoga ulicy.</p> <p>Ukształtowanie poczucie samodzielności i sprawstwa w sytuacjach umożliwiających podjęcie przez podopiecznych inicjatywy.</p> <p>Zwiększenie świadomości swojej sytuacji życiowej w kontekście społecznym, między innymi edukacyjnym, prawnym,</p>

			<p>ekonomicznym, udzieleniu wsparcia w procesie pokonywania trudności. Poznanie perspektyw życiowych związanych z edukacją, rozwojem zawodowym, planami osobistymi. Stworzenie przyjaznej przestrzeni do rozwoju, zdobywania nowych umiejętności, zainteresowań. Ponadto stworzenie alternatyw spędzania czasu wolnego. Zdobywanie większej świadomości na temat negatywnych skutków społecznych i fizycznych stosowania substancji psychoaktywnych oraz promowanie zdrowego stylu życia.</p>
6.	Piski Zakład Aktywności Zawodowej „Wieża”	Zatrudnienie niepełnosprawnych osób w pralni Piskiego Zakładu Aktywności Zawodowej „Wieża”	<p>Projekt przewiduje aktywizację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych zaliczanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Osoby niepełnosprawne mają duże problemy, aby „odnaleźć się” na rynku pracy. Jedną z form pomocy jest zakład aktywności zawodowej, który zatrudnia takie osoby. W 2017 r. planowane jest utworzenie nowej pracowni w ramach Piskiego ZAZ – pralni wodnej, co pozwoli na zatrudnienie nowych osób niepełnosprawnych poszukujących swoich szans na rynku pracy.</p> <p>Celem projektu jest utworzenie 8 nowych miejsc pracy dla niepełnosprawnych, które dzięki pracy mogą integrować się ze społeczeństwem, a także stawiać się bardziej samodzielnymi osobami.</p>

7. Indykatywne ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji

W związku z koniecznością zapewnienia skutecznej i efektywnej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych niezbędne jest znalezienie odpowiednich źródeł ich finansowania. Oznacza to, iż w celu uzyskania jak najlepszych efektów programu rewitalizacji należy zdywersyfikować jej finansowanie, w tym m.in. łączyć publiczne środki z prywatnymi. Niniejszy rozdział przedstawia plan finansowy dla Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz.

Podstawowe źródła finansowania zadań zaplanowanych w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Pisz*, to:

Krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym:

- środki pochodzące z funduszy unijnych w nowym okresie programowania na lata 2014-2020 (m.in. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny);
- inne zagraniczne środki finansowe;
- krajowe środki finansowe (np. z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej).

Środki własne budżetowe na realizację zadań własnych Gminy, w tym:

- dotacje na zadania zlecone i realizowane na podstawie zawartych porozumień;
- subwencja ogólna (część oświatowa);
- dochody własne.

Komercyjne instrumenty finansowe, w tym:

- pożyczki i kredyty bankowe;
- poręczenia;
- gwarancja.

Środki innych uczestników (partnerów) procesu wdrażania programu rewitalizacyjnego, w tym sektora prywatnego.

Najważniejszym źródłem finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych są fundusze unijne zapisane w dokumencie: *Programowanie perspektywy finansowej na lata 2014-2020 - Umowa Partnerstwa* (dot. polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa). Działania rewitalizacyjne mogą być finansowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020, jak również

z krajowych środków operacyjnych (KPO): Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (2014-2020), Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020.

Istotnym elementem, który należy także uwzględnić w strukturze finansowania rewitalizacji, są środki na działania społeczne, którymi dysponują urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej, centra oraz instytucje wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej i in. Podobnie należy postrzegać instytucje rządowe i samorządowe oraz ich oddziały, dysponujące instrumentami i środkami mogącymi stanowić ważny komponent w finansowaniu rewitalizacji (np. Fundusz Termomodernizacji i Remontów, Fundusz Dopłat, program Mieszkanie dla Młodych, program społecznego budownictwa mieszkań na wynajem o umiarkowanym czynszu, rządowy program wsparcia budownictwa socjalnego, programy typu: LEMUR, KAWKA, BOCIAN, SOWA, środki wspierające przedsiębiorczość, Program „Świetlica-Dzieci-Praca”, projekty pilotażowe „Aktywny samorząd” itd.).⁴⁰ Dodatkowym źródłem finansowania inwestycji jest Fundusz Kościelny i środki ministerialne.

Tabela 26. Źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych

L.p.	Nazwa projektu	Wartość projektu [PLN]	Źródła finansowania
Projekty podstawowe			
1.	Piska Akademia Aktywności	1000 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
2.	Streetworking	800 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
3.	Modernizacja, przebudowa i remont Piskiego Domu Kultury	5 000 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
4.	Zagospodarowanie terenu parku miejskiego w Pisz	3 000 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne

⁴⁰ Krajowa Polityka Miejska 2023

5.	Modernizacja i dostosowanie dla osób niepełnosprawnych budynku dworca PKP w Pisz oraz przyległego terenu	3 000 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
6	Centrum Opieki, Integracji i Rehabilitacji Seniora w Pisz	3 500 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
7.	Rozbudowa Piskiego Zakładu Aktywności Zawodowej „Wieża”	1 500 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
Projekty komplementarne			
1.	Rewitalizacja budynków mieszkalnych położonych w Pisz przy. ul. Wyzwolenia i Placu Daszyńskiego (pierzeja zachodnia)	3 200 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki własne
2.	Rozbudowa i modernizacja stadionu sportowego	1 500 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
3.	Rozbudowa Środowiskowego Domu Samopomocy (plan zbudowania łącznika pomiędzy dwoma budynkami, w celu zwiększenia powierzchni użytkowej ŚDS) – Etap II	789 037,92	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
4.	Rozbudowa, i modernizacja Ośrodka Profilaktyki i Terapii w Pisz	500 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
5.	Tęczowa sieć	500 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne
6.	Zatrudnienie niepełnosprawnych osób w pralni Piskiego Zakładu Aktywności Zawodowej „Wieża”	208 000,00	Dofinansowanie EU/ dofinansowanie z innych źródeł zewnętrznych/ środki publiczne

8. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Gmina Pisz należy do Obszaru Funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich wraz z pozostałymi 11 gminami: Gmina Giżycko (gmina miejska), Gmina Giżycko (gmina wiejska), Gmina Mrągowo (gmina wiejska), Gmina Miasto Mrągowo (gmina miejska), Miasto i Gmina Ruciane – Nida (gmina miejsko – wiejska), Gmina Mikołajki (gmina miejsko – wiejska), Gmina Ryn (gmina miejsko – wiejska), Miasto i Gmina Węgorzewo (gmina miejsko – wiejska), Miasto i Gmina Orzysz (gmina miejsko – wiejska), Gmina Miłki (gmina wiejska) oraz Gmina Pozezdrze (gmina wiejska).

Powyższe gminy realizowały wspólnie projekt „Planowanie miejskiego obszaru funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich”, którego celem było wspólne planowanie rozwoju obszaru funkcjonalnego i rozwiązanie problemów miast i otaczających je gmin wiejskich.

Jednym z działań projektu było opracowanie Zintegrowanego Programu Rewitalizacji Obszaru Funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich do roku 2022, do którego Gmina Pisz wraz z pozostałymi gminami przystąpiły na początku 2015 r.

Partycypacja społeczna stanowi niezbędny element w tworzeniu programów rewitalizacji obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji.

W celu zapewnienia udziału społeczeństwa w procesie rewitalizacji, mieszkańcy Gminy mogli w kwietniu 2015 r. przez około miesiąc czasu zgłaszać swoje projekty do *Zintegrowanego Programu Rewitalizacji Obszaru Funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich do roku 2022*. Natomiast 24.04.2015 r. odbyły się konsultacje społeczne dotyczące wspomnianego dokumentu, opracowanie programującego założenia do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Pisz. Opracowany dokument został umieszczony na stronach internetowych gminy i poddany procesowi konsultacji społecznych.

Zintegrowany Program Rewitalizacji Obszaru Funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich do roku 2022 został udostępniony wszystkim zainteresowanym w formie elektronicznej na stronie internetowej Pisz.

W 2016 r. Gmina Pisz rozpoczęła proces opracowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji, który jest aktualizacją zapisów w *Zintegrowanym Programie Rewitalizacji Obszaru Funkcjonalnego Krainy Wielkich Jezior Mazurskich* oraz dostosowaniu treści

dokumentu do *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*

W ramach opracowywania dokumentu w dniu 8 czerwca 2016 r. rozpoczęto konsultacje społeczne. O konsultacjach społecznych zawiadomiono społeczeństwo poprzez ogłoszenie na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej i oficjalnej strony internetowej Pisz www.pisz.pl. Wraz z informacją o rozpoczętych konsultacjach zamieszczono również zaproszenie do składania fiszek projektowych (01.06.2016 r.-10.06.2016 r.) do programu oraz zaproszono interesariuszy na spotkanie informacyjne w dniu 8 czerwca 2016 r.

W spotkaniu informacyjnym wzięło udział 6 osób m.in.:

- Przedstawiciel Urzędu Miejskiego w Pisz,
- Przedstawiciele gminnych jednostek organizacyjnych (Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pisz, Miejsko-Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji)
- przedstawiciele organizacji społecznych,
- osoby reprezentujące wspólnoty mieszkaniowe z obszarze rewitalizacji.

Spotkanie prowadził ekspert zewnętrzny z Warmińsko-Mazurskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie, który wyjaśnił nową definicję rewitalizacji zgodnie z Wytycznymi i Ustawą o rewitalizacji, a następnie odpowiadał na zadawane pytania. Do przedstawionych zagadnień nikt nie zgłosił uwag. Efektem spotkania było zgłoszenie 13 projektów planowanych do realizacji w obszarze rewitalizowanym.

Podczas opracowywania dokumentu współpracowano przede wszystkim z Urzędem Miejskim, Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Powiatowym Urzędem Pracy, Komendą Powiatową Policji, Piskim Domem Kultury, Miejsko-Gminną Biblioteką Publiczną oraz z Placówkami Oświatowymi. Dzięki ich udziałowi pozyskano rzetelne i prawdziwe dane dotyczące sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej i technicznej Gminy Pisz. Dodatkowo prowadzono indywidualne rozmowy z mieszkańcami miasta oraz osobami składającymi fiszki projektowe dotyczące problemów społecznych i komfortu życia mieszkańców Gminy.

Konsultacjom społecznym poddany zostanie również *Projekt Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz 2016-2023*, który zostanie wywieszony na stronie w Biuletynie Informacji Publicznej i na oficjalnej stronie internetowej Pisz www.pisz.pl.

Proces przygotowania (diagnozowanie i programowanie) programu rewitalizacji kończy się uchwałą o przyjęciu poniższego dokumentu.

Partycypacja społeczna będzie występować również w fazie wdrożeniowej: raz na rok planuje się spotkanie z interesariuszami, na których omawiane będą bieżące działania w realizacji, przedstawianie osiągniętych wskaźników oraz informowanie o problemach podczas wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Ponadto Gmina umożliwi społeczeństwu współdziałanie i kontrolę obywatelską. Dodatkowo Komitet Rewitalizacji (będzie spotykał się co najmniej raz na kwartał i aktualizował katalog fiszek projektowych).

9. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi

Zapewnienie komplementarności działań należy do ważnych aspektów Programu Rewitalizacji. Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami skutkować może lepszym i bardziej efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację. Według Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 wymogiem koniecznym przy opracowaniu programów rewitalizacji jest konieczność zapewnienia komplementarności w pięciu aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi zarówno realizowanych na obszarze rewitalizacji, jak i znajdujących się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji.

W Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Pisz została zapewniona komplementarność przestrzenna. Projekty, które będą realizowane w ramach Programu Rewitalizacji zostały skupione na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Projekty są odpowiedzią na główne problemy dla tego obszaru. W wyniku ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze, ponieważ wiele z nich dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, przez co korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru, całej gminy. Ich realizacja nie będzie skutkować przenoszeniem problemów na dalsze obszary gminy. Wszystkie podejmowane projekty o skutkach przestrzennych (np. zagospodarowanie nieużytkowanego obszaru do pełnienia nowych funkcji) będą każdorazowo poprzedzone analizą skutków przestrzennych, jakie będzie za sobą niosła zmiana przeznaczenia terenu.

Komplementarność problemowa

Wybrane do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne są ze sobą wzajemnie powiązane, a także wzajemnie się dopełniają. Zadania infrastrukturalne, związane z renowacją bądź przebudową zniszczonych budynków użyteczności publicznej zakładają prowadzenie tam działań o charakterze społecznym (kulturalnym, integracyjnym, aktywizującym mieszkańców), np.

- Zagospodarowanie terenu parku miejskiego w Pisz, na tereni którego będą realizowane zajęcia w ramach projektu „Streetworking”;
- Rozbudowa Piskiego Zakładu Aktywności Zawodowej „Wieża” - w ramach projektu będą przeprowadzone prace modernizacyjne, w celu dostosowania pomieszczeń dla nowej działalności Zakładu Aktywności Zawodowej;
- Modernizacja i adaptacja budynku na cele Centrum Opieki, Integracji i Rehabilitacji Seniora w Pisz, w którym będą prowadzone działania na rzecz wsparcia seniorów i ich rodzi.

Planowane przedsięwzięcia dopełniają się tematycznie i w efekcie końcowym będą skutkowały kompleksowym rozwiązaniem problemów występujących na obszarach zdegradowanych bądź znaczącym zmniejszeniem ich skali.

W aspekcie komplementarności problemowej istotne jest określenie efektów rewitalizacji. Dlatego też w niniejszym dokumencie wskazano do każdego projektu pożądane rezultaty wynikające z jego realizacji, które ułatwiają wybór odpowiednik wskaźników osiągnięcia celów. Dodatkowo istnieją powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy wpisanych w inne dokumenty Gminy Pisz (np. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Pisz, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz).

Mechanizm komplementarności problemowej zastosowany w Lokalnym Programie Rewitalizacji określa powiązania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy oraz zwiększa dopasowanie tematyczne projektów realizowanych przez inne podmioty.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalnym

W ramach Programu zaprojektowano odpowiedni system wdrażania i zarządzania programem rewitalizacji, który został osadzony w systemie zarządzania rozwojem gminy. W ramach w strukturze organizacyjnej Urzędu Miejskiego w Pisz zostanie wykazana *Grupa robocza ds. rewitalizacji*. System pozwoli na efektywne współdziałanie na rzecz rewitalizacji różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. Po uchwaleniu LPR zostanie powołany nowy Komitet Rewitalizacji, który będzie pełnić forum dialogu i współpracy i odpowiedzialna jest m.in. za aktualizowanie katalogu projektów i monitorowanie przebiegu procesy rewitalizacji.

Komplementarność międzyokresowym

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz zachowuje ciągłość programową. Przedsięwzięcia podejmowane w poprzednich okresach programowych mają swoją ciągłość i kontynuację w obecnym dokumencie, np.

- w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 Gmina Pisz przeprowadziła rewitalizację wieży ciśnień przy ulicy Gdańskiej w Pisz, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego Poddziałanie 2.1.5. Dziedzictwo kulturowe, która zostanie zagospodarowana przez Zakład Aktywności Zawodowej na nowe pracownie;
- w ramach działania 4.2. Rewitalizacja miast Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Gmina Pisz zrealizowała projekt Rewitalizacja Śródmieścia miasta Pisz (etap I i II), w celu poprawy estetyki miasta. Działaniem komplementarnym do niniejszego projektu będzie Zagospodarowanie terenu parku miejskiego w Pisz, którego celem jest poprawa estetyki miasta i stworzenie miejsc integracji społecznej;
- poprzednia perspektywa to również działania służące poprawie warunków mieszkaniowych „REWITALIZACJA ŚRÓDMIEŚCIA MIASTA PISZ – RENOWACJA BUDYNKÓW” w ramach działania 4.2. Rewitalizacja miast (Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego). Projektem komplementarnym do przeprowadzonych działań będzie Rewitalizacja budynków mieszkalnych położonych w Pisz;
- ponadto w ramach poprzedniej perspektywy finansowej Gmina Pisz zrealizowała projekty społeczne, których celem była aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców gminy (np. „Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej”, „Aktywizacja zawodowa osób powyżej 30 roku życia pozostających bez pracy w powiecie piskim (I)”).

Komplementarność źródeł finansowania

Projekty zawarte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Pisz będą finansowane z różnych instrumentów wsparcia (m.in. EFRR, EFS - pod warunkiem otrzymania dofinansowania), bez ryzyka podwójnego dofinansowania. Innym źródłem finansowania rewitalizacji jest budżet gminy lub środki własne innych podmiotów realizujących przedsięwzięcia oraz środki zewnętrzne z innych źródeł.

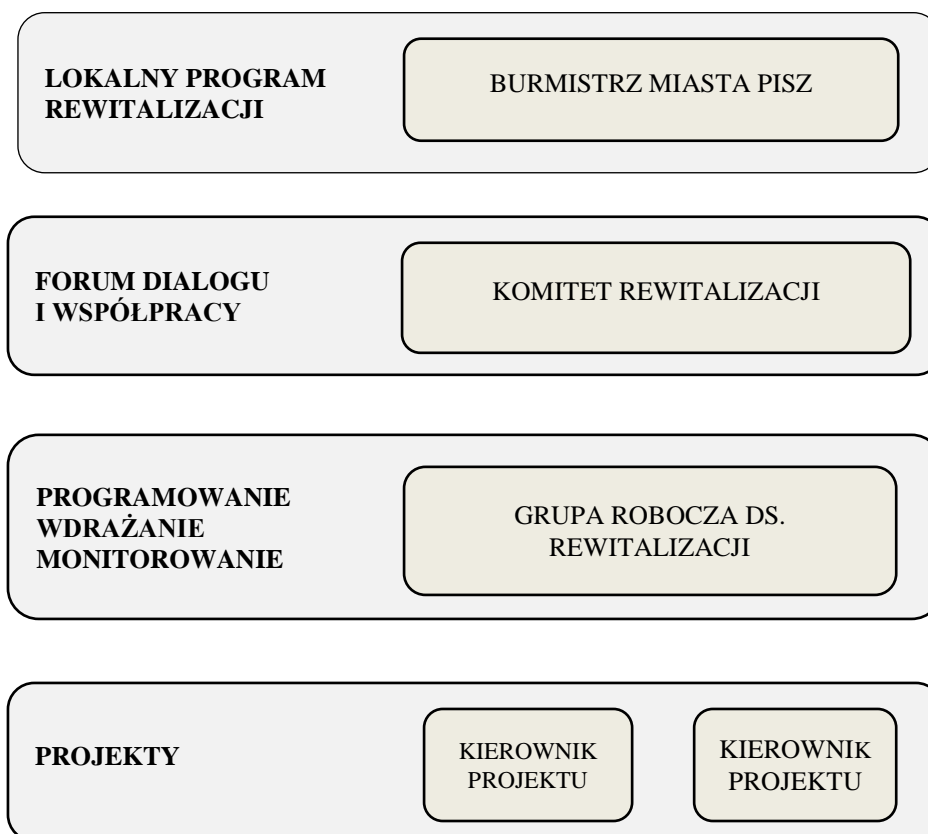
10. System wdrażania programu rewitalizacji

Za wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016 - 2023 odpowiadać będzie przede wszystkim Burmistrz Miasta we współpracy z:

- Urzędem Miejskim w Pisz,
- Grupą roboczą ds. rewitalizacji,
- Komitetem Rewitalizacji.

W celu prawidłowego wdrożenia zadań i realizacji celów zapisanych w dokumencie, proponuje się, aby zarządzanie Programem odbywało się zgodnie przedstawionym poniżej schematem.

Schemat 1. Struktura zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Pisz

Źródło: Opracowanie własne

Za wdrażanie LPR odpowiedzialny jest Burmistrz Pisz, który zatwierdza wybór projektów oraz decyduje o zaangażowaniu finansowym i organizacyjnym Gminy w ramach każdego celu strategicznego.

Natomiast za koordynację przedsięwzięć podejmowanych na obszarze rewitalizacji zapisanych w Programie odpowiada specjalnie powołany Komitet Rewitalizacji. W skład Komitetu wchodzić powinni przedstawiciele wybrani przez Radę Miejską, wskazani przez burmistrza oraz przedstawiciele interesariuszy (mieszkańców, inwestorów, właścicieli nieruchomości i in.). Komitet sprawuje funkcję podstawowego forum dialogu i współpracy, wspierający proces rewitalizacji na wszystkich etapach.

Zadania Komitetu:

- Przyjmowanie raportów okresowych oraz raportu końcowego z realizacji Programu;
- Monitorowanie przebiegu oraz ocena efektywności i skuteczności realizacji Programu;
- Rozpatrywanie wniosków zmian do Programu;
- Aktualizacja katalogu projektów;
- Hierarchizacja gminnych projektów rewitalizacyjnych ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji;
- Przedkładanie Burmistrzowi projektów aktualizacji Programu.

Z ramienia Urzędu Miejskiego zostanie powołana w ciągu 3 miesięcy od uchwalenia Programu dodatkowo Grupa robocza ds. rewitalizacji składającej się z pracowników urzędu, którzy będą odpowiedzialni za zbieranie informacji od podmiotów (kierowników projektów) realizujących projekty rewitalizacyjne w ramach *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz 2016-2023*. Ponadto Grupa robocza ds. rewitalizacji powinna przygotowywać raporty okresowe i raport końcowy z realizacji Programu. Podmioty zgłaszające swoją chęć przystąpienia do procesu rewitalizacji wyznaczonych obszarów, powinni swoje projekty zgłaszać grupie roboczej, która następnie wnioskuje o aktualizację Programu do Komitetu rewitalizacji.

Natomiast kierownicy projektów zarządzają poszczególnymi projektami. Do zadań kierowników projektu należy:

- opracowywanie i składanie wniosków;
- kontrolę formalną składanych wniosków, ich zgodności z procedurami i zapisami w Lokalnym Programie Rewitalizacji;
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów;
- zlecanie zadań projektowych;
- kontrolowanie postępu prac w projekcie w celu utrzymania zgodności projektu z założonym planem;

- sporządzanie raportów dotyczących postępów w projekcie;
- zarządzanie zmianami;
- odbieranie poszczególnych zadań;
- rozliczenie projektu.

Informowanie i promocja LPR jest jednym z działań procesu rewitalizacji. Celem informowania społeczeństwa jest w szczególności próba zaangażowania mieszkańców i partnerów w proces rewitalizacji miasta poprzez pozyskiwanie nowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Dodatkowo należy przekazywać interesariuszom postępy w zakładanych działaniach.

Realizacja *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz 2015-2023* zależy nie tylko od władz Gminy, ale również od jednostek podległych, mieszkańców miasta, przedsiębiorców i instytucji pozarządowych. Dlatego tak ważne jest uspołecznienie procesów związanych z budową i realizacją LPR, do których można zaliczyć m.in.: współpraca z różnymi podmiotami w celu zdiagnozowania problemów społeczno-gospodarczych i wyznaczenie obszaru oraz projektów, utworzenie podstrony internetowej umożliwiającej umieszczanie artykułów i opinii nt. realizowanych projektów, kwestionariusze, obserwacja oraz wywiady. Materiały uzyskane podczas procesu uspołeczniania powinny być na bieżąco analizowane i uwzględniane przez Komitet Rewitalizacji w trakcie ewaluacji lub podczas modyfikacji założonych działań.

W przypadku wymogów wprowadzenia znaczących zmian w dokumencie należy uchwałą Rady Miejskiej zaktualizować zapisy Programu. (tj. np. zmiana obszaru, nowe projekty).

11. System monitorowania programu rewitalizacji

Monitorowanie realizacji Lokalnego programu Rewitalizacji, to ciągły i systematyczny proces zbierania i analizowania danych ilościowych oraz jakościowych, który umożliwia opisanie aktualnego stanu realizacji LPR. Bieżąca obserwacja postępu finansowo rzeczowego projektów rewitalizacyjnych pozwala ocenić stan zaawansowania realizacji ww. przedsięwzięć oraz stwierdzić czy są realizowane zgodnie z założeniami, jakie zostały przyjęte na etapie ich planowania. Celem monitorowania jest więc określenie postępu rzeczowo-finansowego projektów rewitalizacyjnych oraz zapewnienie zgodności ich realizacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami.

System monitorowania dokumentu powinien odbywać się na bieżąco, natomiast zaleca się sporządzanie raportów z oceny stopnia realizacji celów i rezultatów zgodnie z okresami raportowania przewidzianymi dla RPO WiM 2014-2020, jednak nie rzadziej niż w okresach półrocznych. Dokonywanie okresowych analiz i ocen skutków wdrażania zadań pozwoli na szybsze zareagowanie na występujące nieprawidłowości i w miarę możliwości natychmiastową modyfikację założonych działań. W takim przypadku należy opracować system działań naprawczych. Oprócz korygowania poszczególnych elementów w trakcie realizacji projektów, możliwe będzie uwzględnienie nowych zadań, które również będą wpisywać się w wyznaczonych celach strategicznych.

Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji powinien być prowadzony w zakresie rzeczowym i finansowym. Zakres rzeczowy dotyczyć będzie monitorowania postępów we wdrażaniu dokumentu, natomiast zakres finansowy związany będzie z monitorowaniem efektywności i poprawności wydatkowanych środków.

Poza bieżącym monitoringiem wdrażania LPR zaleca się dokonywanie ewaluacji dokumentu i wskazanie w niej rezultatów oraz należy ocenić, jaki wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców miały zrealizowane projekty. Ocena ewaluacji powinna opierać się na poniższych kryteriach:

- trafność – pozwala ocenić, w jakim stopniu wyznaczone podczas konsultacji społecznych cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom lub potrzebom interesariuszy;
- skuteczność – określa stopień realizacji celów;
- efektywność – pozwala określić stosunek poniesionych nakładów (finansowe, ludzkie, czas) do osiągniętych rezultatów;
- oddziaływanie – określa wpływ osiągniętych rezultatów na grupę interesariuszy;

- trwałość efektów – pozwala określić, czy pozytywne efekty mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego.

Ponadto ocena realizacji programu rewitalizacji oparta będzie na systemie wskaźników, przy czym zakłada się pomiar: produktów, rezultatów i oddziaływania programu.

Spis tabel

Tabela 1. Powiązania Lokalnego programu Rewitalizacji Gminy Pisz z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

Tabela 2. Przestępstwa odnotowane na terenie Gminy Pisz w roku 2015

Tabela 3. Frekwencja w ostatnich wyborach parlamentarnych, prezydenckich oraz samorządowych w Gminie Pisz, na tle kraju, województwa i powiatu.

Tabela 4. Struktura podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Pisz według poszczególnych sekcji PKD 2007 w roku 2015

Tabela 5. Pomniki Przyrody na terenie Gminy Pisz

Tabela 6. Placówki edukacyjne na terenie Gminy Pisz

Tabela 7. Drogi wojewódzkie na terenie Gminy Pisz

Tabela 8. Drogi powiatowe na terenie Gminy Pisz

Tabela 9. Drogi gminne na terenie Gminy Pisz

Tabela 10. Korzystający z wodociągów oraz kanalizacji w % ogółu ludności Gminy Pisz w roku 2014 na tle powiatu i województwa

Tabela 11. Zbiorcze zestawienie odpadów komunalnych Gminy Pisz w latach 2010 – 2014

Tabela 12. Rozwój budownictwa na terenie Gminy Pisz

Tabela 13. Metodologia liczenia wskaźników obligatoryjnych i fakultatywnych

Tabela 14. Dane wyjściowe do analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

Tabela 15. Wyniki analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

Tabele 16. Wartości wskaźników – demografia

Tabele 17. Wartości wskaźników - ubóstwo

Tabela 18. Wartości wskaźników - bezrobocie

Tabela 19. Wartości wskaźników - przestępczość

Tabela 20. Wartość wskaźników – edukacja

Tabela 21. Wartość wskaźników - udział w życiu publicznym i kulturalnym

Tabela 22. Dane wyjściowe do analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

Tabela 23. Wyniki analizy wskaźnikowej dla obszaru rewitalizacji w Gminie Pisz

Tabela 24. Tabela projektów podstawowych

Tabela 25. Wykaz projektów komplementarnych

Tabela 26. Źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych

Spis rysunków

Rysunek 1. Mapa Gminy Pisz

Rysunek 2. Struktura ludności na terenie Gminy Pisz

Rysunek 3. Przyrost naturalny na terenie Gminy Pisz

Rysunek 4. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Pisz na tle województwa na koniec 2015 r.

Rysunek 5. Liczba bezrobotnych w latach 2011-2015

Rysunek 6. Podział zarejestrowanych bezrobotnych ze względu na wykształcenie

Rysunek 7. Powody udzielania pomocy i wsparcia w Gminie Pisz w latach 2013-2015

Rysunek 8. Średni wynik egzaminu szóstoklasisty w Gminie Pisz w roku 2016 na tle kraju, województwa i powiatu

Rysunek 9. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w Gminie Pisz w roku 2016 na tle kraju, województwa i powiatu.

Rysunek 10. Współczynnik solaryzacji brutto dla szkół podstawowych (%) na terenie Gminy Pisz w latach 2010-2014

Rysunek 11. Współczynnik solaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych (%) na terenie Gminy Pisz w latach 2010-2014

Rysunek 12. Przestępstwa stwierdzone (oszacowane) w Gminie Pisz w latach 2012-2014

Rysunek 13. Liczba organizacji pozarządowych (fundacji oraz stowarzyszeń i organizacje społecznych) na 1000 mieszkańców w Gminie Pisz na tle powiatu i województwa w latach 2011-2015

Rysunek 14. Podmioty gospodarki narodowej na terenie Gminy Pisz w latach 2011-2015

Rysunek 15. Podmioty w sektorze prywatnym wg form prawnych (%)

Rysunek 16. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

Rysunek 17. Liczba porad lekarskich udzielonych w Gminie Pisz w latach 2011-2014

Rysunek 18. Czytelnicy bibliotek publicznych w Gminie Pisz w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na tle powiatu i województwa

Rysunek 19. Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Pisz w roku 2014, na tle powiatu i województwa

Rysunek 20. Odsetek mieszkań wyposażonych w wybrane instalacje techniczno-sanitarne w gminie Pisz na tle porównywanych jednostek terytorialnych w roku 2014 [w %]

Rysunek 21. Obszar rewitalizacji

Rysunek 22. Mapa projektów

Spis schematów

Schemat 1. Struktura zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Pisz

Spis załączników

Załącznik 1. Mapa obszaru rewitalizacji